

Centrul de Politici Economice al IDIS “Viitorul”

Monitorul Economic:

analize și prognoze trimestriale

Numărul 7

Trimestrul 2, 2006

Pentru orice chestiune legată de acest raport contactați Centrul Politici Economice al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale “Viitorul”.

Adresa: MD-2005, Republica Moldova, Chișinău, str. Iacob Hancu, 10/14, IDIS “Viitorul”, pentru CPE;

Telefon: 37322-22-18-44, Fax-telefon: 37322-21-09-32;

e-mail: vi@moldova.org și idis_viitorul@mdl.net

© IDIS Viitorul, 2006

Despre IDIS "Viitorul"

IDIS "Viitorul" este o instituție de cercetare neguvernamentală și neafiliată politic, cu scop ne-comercial din Republica Moldova, deținând calitatea de membru al câtorva rețele internaționale de politici publice. Misiunea sa este de a contribui la formarea unui mediu analitic independent ce ar stimula procesul democratic din Republica Moldova și de a consolida capacitățile societății civile în ceea ce privește participarea la procesul de formulare a politicilor și de monitorizare a guvernării.

Cercetarea economică la IDIS "Viitorul"

În cadrul IDIS "Viitorul" cercetarea economică și educația economică a publicului este efectuată de Centrul de Politici Economice (CPE). CPE este orientat spre analiza politicilor economice, spre educarea publică prin promovarea cunoștințelor economice și spre influențarea procesului de formulare a politicilor, oferind evaluări anticipatorii și integrate asupra unui segment larg de probleme economice.

Domeniile principale de cercetare economică

- Politicile macroeconomice (monetare, fiscale, comerciale);
- Dezvoltare și strategii antisărăcie;
- Competitivitate și analize sectoriale;
- Economie rurală și agrară;
- Economie publică (servicii sociale, infrastructura);
- Politici socio-economice (munca, venituri, sărăciei și inegalitate);
- Dezvoltarea tehnologică și inovațiile;
- Globalizarea și integrarea regională;
- Politici structurale și instituții economice;
- Politica economică a integrării europene.

Tipuri de servicii prestate

- Cercetare și design de politici economice;
- Propagarea cunoștințelor economice;
- Monitorizarea și alertarea asupra tendințelor economice curente;
- Oferire de consultații speciale.

Consiliul internațional

Consiliul național CPE este format din:

1. Dumitru Moldovanu, doctor habilitat, profesor universitar, decan Facultatea Relații Economice Internaționale, Academia de Studii Economice din Moldova
2. Natalia Burlacu, doctor habilitat, profesor universitar, șef catedră Management și Marketing, Universitatea Liberă Internațională din Moldova
3. Wojciech Marchlewski, Expert, Asociația Experților în domeniul Administrației Publice, Warsaw, Polonia

.....

CPE depune toate eforturile pentru a asigura o calitate cât mai înaltă a cercetărilor sale economice. În cazul în care o persoană terță a suferit pierderi sau daune ca urmare a utilizării informației din publicațiile CPE, respectiva persoană nu poate să tragă la răspundere IDIS "Viitorul", CPE, experții și consultanții IDIS „Viitorul” precum și membrii Consiliului internațional al CPE.

MULȚUMIRI

Acest număr al publicației *Monitorul economic: analize și prognoze trimestriale* fost efectuat de Centrul de Politici Economice al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale "Viitorul". La elaborarea studiului au contribuit Igor Munteanu, Viorel Chivriga, Ghenadie Russu, Adrian Vrabie, Veaceslav Ioniță, Alexandru Net, Victor Sula, Dan Lavric și Tatiana Lariușina.

Centrul de Politici Economice al IDIS "Viitorul" își exprimă recunoștința sa Institutului pentru o Societate Deschisă / Open Society Institute / din Budapesta pentru susținerea morală și financiară care au făcut posibilă apariția acestei serii.

Datorăm mulțumirile noastre tuturor experților externi care au oferit comentarii deosebit de pertinente în legătură cu prezentul raport.

Monitorul Economic exprimă opiniile personale ale autorilor care pot să nu coincidă cu cele ale IDIS „Viitorul”. Oricare altă persoană terță, inclusiv IDIS „Viitorul” nu este responsabilă pentru concluziile prezentate în această publicație.

Centrul de Politici Economice al IDIS "Viitorul"

ACRONIME ȘI ABREVIERI

În prezenta publicație au fost utilizate următoarele acronime și abrevieri:

"BCRMN" – " Banca Centrală a Republicii Moldovenești Nistrene";

BNM – Banca Națională a Moldovei;

CISR – Centrul pentru Investigații Strategice și Reforme;

CSI – Comunitatea Statelor Independente;

CPE - Centrul de Politici Economice, IDIS Viitorul

DSS – Departamentul de Statistică și Sociologie ale Republicii Moldova;

ECE – Europa Centrală și de Est

IPP – Institutul de Politici Publice;

ISD – Investiții străine directe;

MDL – leul moldovenesc;

ME – „Monitorul Economic: analize și prognoze trimestriale”;

MEc – Ministerul Economiei;

MF – Ministerul de Finanțe;

MMPS – Ministerul Muncii și Protecției Sociale;

OIM – Organizația Internațională a Muncii

SBGC – Sondajul Bugetelor Gospodăriilor Casnice;

SCERS – Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei;

H – jumătate a anului;

Q – trimestru al anului;

e – estimări;

p – prognoze;

rmsa - rata medie de schimb anuală;

rca – rata de creștere anuală (sfârșitul anului curent față de sfârșitul anului precedent);

rmca – rata medie de creștere anuală;

ma – medie anuală;

p.p. – puncte procentuale;

CUPRINS:

Indicatorii principali	6
Rezumat	8
Politică	11
Agricultura.....	27
Industria și servicii	33
Comerțul extern	40
Piața monetară.....	43
Finanțe publice.....	47
Prețurile.....	52
Transnistria	62
Anexe statistice	66

INDICATORII PRINCIPALI

(Transnistria nu este inclusă)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006p
Producția								
PIB, milioane MDL, prețuri curente	12322	16020	19052	22566	27297	31992	36755	40285
PIB / capita, USD, rmsa	321	354	408	459	543	765.6	892	890
PIB real, rca	-3,4	2,1	6,1	7,8	6,3	7,3	7.1	5.0
Producția industrială reală, rca	-11,6	8,0	13,7	10,8	16,0	5,0	6.3	2.5
Producția agricolă reală, rca	-8,4	-3,3	6,4	3,4	-13,6	20,4	1.0	2.0
Investiții brute în capital fix, % din PIB	18,4	15,4	16,7	16,3	17,1	15,6	19.6	20.3
Gospodăria casnice								
Venitul personal disponibil pe lună, MDL	133	186	241	322	422	491,4	568.6	650
Venitul disponibil real, rca	-18,7	6,1	17,7	26,5	17,4	3,5	3.4	5.0
Comerț cu amănuntul, rca	-29,6	27,4	15,1	34,3	21,1	11,0	5.3	10.0
Prețuri								
Indicele prețurilor de consum	143.7	118.4	106.3	104.4	115.7	112.5	110.0	113.2
Indicele prețurilor produse alimentare	144	123.1	106.1	102.8	120	113.1	108.7	111.5
Indicele prețurilor produse nealimentare	135.6	112.5	107.9	108.2	111.5	111.9	114.9	112.0
Indicele prețurilor servicii	155.6	111.6	104.5	104.4	112.6	111.6	106.6	118.0
Piața muncii								
Populația, mii	3646	3639	3631	3623	3612	3386	3,383	3,379
Populația ocupată în economie, mii	1,495	1,515	1,499	1,505	1,356	1316	1,312	1,301
Rata șomajului, metodologia OIM	11,1	8,5	7,3	6,8	7,9	7.8	7.3	7.8
Salariul mediu lunar, lei	304.6	407.9	544	692	891	1104	1320	1545
Salariile reale, rca	-12.5	2.2	21.2	21.1	15.0	10.2	6.9	4.5

Indicatorii principali (continuarea tabelului)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006p
Comerț extern și balanță de plăți								
Exportul de bunuri și servicii, rca	-23,5	5,5	14,5	18,3	21,1	24,8	22,0	18,0
Importul de bunuri și servicii, rca	-36,1	22,3	11,2	18,1	34,6	26,5	30,0	20,0
Volumul comerțului extern cu bunuri și servicii, milioane USD	1035,4	1248,9	1467,4	1813,2	2193,0	2760,5	3 480	4800
Contul curent, % of PIB	-4,0	-9,4	-7,3	-6,2	-7,4	-3,2	-3,0	-3,5
ISD, milioane USD	38,8	127,5	148,5	110,4	39,4	50,0	75,0	60,0
Venituri din retribuirea muncii prestate peste hotare, milioane USD	90,1	126,2	183,7	239,1	258	450	600	600
Finanțe publice								
Venituri în bugetul consolidat, % din PIB	25,2	25,6	22,7	22,5	24,3	23,5	26,2	26,7
Soldul bugetar, % din PIB	-3,2	-1,0	0,0	-0,5	1,6	0,2	1,9	2,2
Datoria publică internă, % din PIB	15,5	12,6	12,6	12,5	10,7	11,6	11,1	11,0
Datoria publică externă și garantată de guvern, % din PIB	65,9	79,3	64,5	59,4	51,5	29,2	24,9	25,0
Arierate la energie, % din PIB	35,5	24,6	19,4	18,1	15,9	11,1	9,1	9,1
Indicatori financiari								
Basa monetară, rca	41,3	29,8	27,9	31,1	17,0	38	31,8	26,5
Rezerve valutare, milioane USD, end of the year	180,5	222,5	228,5	269,6	302,3	470	597,4	650,0
Rata oficială de schimb media anuală MDL/USD	10,52	12,43	12,87	13,57	13,92	12,3	12,6	13,0
Rata dobânzii pentru credite în MDL, %, ma	35,5	33,3	28,5	23,1	19,2	21	18,9	18,5
Economia internațională								
PIB mondial, rca	3,7	4,7	2,4	3,0	3,9	4,8	4,5	4,0
Media ponderată a creșterii PIB în principalele țări partenere (2/3 din exporturile Moldovei)	2,5	5,3	4,0	2,8	3,8	3,5	3,2	4,1

Surse: DSS, BNM, prognoză de ME

Transnistria, indicatori selectați

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005e
PIB regional, milioane USD	332	281	199	250	309	405	486
PIB regional, rca	-30,1	-20,9	10,0	-2,7	18,1	16,2	18,0
Producția industrială, rca	-3,8	16,5	9,0	-18,7	21,4	47,0	5,0
Populația, mii (estimări)	658,0	651,8	633,6	630,1	621,8	616,5	600
Comerț cu amănuntul și servicii, rca	-18,3	11,9	23,1	18,4	7,6	7,3	16
Investiții în capital fix, rca	34,6	3,8	15,6	-32,7	-14,7	70,0	10
Exporturi, milioane USD	258	328	378	243	433	535	560
Importuri, milioane USD	417	489	541	450	530	758	790
Indicele prețului consumatorilor	240	190	127	111	133	120	116

Surse: "BCRMN", CISR, estimări de ME

REZUMAT

Rusia și-a sporit influența mediatică asupra vieții politice din RM, având drept obiectiv crearea de "loialități" direcționate și obstrucționarea relațiilor economice.

Nimeni nu va lua în serios plebiscitul organizat de regimul Smirnov în septembrie 2006, și nici eventualitatea includerii oficiale a enclavei în componența Rusiei, și asta pentru că funcția acestor evenimente este de a trasa un câmp de manevră în politica externă a Rusiei în raport cu SUA și UE, și nu pentru a avea o nouă bătaie de cap (modelul Kaliningrad) în sud-estul Europei.

Creșterea în agricultură va fi foarte modestă și nu va depăși 2%.

În primul trimestru al anului 2006, creșterea producției animale a constituit numai 0,7% față de perioada similară a anului 2006.

Creșterea industrială în 2006 nu va depăși 2,5% și există toate premisele ca în acest an să avem o descreștere în industrie.

POLITICĂ. Pe fundalul primelor semne de criză în economie, RM se confruntă cu un deficit de capabilități în gestionarea crizei administrative. Acțiunile implementate în paralel (PAUERM și IPAP) solicită o schimbare esențială de paradigmă în gestionarea structurilor executive, implementarea reformelor structurale, administrarea datoriilor sale externe și adoptarea unei noi tactici în raport cu UE. Pregătirile pentru alegerile locale din 2007 vor dezgheța viața politică, și totodată, vor pune la încercare paradigma consensului democratic, stabilit prin negocieri și "cooperare fără reciprocitate".

Plebiscitul planificat de Moscova în Transnistria (17 septembrie) se va desfășura în condiții de escalare a tensiunilor politice, și chiar cu eventuale provocări cu caracter local, amplu mediatizate în presa capitalizată de influența rusă. Presiunile exercitate asupra Kievului de a suspenda regimul de control vamal moldo-ucrainean vor plasa Ucraina într-o postură de neînviat. Deși nimeni nu ar lua în serios nici re-plebiscitarea "suveranității" Transnistriei, nici includerea oficială a enclavei separatiste la Federația Rusă (rolul instrumental al acesteia fiind mai degrabă de a descușura avansarea UE-NATO în spațiul ex-sovietic și obținerea unor diverse "compensații" materiale ori politice pentru Rusia), diplomația rusă, ținând isonul indicațiilor Președintelui Putin, a lansat o largă campanie mediatică pentru a testa reacțiile opiniei publice internaționale față de eventualitatea unei recunoașteri unilaterale a enclavelor separatiste. Occidentul nu va recunoaște asemenea acțiuni unilaterale, și nu pare să admită în vre-un fel status-quo-ul existent în această regiune de "limes" euro-atlantic. Totuși, factorul mediatic rusesc își va spori influența asupra vieții politice din RM, având drept obiectiv crearea de "loialități" direcționate (guided missiles) în mediul politic, economic, construind din obstrucționări economice ceea ce celipsește atât de mult în planul atractivității sale ideologice și politice.

AGRICULTURA. În prima jumătate a anului 2006, în sectorul agricol nu sunt înregistrate schimbări, care ar semnala o evoluție pozitivă în acest domeniu economic. În această perioadă au ieșit la evidență mai multe fisuri de structură în politicile agricole ale statului. Rapoartele Curții de Conturi descriu numeroase nereguli în gestionarea mijloacelor financiare ale fondului pentru susținerea sectorului agrar în anul 2005 și gestionarea patrimoniului public de către Departamentul Agroindustrial "Moldova-Tutun" și unele întreprinderi din complexul tutungeriei în perioada anilor 2003 – 2004. În anul 2006, creșterea producției agricole nu va depăși 2 puncte procentual, ceea ce reprezintă o mică creștere față de anul 2005. Recolta de cereale din I grupă va fi cu mai puțin decât cea înregistrată în anul trecut și va constitui circa 900 mii tone. În toamnă, suprafețele cu aceste culturi vor crește semnificativ, datorită lichidării stocurilor cu cereale, creșterii prețurilor la aceste produse și ridicării restricțiilor la export. O situație similară va fi înregistrată și la alte culturi agricole, printre care culturile multianuale. În sectorul zootehnic este puțin probabil, să fie înregistrate evoluții pozitive de genul celor înregistrate în anul 2005. La 1 ianuarie 2006, efectivul de animale în gospodăriile de toate categoriile s-a diminuat comparativ cu perioada similară a anului 2005. Iar în primul trimestru al anului 2006, creșterea producției animale a constituit numai 0,7% față de perioada similară a anului 2006.

BUSINESS. Anticipările negative formulate la sfârșitul anului 2005 s-au adevărat. Astăzi putem vorbi deja despre o criză de sistem în industria națională. Lipsa unor politici serioase de dezvoltare economică și socială, concentrarea exporturilor pe anumite piețe, vânzarea dubioasă a unor active în sectorul industriei vinicole pe parcursul anilor 2002-2003, intervențiile ina-

decvate sau chiar abuzive ale statului în economie, piața financiară subdezvoltată, volumul mic al investițiilor, inclusiv investiții străine directe, toate acestea au determinat începutul acestei crize.

Anticipările noastre pesimiste s-au arătat a fi chiar mai optimiste, dacă le raportăm la ultimele tendințe. Pe baza ultimelor analize, putem constata că, în anul 2006, producția industrială a crescut nu cu 5%, cum am anticipat anterior, dar cu cel mult 2,5%. Totodată, în prezent nu există premise rezonabile de modificare ale acestor tendințe negative și este posibil ca anul în curs să înregistreze un declin al producției industriale.

COMERȚUL EXTERN. Tendințele negative înregistrate în 2005 s-au adâncit în prima jumătate ale anului 2006. Astfel, pe fundalul creșterii neînsemnate a exporturilor are loc o creștere exponențială a produselor de import. Deficitul balanței comerciale la sfârșitul anului va atinge volumul de 1,3 mld lei, iar rata de acoperire a importurilor cu exporturi se va diminua: de la 46,8%, în prezent, până la 42% la sfârșitul anului.

În pofida inițiativelor de diversificare a piețelor de desfacere, tendințele actuale conturează o creștere stabilă și chiar o intensificare a relațiilor comerciale cu partenerii tradiționali estici: Rusia, România, Italia și Ucraina. Diminuarea exporturilor spre Federația Rusă nu a fost compensată de o sporire a lor pe alte piețe și direcții ale economiei. În prezent se conturează o tendință alarmantă de reducere a exporturilor către toți partenerii economici ai RM. Drept rezultat, în 2006 ne putem aștepta la o scădere cu 3,5% a exporturilor, comparativ cu anul 2005.

Importurile continuă să crească, în temei, pe aceleași areale geografice tradiționale. Datorită creșterii prețurilor la resursele energetice, pe care Moldova le importă în special dinspre Rusia, a avut loc și o creștere de circa 2 ori a volumului importurilor din această țară, iar la sfârșitul anului 2006, aceste fluxuri comerciale vor atinge 32% din totalul importurilor.

POLITICI MONETARE. Procesele negative înregistrate în economie și comerțul extern, au alimentat neîncrederea populației față de valuta națională și a provocat "febra valutară" din luna mai. Aceasta la rândul său a dus la reducerea cu 3% a depozitelor în lei, fenomen nemaiîntâlnit în ultimii ani, cu excepția lui octombrie 2005.

Reducerea încasărilor valutare din exporturile de vinuri spre piața Rusă nu va afecta cursul valutei naționale, deoarece acest curs va fi compensat în continuare de remitențele difuzate în economia RM. În lunile august-septembrie va crește rulajul operat pe piețele valutare, legat de oferta mare de valută străină, cea ce va duce la o apreciere tradițională, dar nesemnificativă a leului. Totuși, până la sfârșitul anului considerăm că leul se va deprecia față de dolarul american cu 5% și va constitui 13,4 lei pentru un dolar.

FINANȚELE PUBLICE. După o creștere de 55% a veniturilor bugetare în 2005, anticipăm în anul 2006 o stagnare a creșterii încasărilor în bugetul de stat, lucru care va scoate în evidență epuizarea bazei de creștere a veniturilor bugetare. Veniturile de bază ale bugetului de stat vor constitui circa 8,8 mld lei, cu doar 5% mai mult decât au fost acestea planificate.

Stoparea creșterii încasărilor în bugetul de stat reduce simțitor posibilitățile Guvernului de a efectua investiții publice și, totodată, pune sub pericol aplicarea legii salarizării bugetarilor, adoptată în 2005.

Deficitul balanței comerciale la sfârșitul anului va depăși 1,3 mld lei.

Volumul exporturilor în 2006 va fi cu 3,5% mai mic decât în 2005.

"Febra valutară a stimulat convertirea depozitelor în lei, și în depozitele plaste în valută străină.

La sfârșitul anului cursul leului față de dolarul american va fi de 13,4 lei/USD.

În 2006 va fi înregistrată o stagnare a creșterii veniturilor bugetare, ceea ce atestă o anumită epuizare a bazei de creștere în economie.

Politica antiinflaționistă eronată nu va stopa creșterea prețurilor, care la sfârșitul anului va constitui 13,2%.

La sfârșitul anului numărul celor plecați peste hotare va atinge 30% din totalul forței de muncă.

În 2006 va continua tendința de reducere a numărului persoanelor angajate în economia națională.

Capacitatea slabă a instituțiilor publice a determinat instituțiile financiare internaționale să adopte o politică rezervată și prudentă față de Moldova. În consecință, Guvernul nu va reuși să atragă cele 218 mln lei planificate în bugetul de stat din împrumuturi. Primele credite în economia țării vor fi acordate nu mai devreme de începutul anului 2007 și vor fi proiectate mai ales cu scopul de a demara proiecte investiționale, strict determinate și într-un volum relativ redus, cu mult sub necesitățile reale ale Moldovei.

PREȚURI. Nivelul prețurilor continuă să crească în ciuda eforturilor depuse în comun de către Guvernul central și Conducerea Băncii Naționale de a controla inflația monetară. Cauza principală este că, în RM, se luptă cu metode strict monetariste cu scopul de a combate o inflație care are origini strict nemonetariste: importul și ineficiența redusă a economiei naționale. În aceste condiții, măsurile și deciziile care se adoptă în acest domeniu conduc la stabilizarea cursului valutar, dar nu rezolvă principial problema inflației galopante, care ar putea să depășească circa 13% pînă la sfârșitul anului. Presiunile inflaționiste vor fi cauzate și de creșterile inevitabile ale prețului la gaze, la petrol, energie electrică și, nu în ultimul rând, de ineficiența cronică a majorității sectoarelor din economia națională a țării.

SFERA SOCIALĂ. Dezechilibrele existente pe piața forței de muncă, a condus la situația aberantă în care angajarea în câmpul muncii nu reprezintă în mod necesar o garanție împotriva sărăciei. Această situație crează presiuni migraționiste foarte înalte asupra categoriilor valide de muncă, și demotivarea categoriilor care abia intră pe piața forței de muncă. Totodată, este în creștere numărul persoanelor care se pregătesc serios de emigrație socială, constituind pînă la finele anului circa 30% din totalul populației aflat la vârsta aptă de muncă.

Scăderea numărului celor angajați are loc pe fundalul apariției unui deficit critic al forței de muncă calificată. Această situație paradoxală se datorează competitivității mici a salariilor plătite în economia națională, instabilitatea angajării în muncă și eficienței scăzute a întreprinderilor. În pofida creșterii economice din ultimii 6 ani, pentru prima dată după 1999 este atestată o creștere repetată a ratei sărăciei, despre riscul căreia am avertizat în numerele trecute ale ME.

TRANSNISTRIA. Regiunea de est rămâne să exercite rolul de "factor de tensiune" sezonier, conform misiunii politice cu care a fost investită. După încercarea de a bloca, inițial, și ulterior de a dramatiza acordul semnat de R.Moldova și Ucraina privind securizarea frontierei de est, administrația separatistă a sistat unilateral funcționarea unor întreprinderi cheie, ceea ce a condus la prejudicierea situației financiare a unor întreprinderi din regiune și, drept consecință, PIB-ul regional a înregistrat în prima jumătate a anului 2006, o creștere de numai 1,1%. În prezent majoritatea agenților economici care formează baza economiei regionale sau înregistrat în Republica Moldova și și-au reluat activitatea. Bugetul regional în prima jumătate a anului a fost îndeplinit la 85% ceea ce a impus mărirea presiunii fiscale în special în industrie.

● ÎN ACEST NUMĂR

Poate fi integrarea europeană decupată de integrarea euro-atlantică? Ce învățăminte urmează să tragă Republica Moldova din «războiul vinurilor»?

Începe marea privatizare?

Influența situației în industria vinicolă asupra cursului valutar

Finanțarea externă prin prisma calității guvernării.

POLITICĂ

În lunile aprilie-mai am asistat la o înviorare a scenei politice de la Chișinău. Această tendință va crește în intensitate spre toamnă ca urmare a pregătirilor pentru scrutinul local din 2007. Partidele politice vor fi afectate și ele de febra electorală, subțiată de intermitența disidențelor sezoniere pe fundalul unei cooperări politice lipsite de reciprocitate. Economia națională va resimți între timp primele semne de criză ciclică, provocată doar aparent de embargoul comercial impus de Rusia, adevăratul motiv fiind legat de stagnarea reformelor interne structurale și calitatea slabă a procesului de luare a deciziilor. Încetinirea creșterii economice coincide cu efectele restricțiilor la exporturi, dar nu este determinată exclusiv de acest factor. Deciziile guvernului sunt vegetative, reacționează după crizele care se produc cu regularitate, și asta pentru că procesul de modernizare al administrației de stat se derulează doar pe hârtie. Deși nu se întrezăresc schimbări majore în procesul de reglementare a conflictului transnistrean este evident, astăzi, că prima misiune de monitorizare a UE la frontiera moldo-ucraineană a creat pe plan regional o nouă paradigmă de implicare occidentală în reglementarea conflictelor înghețate. Cu excepția Rusiei, nici unul dintre actorii implicați pe teren nu mai tolerează status quo-ul regimului separatist, drept care, administrația Smirnov a devenit oficial recipientul transferurilor financiare ale Federației Ruse, ceea ce reafirmă caracterul anxios al politicii Putin față de Republica Moldova. Nici UE și nici SUA nu pot admite conservarea regimului separatist chiar și de dragul reverențelor diplomatice față de Rusia. Summitul G8 de la Sankt Petersburg atestă unei noi etape în relațiile ruso-occidentale: de la faza amorului platonice la realismul pragmatic al integrării energetice a Rusiei în economia mondială.

Cu excepția Rusiei, nici unul dintre actorii implicați pe teren nu mai tolerează status quo-ul regimului separatist, drept care, administrația Smirnov a devenit oficial recipientul transferurilor financiare ale Federației Ruse.

Contextul politic intern

Ultimele 3 luni au trecut sub semnul căutării unor opțiuni de securitate comune cu partenerii occidentali. Autoritățile de la Chișinău au participat activ la reuniunile de la Vilnius (3 mai), Kiev (22-23 mai) și București (4-6 iunie), depunând eforturi de a asigura vizibilitate problemelor RM pe agenda partenerilor occidentali, precum și în relația bilaterală cu țările vecine. Restricțiile impuse de ruși la exporturile de vinuri și produse agricole, scumpirea prețului la gaze și susținerea deschisă a separatiștilor explică, în acest moment, motivele crizei în relațiile RM cu Rusia și nu lasă alte opțiuni decât diversificarea resurselor energetice, modernizarea economiei și aplicarea unui parteneriat asumat cu instituțiile occidentale (UE și NATO).

Ca și Georgia, RM ar dori să compenseze pierderea piețelor estice cu noi oportunități pe piețele europene, dar nu face eforturi suficiente în această direcție. O problemă-cheie ține de structura curentă de proprietate asupra sectorului viticol, deținut de capitaluri de origine rusă, ce se orientează în mod predictibil spre importuri masive de vinuri, de calitate îndoielnică și în condiții dezavantajoase pentru producătorii din RM, spre piața frământată de interese politice din Federația Rusă. Criza exporturilor a provocat pierderi semnificative printre distribuitorii de vinuri, care ar trebui să fie încurajați de stat să-și vândă proprietățile unor investitori occidentali, câștigând astfel accesul spre noi piețe de livrare, noi tehnologii de marketing și prelucrare. Dar, RM nu va putea atinge acest obiectiv fără a urma o strategie efectivă de eliminare a barierelor artificiale, și de creare a unei imagini atractive, de succes în 2-3 sectoare în care deja au penetrat investițiile străine occidentale. Stabilitatea politică internă este determinată, din acest motiv, de creșterea rapidă a investițiilor occidentale, de calitatea mediului de afaceri, și de modernizarea industriei de distribuție.

Stabilitatea politică internă este determinată, din acest motiv, de creșterea rapidă a investițiilor occidentale, de calitatea mediului de afaceri, și de modernizarea industriei de distribuție.

Un alt factor esențial pentru stabilitatea internă o reprezintă pentru RM cooperarea regională de securitate. După eșecul obținerii de garanții unilaterale

E nevoie nu doar de o simplă schimbare de discurs, dar și de întărirea și regenerarea efectivă a structurilor de securitate pe plan național.

de securitate (2003), Chișinăul ar trebui să renunțe la proiecte utopice și să contribuie de sinestătător la succesul inițiativelor regionale, create cu sprijin occidental. Asociindu-se la proiectele GUAM, COD și Regiunea Extinsă a Mării Negre, oficialii de la Chișinău încep să realizeze că e nevoie nu doar de o simplă schimbare de discurs, dar și de întărirea și regenerarea efectivă a structurilor de securitate pe plan național, căutarea de soluții neșablonarde și, nu în ultimul rând, de oameni noi pentru misiunile de care RM are nevoie pentru a-și întări prezența în cadrul acestor inițiative. Aceste misiuni sunt complet noi față de cele cu ajutorul cărora un partid câștiga alegători, și totuși, stabilitatea politică și ancorarea RM pe traiectoria euroatlantică depinde esențial de seriozitate demersului său în termeni de securitate. Puzderia de sftetnici care ne îndeamnă să tratăm cursul pro-EU ca pe un "NEP"¹ sunt mai nocivi astăzi decât inamicii declarați ai suveranității RM.

Tocmai din acest motiv, doar "rezerva de cadre" a PCRМ este nesatisfăcătoare pentru a moderniza statul și politica externă a RM. Actualul blocaj de integrare în raport cu UE solicită o nouă tactică din partea diplomației și elitelor politice din RM. Astfel, se cere ca RM să-și propună asocierea benevolă la anumite blocuri tematice ale UE, beneficiile unei asemenea abordări depășind cu mult costurile eventuale. Vom nota, în acest sens, câteva opțiuni dezirabile: alinierea politicii externe a RM la liniile de politică externă a UE, aplicarea aquis-ului referitor la Afaceri Interne și Justiție, i.e. privind organizarea și europenizare ordinii publice, monitorizării fluxurilor de migranți ilegali, și regimului de frontieră de stat, accelerarea reformei inițiate pe sectorul de securitate, și crearea de compatibilități la nivelul administrației publice locale.

Pe plan extern, este vorba de asumarea deplină a proiectului euro-atlantic în RM.

Pe plan extern, este vorba de asumarea deplină a proiectului euro-atlantic în RM, i.e. prin eforturile militarilor moldoveni prezenți în Iraq, întăririi formelor de cooperare, în relații bilaterale, cu Polonia, România, Ucraina, Georgia și Statele Baltice. Acest demers trebuie să suscite dezbateri serioase în opinia publică asupra scopurilor și finalității procesului de integrare a RM: spre NATO ori spre CSI, spre conservarea unei neutralități decorative ori spre asumarea unui angajament efectiv, care să asigure pe plan extern garanțiile de securitate de care are nevoie RM. În definitiv, RM ar trebui să renunțe la tonul ideologizat "neutralist", iar comunitatea civilă ar trebui să opereze cu cifre și argumente măsurabile asupra costurilor unei neutralități care nu avantajează suveranitatea sa. Autoritățile ar trebui să se preocupe mai mult de cristalizarea unui curent de opinie favorabil, decât de menajarea unor opinii reziduale în rândurile electoratului nostalgic.

La 19 mai, Consiliul Nord Atlantic a aprobat Planul de Acțiuni al Parteneriatului cu RM, după aprobarea lui pe plan intern de către Consiliul Suprem de Securitate, în martie, iar în aprilie, de către comitetul politic-militar al NATO, în formatul "26+1"². RM speră să-și consolideze în cadrul IPAP relațiile cu Alianța și să focalizeze sprijinul ei în direcția reformelor interne pe sectorul de securitate. Cu excepția Belarus, trebuie să observăm că RM este printre ultimele țări post-sovietic care adoptă planuri individuale (IPAP) în raport cu Alianța Nord-Atlantică (cu mult în urma Georgiei, Azerbaidjanului, Armeniei și Kazahstanului, atât timp cât relațiile NATO cu Ucraina și Rusia sunt încadrate într-un format special de dialog și cooperare (Consili NATO-Ucraina și NATO-Rusia). Încă din iunie 2005, Vladimir Voronin a solicitat un plan special de intensificare a dialogului RM – NATO, subliniind în mod imperativ că acest pas nu înseamnă "renunțarea la neutralitate" sau aderarea la NATO, după cum și-o doresc oficial Ucraina și Georgia. Aparent, demnitarii moldoveni tratează IPAP în tandem cu Planul de acțiuni RM-UE, exprimând opinia că procesul de integrare a țării în UE poate fi accelerat printr-un sprijin din partea NATO, dar că "aderarea la NATO nu este o condiție obligatorie în raport cu procesul de integrare pan-european".

1 NEP – "noua politică economică", politică adoptată în 1920 de către PC(b) din Rusia, ca urmare a dificultăților economice interne, în condițiile în care, bolșevicii au admis "conviețuirea" unor forme diverse de proprietate, paralel cu existența comisariatelor și dictaturii proletariului.

2 Chișinău, 22 mai ([INFOTAG](#))

Puțini dintre oficiali riscă să se pronunțe deschis în sprijinul unei integrări accelerate în NATO, și asta pentru că actualul șef de stat, Președintele Voronin este încă alergic față de proiectul unei integrări instituționalizate a integrării RM în Alianța NATO. Deși puțini dintre oficiali pun la îndoială necesitatea căutării unor garanții de securitate externă, la nivelul faptelor reale, aceștia au reacții întârziate, sau chiar ambigue. Ei nu vad lanțul logic și inseparabil între procesul integrării în NATO de cel de aderare la UE, iar atunci când admit că ar exista o legătură par a fi copleșiți de anvergura riscurilor pe care le-ar provoca acest pas. Singura excepție pare să fie conducerea civilă a Ministerului Apărării Naționale, care s-a pronunțat public în favoarea unui pas viitor în folosul PAP-DIB³. Drept motiv anti-NATO este servit art. 11 din Constituție, dar același articol este invocat și de către cei care consideră neutralitatea curentă a RM drept "formă fără fond", care inhibă garanțiile externe, fără a proteja în vre-un fel suveranitatea statului față de separatismul incitat și finanțat de Federația Rusă, în Transnistria. Spre deosebire de Ucraina și Georgia, care și-au stabilit prin legi adoptate de Parlamentele lor cursul euroatlantic, ceea ce a deschis, în primul caz, crearea unui Consiliu Ucraina-NATO, iar în al doilea caz – deschiderea unui Cadru de dialog intensificat post-IPAP (privit ca treaptă avansată de cooperare cu Georgia), în RM există opoziție chiar la nivelul proiectului de urmat.

Dar, anulând din start orice posibilitate de integrare în NATO, Chișinăul își îngustează cu bună știință câmpul de manevră. Chișinăul are nevoie de un nou val de impulsivitate a reformei interne și de garanții efective de securitate. Nu există în această chestiune personalități publice în RM care să nege acest argument. Totuși, mulți dintre politicieni atașați de PCRm cred sincer că aceste garanții de securitate ar putea fi transmise către RM gratuit, necondiționat, ca și granturile nerambursabile ale donatorilor străini, și fără costuri asumate efectiv. Există, din acest punct de vedere, o diferențiere tot mai mare între paradigma integrării « de succes » urmată de baltici, și limitările ienerente modelului de integrare urmat de autoritățile de la Chișinău : integrare în UE – da, integrare în NATO – niciodată !⁴ Aceste « piruete » neîndemânatic pe plan tactic sunt privite cu mult scepticism de către partenerii occidentali ai RM ; sunt tratate ca « niște abordări superficiale și lipsite de angajament », fiind comparate adeseori la Brussels nu cu opțiunea baltică, ci cu volatilitatea țărilor magrebiene, care își doresc și ele să obțină sprijin economic și politic din partea UE, dar fără a împărtăși un proiect identitar-cultural european, și nici nu solicită integrarea lor în structurile de securitate. Aici se găsește, de fapt, marea piatră de încercare pentru elitele politice de la Chișinău în anii următori. Oficiali de prim rang de la Chișinău se amăgesc însă când afirmă că problema aderării la UE nu este corelată cu aderarea la NATO, deși se așteaptă ca Planul individual de acțiuni cu NATO (IPAP) să contribuie la modernizarea forțelor armate ale RM la standardele NATO. Aceste ambiguități au creat o vizibilă disonanță între apelurile societății civile și clasa politică, afiliată la putere.

Circa 46% din respondenți considerau la sfârșitul anului 2005, că "RM ar trebui să urmeze exemplul celor 10 state care au aderat la UE, integrându-se de la început în NATO", iar 37% nu aveau o opinie clară (Gallup, Noiembrie 2005). Chiar și la o privire superficială asupra atitudinilor exprimate de cetățenii din Moldova și Ucraina, se poate observa un puternic recul "contra aderare" la Kiev⁵ și un curent "pro-aderare", format din simpatizanți la nivelul populației în

3 PAP-DIB (Partnership Action Plan for Defence Institutions Building) – un format de condiționări instituționale, asemănător în multe privințe Politicii Europene de Vecinătate, lansat de NATO.

4 Infotag, 11 iulie 2006, Președintele Voronin a respins posibilitatea aderării Moldovei la NATO, accentuând că autoritățile moldovenești se pronunță pentru minimalizarea și lichidarea oricărei prezențe militare în Moldova, pentru statutul neutru al țării ca reper strategic de securitate, pe motiv că „statutul neutru” este consfințit de Constituție, iar schimbarea lui necesită un referendum.

5 Sondaje recente arată că numai 15-20% din Ucrainenii susțin categoric aderarea la NATO, față de circa 55-60% care se opun în mod categoric acestui curs.

Spre deosebire de Ucraina și Georgia, care și-au stabilit prin legi adoptate de Parlamentele lor cursul euroatlantic, în RM există opoziție chiar la nivelul proiectului de urmat.

O diferențiere tot mai mare între paradigma integrării « de succes » urmată de baltici, și limitările ienerente modelului de integrare urmat de autoritățile de la Chișinău : integrare în UE – da, integrare în NATO – niciodată !

În timp ce elitele politice de la Kiev își propun o integrare instituționalizată în NATO, oficialii de la Chișinău rămân nehotărâți în oportunitatea acestui efort.

RM. Un sondaj mai recent⁶ atestă existența unui segment de respondenți (circa 30-35%) cu opțiuni clare "pro-integrare NATO", gata să sprijine necondiționat acest curs, contrapus unui alt segment conservator (estimat la apr.20-25%, care nu văd utilitatea unei aderări) și al treilea segment de "indeciziși" (15-25% - care nu ascund că le lipsește informația necesară ori se simt derutați asupra cursului optim de asigurare a securității naționale în RM).

Este de presupus că includerea Ucrainei pe agenda de integrare a NATO de la Summitul din octombrie 2006 de la Riga ar putea iniția schimbări de comportament politic și la Chișinău. Singurul factor care ar împiedica procesul ar fi legat, aparent, de nerezolvarea "disputei clientelare" între elitele de la Kiev și cele din Donețk, ceea ce ar putea conduce spre provocarea unor alegeri anticipate în toamnă și/sau preluarea puterii de către gruparea politică filorusă, condusă de către oligarhia Ianucovici/Ahmetov. Eruptia de proteste anti NATO de la Feodosia (Crimea) ar putea bloca planurile Ucrainei de a primi, deja în 2006, invitația oficială de aderare la NATO, întârziind procesul obiectiv de extindere euro-atlantică. Este de așteptat ca, în această situație, procesul integrării în NATO să se bifurce pe linia pontică a Caucazului de sud și Marea Neagră, ceea ce ar contura niște opțiuni tactice foarte atractive și pentru Republica Moldova.

Corupția este, în mod tradițional, un cap puternic de acuzație contra celor mai inspirate demersuri pro-EU ale autorităților din RM.

Tendința regională descrie încheierea unui ciclu regional de creștere economică. Din păcate, RM nu a reușit să obțină suficient de mult de la această creștere relativă, iar resursele suplimentare acumulate la bugetul de stat au fost irosite în ultimii ani, adeseori pentru scopuri populiste și iresponsabile. Deși intensitatea privatizării și producției industriale a scăzut, creșterea Produsului Intern Brut (PIB) a crescut cu 7.3% în 2004, cu 6,5% în 2005 și se așteaptă să atingă rata de 5,5% în 2006, concomitent cu creșterea ratei de consum și aprecierea valutei naționale. Abia la începutul anului 2006, FMI a anunțat că va relua finanțarea externă pentru RM, întinzând o mână de ajutor RM în efortul de reeșalonare sau iertare a datoriilor față de creditorii Clubului de la Paris. Scorul datoriei fiscale a guvernului moldovenesc e cu 0.1 puncte mai bun în acest an, dar comparativ, cu mult mai scăzut decât media la nivel regional. În acest context, «verticala puterii», edificată de PCRPM este un obstacol în sine pe calea reformelor de piață și dezvoltării inițiativelor individuale. Mai discret sau mai insistent, oficialii ai UE și SUA au atras în repetate rânduri, în ultimele luni mai ales, atenția oficialilor de la Chișinău asupra eficienței reduse a programelor naționale anti-corupție, i.e. a organelor abilitate de stat să lupte contra abuzurilor și crimelor economice. Chiar și discursul fostului ambasador SUA, Heather Hodges de la încheierea mandatului său în RM face trimiteri extinse asupra dezamăgirilor pe care le-a avut în RM în ceea ce privește funcționarea instituțiilor menite să combată și să prevină corupția. Din păcate, accesul RM la unul din cele mai generoase programe nerambursabile de asistență externă ale SUA (Millenium Challenge Account) este, astăzi, barat de lipsa de eficiență și birocratizarea structurilor menite să asigure o administrare mai bună a statului.

Indicatorul libertății economice, publicat de Heritage Foundation, este destul de modest și în anul 2006.

Indicatorul libertății economice, publicat de Heritage Foundation, este destul de modest și în anul 2006. Acest indicator atinge rata de 3.10, și reprezintă o abatere procentuală de 0.01 față de anul 2005, ceea ce subțiază sensibil laudele « de sine » ale autorităților RM pe tema atractivității sale economice. Această situație se explică atât prin inerția ratingurilor internaționale, dar și prin lentoarea schimbărilor domestice. În ceea ce privește corupția, formulele părăsesc rezerva diplomatică, avertizând asupra caracterului generalizat și al "efectelor în lanț", «scăderea eficienței și legitimității instituțiilor și întârzierea dezvoltării economice». Dacă integrarea europeană poate părea un substitut al politicii, ea nu poate fi evaluată decât în funcție de acțiunile politice efective, altfel spus – de capacitatea de a implementa politici acolo unde improvizația și interesul de grup au ținut loc de strategie și scopuri. E cunoscută rezistența la

6 Barometrul de opinie, IPP, Aprilie 2006

schimbare, birocratismul și corupția din RM, ceea ce descurajează investitorii străini și scade poziția deținută în ratinguri internaționale.

Multe dintre aceste obstacole sunt derivate ale propriilor indecizii, ori stângăcii administrative. Abia la 8 iunie 2006, Parlamentul a legiferat suspendarea vizelor pentru cetățenii UE, SUA, Canadei, Elveției și Japoniei, dar acest regim va fi valabil abia de la 1.01.07. Se cuvine să menționăm că Ucraina a suspendat vizele pentru cetățenii UE cu mai bine de 16 luni în urmă, ceea ce i-a permis să inițieze discuții asupra regimului facilitat de vize pentru cetățenii săi. La Chișinău, însă, decizia de suspendare a vizelor pentru cetățenii UE care vin în RM a trezit nemulțumiri cu totul străni în cadrul executivului, pe motiv că vizele atrăgeau circa 50 mln usd anual. Nimeni nu a calculat însă pierderile de imagine ale RM ca urmare a "maltrapazlăcurilor" operate de anumite "cadre consulare" ale MAEIE. Totodată, nimeni nu a calculat încă prejudiciile păstrării regimului liber de viză cu Federația Rusă, și efectele acestei politici asupra "durabilității" regimului Smirnov de la Tiraspol.

Avansează dificil și implementarea Planului de acțiuni UE-RM, de la care Chișinăul pierde puncte prețioase de credibilitate. Relațiile cu UE sunt caracterizate de un val de "oboseală" generalizată în majoritatea statelor membre ale UE, și de efectele acesteia la nivelul politic al UE. Autoritățile de la Chișinău nu isbutesc să devină mai credibili în relațiile bilaterale cu țările cele mai importante ale UE, și totodată, nu datorită cursului încetinit al reformelor interne, Chișinăul nu poate construi o ofertă «irezistibilă» de integrare prin vehicularea principiului de diferențiere al PEV, pentru că la nivelul faptelor, multe dintre acțiunile planificate sunt în faza bunelor intenții. Guvernul central este criticat de șeful statului, de aceste critici trezesc doar păreri de rău, și nu acțiuni pe măsura prejudiciilor cauzate. Alinierea rapidă la "cursul unic" al șefului statului joacă, în aceste condiții, rolul unei "bule papale" față de orice grave infrațiuni, comise în exercitarea atribuțiilor de serviciu. Evident, Autoritățile RM depun eforturi de popularizare a acțiunilor UE-RM, dar gestionarea mai multor strategii sectoriale este sabotată de lipsa unor corpuri "dedicate" obiectivelor acestui proces, și de ambiguitățile unei nomenclaturi urșuze la ideea de "europenizare" a țării. Lipsa de funcționari publici calificați explică și diminuează coerența reformelor administrative și economice, exagerat de dependente de "mitul omnipotenței" și "omniscienței" de care se bucură un singur om în acest stat.

Reforma administrației centrale și descentralizarea sunt pași necesari în direcția corectă, dar este greu de crezut că actuala guvernare ar renunța de bună voie la simbolurile și instrumentele puterii sale într-un moment în care opoziția este anemică sau inexistentă, iar Occidentul – aparent mulțumit de stabilitatea politică internă. Relațiile puterii cu opoziția rămân totuși tensionate în continuare. Procesele deschise unor lideri ai AMN continuă să țină capul de afiș al presei, opoziția având un acces limitat la mijloacele de informare în masă, aflate sub cenzura directă a PCR. Slăbiciunile opoziției însă nu țin doar de "tratamentul injust" de care se bucură aceasta din partea puterii politice, cum ar pretinde unii, dar și de o uimitoare lipsă de idei social atractive, ar spune alții. În lipsa unor obiective politice construite prin referința la un suport public imediat, ceea ce ar ancora elita politică de o agendă socială extrem de presantă în RM, integrarea europeană, ca proiect în derulare, ca și presupusa aderare la NATO, au devenit din mijloace, principalele scopuri ale politicilor publice. Limitarea capacității Parlamentului la funcția de a "scoate legi noi", fără a controla efectiv aplicarea legislației în vigoare, calitatea dubioasă a unor hotărâri recente de Guvern sau utilizarea de către anumiți miniștri a competenței de a emite hotărâri autonome și de a administra fondurile sale de rezervă cu totul discreționar, lasă loc pentru mult o adevărată anarhie birocratică, fiind motivul pentru care credibilitatea Guvernului nu se ridică prea sus în raport cu partenerii pentru dezvoltare ai RM: PNUD, SIDA, DFID, dar și FMI, nemaivorbind de proprii cetățeni. Recursul la ordonanțele de

Nimeni nu a calculat însă pierderile de imagine ale RM ca urmare a "maltrapazlăcurilor" operate de anumite "cadre consulare" ale MAEIE.

Relațiile puterii cu opoziția rămân totuși tensionate în continuare.

Avansează dificil și implementarea Planului de acțiuni UE-RM, de la care Chișinăul pierde puncte prețioase de credibilitate.

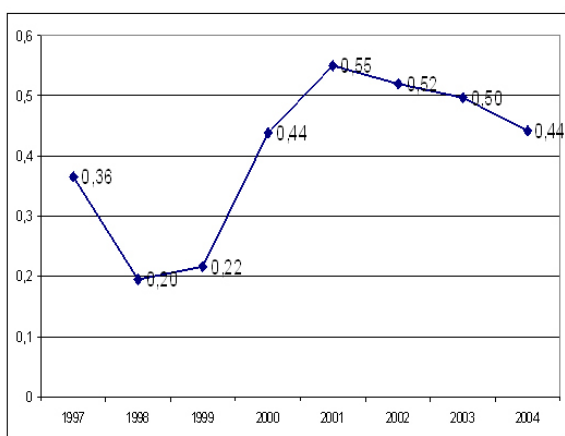

Alinierea rapidă la "cursul unic" al șefului statului joacă, în aceste condiții, rolul unei "bule papale" față de orice grave infrațiuni, comise în exercitarea atribuțiilor de serviciu. Evident

urgență sau la ordonațele simple sunt percepute ca fiind cauza majoră de instabilitate legislativă, iar absența transparenței și inexistența consultărilor sunt de asemenea puse în cauză de politici voluntariste și netransparente în funcționarea guvernului.

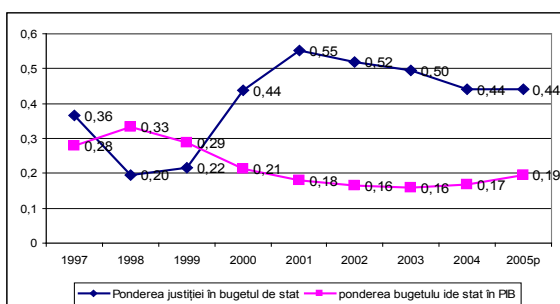
Multe dintre condițiile formulate de opoziție, în aprilie 2005, au rămas la nivel de "idei înghețate în proiect", fără ca legile adoptate sau planificate să producă schimbările așteptate. Astfel, nici Curtea de Conturi, nici CEC și nici Televiziunea Publică nu au devenit mai combative, sau mai responsabile în fața interesului public, după aproape un an de eforturi legislative și politice, încurajări externe și consilieri diplomatice. SIS-ul, ca și Ministerul de Interne sunt, de departe, ancorate unei agende extrem de politizate. Aparent, ambele instituții sunt, în temei, suprafinanțate și, totodată, contribuția lor la rezolvarea problemelor de securitate ale RM sunt extrem de modeste, atunci când acestea există. Un studiu independent⁷, lansat în luna februarie 2006, prezenta în mod plastic și cu multe detalii contrastele existente în finanțarea acestor instituții "de forță", în comparație

Graficul 1. Cheltuielile pentru justiție raportate la bugetul de stat (%)

Sursă: Legea bugetului de stat 1997-2004 și calculele efectuate de IDIS

Graficul 2. Corelația cheltuielilor pentru justiție cu cheltuielile bugetului de stat

Sursa: Legea bugetului de stat 1997-2004 și calcule proprii

cu instituții de bază ale democrației: administrarea autonomă a justiției, presa liberă și autonomia puterilor locale. În cazul justiției, finanțarea sistemului se efectuează disproporționat cu rolul și funcțiile atribuit prin lege și reformele sectoriale lansate în ultimul deceniu, ca opțiune politică a țării. Variația cheltuielilor bugetului de stat față de PIB arată implicarea statului în viața societății. Cu cât este mai mare acest indicator cu atât mai multe resurse ale societății sunt consumate de către stat și respectiv cu atât mai mare este ponderea utilităților prestate de către stat în totalul utilităților de care beneficia societatea. Este foarte interesant de urmărit cum variază cheltuielile pentru justiție în bugetul de stat în comparație cu variația cheltuielilor bugetului de stat față de PIB. În cazul autorităților locale, acestea din urmă au fost transformate, ca urmare a lipsei cronice de resurse financiare, ceea ce în adevărate apendice ale guvernului central sau/și anumite grupuri oligarhice locale.

Ponderea cheltuielilor pentru justiție au variat de la 0,2% până la 0,55% din totalul cheltuielilor bugetului de stat. În procesul elaborării proiectului bugetului de stat merg un șir de negocieri între ministere și Ministerul Finanțelor cu implicarea pe parcursul negocierilor a Parlamentului și Guvernului. În urma acestor negocieri, în dependență de prioritățile politicii Guvernării fiecare direcție de activitate primește finanțarea pentru justiție, în ansamblu, ceea ce poate fi tradus astfel: ponderea cheltuielilor pentru justiție indirect indică importanța justiției pentru Guvernare.

Opoziția se simte umilită, în primul rând, de lipsa de capacitate efective pentru a se opune acestui regim, reinstalat după 2005, "fie în rezultatul unei cărdășii"⁸, fie a "unor circumstanțe implacabile", neavând forța suficientă pentru a oferi propria sa alternativă, cel puțin, înainte de a-și rezolva complicatele lupte

⁷ Finanțarea Justiției în RM, Septembrie 2005 – Ianuarie 2006, IDIS/CSPJ

⁸ 4 aprilie, www.azi.md, PSL: „Democrația în Moldova este în pericol”

intenstine. Alegerile locale parțiale din anul 2005 la Chișinău nu i-au ajutat opoziției să se elibereze de complexul "învinsului" și, chiar dacă în rezultatul unor tururi de alegeri noi nu au câștigat nici candidații PCRM, rezultatul final al celor 4 scrutine succesive nu a făcut decât să extindă confuzia publică, dar și tendința PCRM de a-și coopta din greu aparatul administrației municipale în serviciul propriilor interese electorale. Este greu de explicat motivele legale pentru care CEC nu s-a grăbit să repete alegerile locale parțiale în prima jumătate a anului 2006, deși Codul Electoral stipulează în mod expres obligația de a organiza noi alegeri, în condițiile de vacanță a funcției de primar general. Este adevărat, un sondaj de opinie a fost organizat în lunile decembrie – ianuarie, dar rezultatele lui nu pot compensa și nici substitui obligațiile tranșante ale legislației electorale de a avea "primar ales". Insuccesele "micului scrutin" din iulie – noiembrie 2005 au pus pe gânduri liderii partidelor politice din RM. Mulți au înțeles corect că tabloul alegerilor locale subminează poziția partidelor și, implicit, a puterii legislativului. Mai recent, ideea de a modifica Codul Electoral, astfel încât primarii să fie aleși dintre consilieri a devenit un refren popular printre anumite forțe politice, chiar dacă un asemenea pas ar fi criticabil sub toate aspectele. Și în Rusia se intenționează astăzi a se aboli alegerile directe ale primarilor, după cum s-a procedat în 2005 și în privința alegerii directe a guvernatorilor⁹. Ar fi totuși greu de crezut că asemenea model ar fi benefic în RM, țară cu veleități europene. Neracordarea legislației naționale la prevederile Cartei Europene privind autonomia locală solicită nu doar efort legislativ, dar și o politică competentă de accelerare a descentralizării în stat.

Alegerile locale parțiale din anul 2005 la Chișinău nu i-au ajutat opoziției să se elibereze de complexul "învinsului".

● PREDICȚII PENTRU 2006

Este de așteptat ca viața politică monotonă din ultimii 1,5 ani să fie frământată în toamnă de o multitudine de grupuri politice relativ noi, partide constituite recent și diverse fracțiuni în derivă, decizi să se relanseze în marea politică, și folosindu-se de viitorul scrutin local ca de un colac de salvare (2007). Competiția pentru obținerea controlului politic asupra municipiului Chișinău va însemna, totuși, mai mult decât o nouă serie de alegeri administrative. Recentele amendamente la structura administrativă a Municipiului (5 primar în loc de 5 pretori), și diminuarea pragului de validare a alegerilor, arată preocuparea față de absenteismul electoral. Pe fundalul unui "kulturkampf" neîncheiat definitiv, în RM se vor profila divergențe serioase între partidul puterii (PCRM) și grupul de lideri ai "opoziției constructive". Primele luni de toamnă vor fi critice pentru inaugurarea unui nou pol liberal, desprins din trunchiul veștețit al AMN, dar și întărirea curentului democrat pe seama transfulgilor de orientare centristă. Acestor mișcări de regulare politică le lipsește încă vitalitatea unor lideri carismatici, capabili să-și asume coeziunea opoziției pe plan național. În plus, resursele mediatice ale acestor forțe sunt nesemnificative în comparație cu concurenții

lor direcți. Singurul lor atu este că, spre deosebire de autorități, aceste grupuri sunt mai puțin afectate de erodarea guvernării, și mai puțin ezitante,

Abia din toamna anului 2006 se vor profila marile deficiențe ale economiei RM. Spre deosebire de anii precedenți în care remitențele asigurau o rată apreciabilă de creștere, pe seama colectărilor de la accize, în anul 2006, asistăm la atingerea plafonului de creștere extensivă indirectă. Atragerea de capital străin occidental rămâne în continuare la nivelul bunelor intenții, iar spre deosebire de Ucraina, RM nu este privită drept o economie de piață funcțională, ceea ce reprezintă în sine o gravă carență de imagine și de atractivitate. Departe de a fi o simplă formulă de politețe, termenul "economie de piață funcțională" trebuie să fie un mijloc în atingerea altor scopuri politice: prosperitatea și libertatea cetățenilor, securitatea națională sau individuală. Efectele restricțiilor la exporturi în Rusia ar trebui folosite cu iscusință pentru a spori lista produselor destinate exporturilor în UE, dar și pentru restructurarea proprietăților din economie.

⁹ "The Moscow Times" reported on June 1 (see "RFE/RL Newslines," April 6 and May 31, 2006).

Politica externă

Presiunile rusești s-au intensificat, în ultimele luni, într-un ritm galopant în spațiul ex-sovietic.

Astăzi, Rusia este gata să sacrifice până și relațiile sale privilegiate cu Lukașenco de dragul proiectului său de a recâștiga forța imperială prin intermediul folosirii abuzive a resurselor energetice (*Gazpromul*). Această politică riscantă nu are cum să nu alarmeze Occidentul, atingând puncte nevralgice la Brussels, Washington, dar și într-o serie de capitale ale Europei Centrale, care percep aceste acțiuni ca pe o distopie evidentă a sistemului de securitate euro-atlantic, care ar fi trebuit să le protejeze de politicile neo-imperialiste rusești. Aceste frustrări regionale vor aduce discuții intense în interiorul UE și Alianței NATO cu privire la scopul și mijloacele prin care membrii acestor două organizații solidare se pot salva de presiunea marelui vecin estic. Factorul cheie legat de contradicțiile emergente pe tema Rusiei se găsește însă din nou la Kiev. Desprinderea Ucrainei de viciul "micilor compromisuri" politice sancționează astăzi clasa politic de la Kiev și o radicalizează. Rusia nu mai poate fi atractivă în raport cu vecinii săi imediați, ceea ce întărește frustrarea lor în raport cu geopolitica statului rus, căutând să-și asigure suveranitatea în cadrul alianțelor occidentale. Rușii vor accepta cu greu această orientare în spațiul pe care îl consideră "vital" pentru interesele lor geopolitice, și vor încerca să-și asigure conservarea hegemoniei lor prin intermediul rețelelor de distribuție a hidrocarburilor, gazului și influenței politice directe.

Răsturnările spectaculoase pe care le urmărim în viața politică de la Kiev întărește sentimentul unei "a doua reveniri"¹⁰ a Rusiei în procesul politic ucrainean. Dar, miza centrală a factorului rus în viața politică de la Kiev nu se consumă în dezbaterile general-identitare: est-vest, ci urmăresc foarte pragmatic preluarea controlului asupra rețelelor de distribuție a energiei, administrarea "comună" a gazoductelor care tranzitează RM și preluarea controlului asupra întreprinderilor strategice din Ucraina. Conflictul din Radă va genera, probabil, alegeri anticipate. El nu ar fi fost posibil în condițiile în care Președintele Lușenco ar fi fost mai hotărât, sau dacă nu ar fi fost înconjurat de un anturaj care a profitat de coaliția oranj, și a negat-o în fapt, fără a contribui la cristalizarea principiilor lansate de revoluția din 2004. Al doilea factor care a determinat criza politică, în Ucraina post-electorală, ține de avantajul comparativ al Partidului regiunilor, modelat după "autoritatea verticală a lui Putin"¹¹, însușit de o poftă brutală pentru putere, și o campanie exacerbată de accesul nelimitat la resurse economice și mediatice. Oficialii ai Ucrainei (Boris Tarasiuc) au explicat că criza profundă de după scrutinul din Ucraina, și scenariul în care aliatul principal al coaliției oranj a "migrat benevol" spre Partidul regiunilor a aparținut din start Kremlinului, care a făcut tot posibilul ca acest lucru să coincidă cu Summitul G8. Analizii occidentali apreciază această situație ca fiind extrem de gravă pentru interesele occidentale în Ucraina, care ar putea fi descrise astfel:

- Riscul unui conflict civil de proporții între cele 2 Ucraine electorale, marcate de frontiere vizibile de legitimitate și de aplicarea ambiguă a Constituției;
- Riscul instalării unui regim opresiv, nedemocratic, ca urmare a unor alegeri libere. Acest pericol vine ca urmare a comportamentului Partidului Regiunilor, anti-occidental și nereformat, care continuă să nege legitimitatea alegerilor din 2004 și, implicit, pe Președintele Lușenco;
- Riscul unei resurecții a influenței directe a factorului rus în politica Ucrainei, ceea ce ar transmite un mesaj profund negativ în spațiul extins al Mării Negre, i.e. prin opoziția liderilor coaliției "anti-oranj" (Ianucovici și Moroz) față de cursul integrării euro-atlantice anunțat anterior la Kiev;

10 ANALYSIS & COMMENTARY: By James Sherr CSRC, UK Defence Academy, United Kingdom Published by the Action Ukraine Report (AUR) #733, Article 1 Washington, D.C., Sunday, 16 July 2006

11 Yulia Mostovaya, 'Curtain Drops on the Maidan Stage', 'Zerkalo Nedeli', No 26 (605), 8-14 July 2006

- Riscul diminuării efectului benefic al parteneriatului strategic regional în raport cu Georgia, Azerbaidjan și Moldova, astfel încât inițiativele regionale – Comunitatea Alegerii Democratice și GUAM – ar putea să-și piardă vitalitatea și direcția de evoluție (afectând regimul actual de control asupra frontierei moldo-ucrainene, ceea ce ar anula și misiunea de monitorizare a UE pe teren);
- Iminenta multiplicare a riscurilor legate de securitatea energetică și diversificarea surselor de distribuție, care depinde astăzi de proprietatea Ucrainei asupra sistemului de gazoduce și oleoduce ce tranzitează teritoriul Ucrainei¹²;

Pentru RM aceste evoluții ar putea avea implicații profunde. În primul rând, în eventualitatea preluării controlului asupra executivului de la Kiev, liderii coaliției “anti-oranj” ar putea suspenda imediat și fără remușcări obligațiile asumate anterior de către Președintele Iușenco, ceea ce ar da un semnal negativ sprijinului occidental (UE), precum și populației din regiune. În al doilea rând, nici solidaritatea regională transcrisă de UE/NATO asupra spațiului est-pontic, nu ar mai avea coerența proiectului original. Din luna mai, Kremlinul a început să sprijine deschis acțiunile Tiraspolului de pregătire a unui referendum în regiune, anunțat pentru data de 17 septembrie, prin care regimul separatist ar dori să-și fabrice din nou o legitimitate de separare formală de de Republica Moldova, după modelul Montenegro și Cosovo.

În disonanță cu declarațiile UE și SUA, Rusia ar dori să folosească ultimele convulsii ale fostului stat federal iugoslav în scopul declarat de a-și extinde suveranitatea sa asupra unor enclave pe care le-a “cultivat” și “hrănit” după disoluția URSS în state pe care le consideră în continuare “neloiale”: Georgia și Moldova, Ucraina. Acest curs se înscrie în arborarea unei paradigme noi în politica externă a Rusiei, care nu mai vorbește în șoapte despre planurile sale anexioniste, ci trece la acțiuni deschise de contestare a legitimității formării statelor independente: Georgia, Moldova, Ucraina, pe motivul orientării lor virtuale spre Occident. Acest curs este încurajat și de timiditatea unor instituții occidentale în raport cu pretențiile de “mare putere globală” emise de Kremlin, ceea ce nu promite câștig acțiunilor separatiste, dar nici nu congelează în fașă orice jocuri inițiate recent de Rusia.

Așa-zisul “model Cosovo” a fost invocat insistent în ultimii ani drept precedent pentru rezolvarea conflictelor din spațiul ex-sovietic. Din luna martie 2005, diplomația rusă, ținând isonul indicațiilor Președintelui Putin, a lansat o largă campanie mediatică pentru a testa reacțiile opiniei publice internaționale în eventualitatea unei recunoașteri unilaterale de către Rusia a enclavelor din spațiul ex-sovietic. Au urmat mai multe declarații tranșante ale UE, (având rolul de a tempera inițiativele rusești) OSCE și SUA, care s-au opus categoric unui asemenea scenariu. Aparent, aceste mesaje au avut un efect benefic. Nimeni nu ar lua în serios nici re-plebiscitarea “suveranității” Transnistriei, nici includerea oficială a enclavei separatiste la Federația Rusă, deoarece rolul instrumental al acestor acțiuni este mai degrabă de a descuraja avansarea influenței UE-NATO în spațiul ex-sovietic, și obținerea unor diverse “compensații” materiale ori politice, în cazul în care destinul acestei enclve ar fi pecetluit printr-un efort politic susținut de Ucraina și Occident. Totuși, factorul mediatic rusesc și-a sporit influența asupra vieții politice din RM. Această influență poate detona opinia publică, în condițiile în care politicile guvernului rămân la nivelul frazeologiei călduțe de cabine, eșuînd să găsească soluții la preocupările de bază ale populației: lipsa de locuri de muncă, corupție.

12 În ciuda asigurărilor repetate transmise Occidentului din partea Președintelui Iușenco și Premierului Yekhanurov că sistemul de gazoduce și oleoduce va rămâne proprietatea Ucrainei, la 13 iulie, 2006, Președintele ‘Naftohaz Ukrainyiny’, Oleksandr Bolkisev, a afirmat că, în condițiile în care Moscova va plăti la gaz de 95 usd pentru 1,000 cu.m., Ucraina ar putea să transmită rețelile sale unei echipe de management mixt. (TV5, 13 July, cited in SWB).

**Liderii coaliției
“anti-oranj” ar
putea suspenda
imediat și fără
remușcări
obligațiile
asumate
anterior
de către
Președintele
Iușenco.**

**Nici
solidaritatea
regională
transcrisă
de UE/NATO
asupra spațiului
est-pontic,
nu ar mai
avea coerența
proiectului
original.**

**Așa-zisul
“model Cosovo”
a fost invocat
insistent în
ultimii ani
drept precedent
pentru
rezolvarea
conflictelor
din spațiul ex-
sovietic.**

**Nimeni nu ar
lua în serios nici
re-plebiscitarea
“suveranității”
Transnistriei,
nici includerea
oficială a
enclavei
separatiste la
Federația Rusă.**

La interdicțiile oficiale de exporturi din RM s-au adăugat, recent, declarații ale oficialilor ruși, completate de o campanie ostentativă de distrugeri a vinurilor moldovenești în mai multe orașe rusești.

Opoziția RM față de aderarea Rusiei la OMC în aceste condiții este pe cât de logică pe atât de predictibilă.

Asistăm astfel la o "kaliningradizare" a regiunii secesioniste.

Putem conchide că, în acest fel, Rusia caută să evite un impact frontal cu poziția Occidentului în acest subiect (eventualitatea recunoașterii unilaterale a enclavelor separatiste), mizând exclusiv pe resursele sale energetice în calitate de "adeziv" natural la proiectele sale geopolitice.

Diverse semnale s-au lansat în ultimele luni, care vorbesc despre posibilitatea unor curente de destabilizare a situației din RM. Pornind de la campania mediatică anti-blocadă, demarată în lunile martie, pînă la psihoza generalizată în lunile mai-iunie despre deprecierea leului, sau chiar denominarea lui, ca urmare a interdicțiilor la exporturi în Rusia; aceste zvonuri sugerează un plan multi-fazal de diversiune. La interdicțiile oficiale de exporturi din RM s-au adăugat, recent, declarații ale oficialilor ruși, completate de o campanie ostentativă de distrugeri a vinurilor moldovenești în mai multe orașe rusești. Aceste acțiuni de vandalizare a imaginii produselor "made in Moldova" au fost prezentate întregii lumi, deși nici pînă astăzi organele federale care au dispus distrugerea lor nu au putut prezenta probe concludente a necalității vinurilor autorităților moldovenești. Între timp, marile rețele de distribuție din Rusia importă loturi masive de vinuri rusești prin intermediul Bulgariei, exportându-le imediat sub alte branduri de vinuri, în ciuda faptului că aceleași vinuri, exportate direct din RM, sunt astăzi distruse public de către autorități.

Opoziția RM față de aderarea Rusiei la OMC în aceste condiții este pe cât de logică pe atât de predictibilă. Totuși, atunci cînd Georgia se încumetă să abordeze public această chestiune tranșantă, Chișinăul este blocat de lipsa de caracter, sau de ambiguitățile relației sale "matrimoniale" cu diverse cercuri de influență rusești. Șocul politic în relațiile comerciale bilaterale moldo-ruse nu ar fi complet dacă nu am menționa dublarea, de la 1 iulie, a prețului la gazul livrat în RM - 160 usd/m³ (cost record în cadrul CSI), și primirea lui Smirnov la începuturile lunii mai, la Moscova, cu onoruri ostentativ-prezidențiale¹³. Între timp, enclava separatistă transnistreană este ajutată să evite un colaps, inevitabil în alte condiții, prin conectarea sa financiară la resursele guvernului federal rus. Imediat, liderii regimurilor secesioniste au declarat la Suhumi, capitala enclavei secesioniste abhaze, deprese intenția lor de a înființa Comunitatea Democrației și Popoarelor Eliberate, precum și înființarea unor corpuri mixte de militari, care să substituie în caz de necesitate, trupele de pacificatori ruși care nu mai sunt doriți în țări ca Moldova și Georgia.

Acest mesaj survine la mai puțin de o lună după Summitul GUAM, încercând să ridiculizeze proiectele de cooperare ale celor 4 state GUAM, exemplificând încă o dată puterea de manipulare și dependența directă a acestor enclave de Moscova. Asistăm astfel la o "kaliningradizare" a regiunii secesioniste, în condițiile în care Chișinăul amână nepermis de mult aplicarea unor pârghii care-i stau la dispoziție. Vom menționa în lista acestora: retragerea licenței de funcționare a aeroportului militar din Tiraspol, neinsistarea asupra instalării unui control sever de control și verificare a pașapoartelor locuitorilor transnistreni la trecerea frontierei, verificarea riguroasă a intrărilor și ieșirilor tuturor militarilor din regiune (angajați în termen, ori pacificatori, care nu dispun de un mandat din partea RM, nici pînă în prezent), supravegherea fluxurilor curente operat între diverse bănci comerciale ale regiunii cu alte bănci străine (în temei din Federația Rusă), inspectarea riguroasă a oricăror întreprinderi suspectate de fabricarea armelor și munițiilor, aducerea în concordanță cu legislația din RM a deținătorilor de proprietăți în regiune, neînregistrați la Chișinău, etc. Trebuie să menționăm, că la finele lunii mai, Președintele Rusiei s-a pronunțat, cu jumătate de gură, în favoarea integrității teritoriale a unor state CSI, subliniind în prezentarea sa a politicii externe că, numai în acest fel, "comunitatea internațională poate evita haosul care s-ar instaura, dacă suveranitatea statelor nu ar mai fi respectată", dar acest mesaj este inconcludent cu politica "reală" a Rusiei în "vecinătatea sa apropiată".

Putem conchide că, în acest fel, Rusia caută să evite un impact frontal cu poziția Occidentului în acest subiect (eventualitatea recunoașterii unilaterale a enclavelor separatiste), mizând exclusiv pe resursele sale energetice în calitate de "adeziv" natural la proiectele sale geopolitice de a domina UE și vecinii săi apropiați, prin prețuri galopante la gaze, petrol și electricitate. Anunțând cursul spre crearea unei supraputeri energetice mondiale, Rusia a utilizat din plin

¹³ Menționăm că, în ciuda insistențelor Președintelui Voronin de a se întâlni în cadrul unei întâlniri private cu omologul său, Putin, Kremlinul a declinat categoric orice posibilitate în timpul apropiat.

dependența UE de gazul ieftin pe care îl poate furniza, căutând să-și ia revanșa față de pierderile suferite în ultimul deceniu. Inițierea noii strategii rusești însă a coincis cu o reacție adversă din partea statelor ce joacă în prezent rolul de interfață între UE și Rusia și care s-au simțit afectate serios de noile planuri geopolitice ale Moscovei.

Defecțiunile provocate în sistemul de furnizare a energiei au făcut au determinat UE să se grăbească încet. UE a solicitat (1) ratificarea de către Rusia a unei Carte Energetice și (2) permisiunea de a investi în sectorul de explorare și tranzitare a energiei, administrat în prezent de către Gazprom. Solicitățile exprimate în cadrul Consiliului de cooperare UE – Rusia au fost blocate prin refuzul categoric al Moscovei de a accepta pe piața sa internă mai mulți jucători străini, dar au rămas totuși pe lista stand-by a chestiunilor nerezolvate strategic. Jucând dur în raport cu UE, prin “efectele secundare” pe care le generează, astăzi regimul Putin, Rusia devine vulnerabilă la diverse capitole: deteriorarea situației privind drepturile omului, utilizarea virulentă a serviciilor secrete contra mediului de afaceri, continuarea războaielor caucaziene și, nu în ultimul rând, sporirea cheltuielilor pentru înarmare, la rate care se apropie de cele ale fostei URSS. Pe fonul acestor vizibile abateri de la “logica” parteneriatul pe care Rusia și-l dorește cu Occidentul și, în special, cu SUA, Rusia a fost în ultimele luni ale anului 2006 ținta predilectă a unor intense critici externe, pe motiv că “nu ar merita să se găsească printre membrii Clubul G8 (mai bine zis, “G7 + 1”) datorită deteriorării climatului democratic¹⁴. Merită atenție mai ales reacțiile oficialilor SUA, care au calificat acțiunile Rusiei drept “injuste și neproporționale”¹⁵.

Conflictul cu Ucraina și deconectările din iarna anului 2006 au sporit și mai mult neliniștile UE, mai ales, al central-europenilor (stimulându-se, astfel, elaborarea unei strategii energetice europene), extrem de deranjați de efectele marii politici rusești. Vicepreședintele SUA, Richard Cheney au acuzat Rusia de utilizarea resurselor energetice în scopuri de șantaj¹⁶. Moscova încearcă să-i reducă la tăcere pe criticii săi prin intermediul unei diplomații agresive, utilizând relațiile sale speciale cu Germania, Italia și Franța, pentru a diminua pozițiile dure ale UE, încercând să-și blocheze vecinii prin presiuni economice și chiar prin intervenții directe. Poziția Chișinăului este ambivalentă și aici. Pe de o parte, Chișinăul participă activ la diverse întruniri cu caracter regional, în special GUAM, semnează declarații incitante și vorbește despre „nevoia de a recunoaște vina unor părți implicate în conflict”, stăruind să mențină totodată relații cu cei care „s-ar putea să comită pe moment o mare greșală”.

Spre deosebire de Georgia, care folosește criza în relațiile economice și politice cu Rusia pentru a-și promova ideile de suveranitate și integritate, oficialii RM par să rămână la capitolul “regretelor târzii” și se arată nepricepuți să schimbe în mod esențial structura de proprietate a întreprinderilor vinicole, achiziționate anterior de capitalul rusesc. Georgia este exemplară și prin faptul că reușește să obțină un Acord special de export al vinurilor sale în UE¹⁷, spre deosebire de autoritățile competente ale RM care se plâng în continuare de lipsă de idei. Pe plan regional, Georgia este vizibil avantajată printr-o diplomație inovativă și multidimensională. Cu toate acestea, dinamizarea procesului de cooperare în cadrul GUAM cristalizează nu doar o poziție comună anti Moscova, cum susține presa rusă, ci ajută și la crearea unei punți regionale de interacțiune și acțiuni comune a Occidentului cu Ucraina, Moldova, Georgia și Azerbaidjan, cărora li se deschid oportunități de a ieși astfel din traiectoria gravitațională a Rusiei.

Conflictul cu Ucraina și deconectările din iarna anului 2006 au sporit și mai mult neliniștile UE.

Georgia este exemplară și prin faptul că reușește să obțină un Acord special de export al vinurilor sale în UE.

14 Интервью с экспертом Центра политической конъюнктуры России Галиной Саапего.

15 ПИА “Новости, 5 aprilie, Secretarul de Stat SUA, Condolisa Rise, a regretat că anumite țări își folosesc potențialul energetic în scopuri politice, în detrimentul stabilității sistemului internațional.

16 RFE/RL Newline,” May 4, 2006

17 Civil Georgia, 13 iunie 2006

În mai 4, 2006, Președintele Voronin a solicitat din nou UE și SUA ajutor în restabilirea integrității teritoriale a RM, în condițiile în care anumite țări susțin autoizolarea și secesionismul enclavei¹⁸. Prilej pentru această adresare l-a servit Conferința de la Vilnius, la care au participat șefi de state din Polonia, Ucraina, Moldova, România, Bulgaria, din toate cele 3 țări ballice și Georgia, alături de Vicepreședintele SUA, Richard Cheney. Confirmând o tradiție inițiată de Lituania în 1997, prin crearea „grupului celor 10”, Conferința din 2006 afirmă un proces care pledează pentru integrarea completă a sud-estului european (Ucraina, Moldova, Georgia și Azerbaijan) prin instituții și legături durabile. În contra-ton cu pesimismul general față de PEW și alte noi valuri de integrare, SUA a susținut efortul acestor țări de a se emancipa de sub tutela Rusiei. Deloc neobișnuit că Rusia a primit în furci evenimentul de la Vilnius și, mai ales, discursul emisarului SUA¹⁹, pe care l-a calificat drept „neobiectiv și neoficial”.

Summitul GUAM de la Kiev a prilejuit transmiterea președinției, în cadrul organizației, către partea ucraineană și schimbarea denumirii ei în organizația „pentru democrație și dezvoltare economică”. Criza energetică declanșată de ruși a dominat agenda summitului GUAM de la Kiev. Ucraina și Moldova au solicitat Uniunii pentru Coordonarea Transmisiilor de Energie Electrică (UCTE), la finele lunii mai, aderarea sistemelor lor energetice la zona sincronizată a UCTE, ca bloc de reglementare unic. Menționăm că aceste solicitări au fost sprijinite necondiționat de către toți operatorii analogi de sisteme din România, Polonia, Slovacia, Ungaria, dar a trezit reacția furibundă a Rusiei. Președintele RAO EES, A.Ciubais a declarat în ședința Consiliului Electroenergetic CSI că sincronizarea sistemelor energetice ale CSI și ale Europei și sincronizarea sistemelor energetice ale Ucrainei și Moldovei se exclud reciproc și că “dacă se implementează proiectul mic (sistemele energetice ale Ucrainei și R. Moldova se asociază cu cel european), Ucraina și R. Moldova au obligația să accepte un regim izolat de Rusia și Belarus, fapt care va avea consecințele serioase pentru Rusia și Belarus, ca și pentru Letonia, Lituania, Estonia, Georgia, Azerbaidjan.

Declarația celor 4 state menționează explicit că "este de datoria oricărui stat să nu se implice în afacerile altei țări, să nu facă presiuni militare, politice sau economice".

Tema conflictelor “înghețate” s-a discutat intens la nivel oficial, adoptându-se chiar și o declarație cu privire la reglementarea conflictelor pe teritoriul statelor GUAM, care “este realizabilă doar în baza respectării suveranității și integrității teritoriale și indestructibilitatea hotarelor recunoscute pe plan internațional²⁰”. Declarația celor 4 state menționează explicit că “este de datoria oricărui stat să nu se implice în afacerile altei țări, să nu facă presiuni militare, politice sau economice”. La același Summit GUAM a fost anunțată crearea unor unități speciale militare, care vor avea funcția de a desfășura diverse “funcții de pacificare”. Presa a remarcat că anunțul despre crearea acestor efective de pacificare va fi discutată la cel mai apropiat consiliu Ucraina – NATO, fiind lansată imediat după declarația Ministrului Apărării Ucrainei A.Grițenco privind ieșirea deplină a Ucrainei din toate formele de cooperare și structuri politico-militare ale CSI²¹. Inițiativele recente ale șefilor de state GUAM de a crea și operaționaliza efective de pacificare comune reprezintă un semnal foarte puternic pentru UE, SUA, dar și pentru Rusia, care, în spațiul limitat de manevră ce i-a

¹⁸ RFE/RL May 5, 2006

¹⁹ Vicepreședintele Cheney a declarat la Vilnius, că: „Guvernul rus a restricționat în mod inadecvat și neobișnuit drepturile poporului său. Nu servește nici unui interes legitim transformarea gazului și petrolului în instrumente de monopolizare a furnizării de energie sau a încercărilor de a monopoliza transportul acesteia. Nimeni nu ar putea justifica acțiunile care subminează integritatea teritorială a unui vecin sau intervin în dezvoltarea sa democratică.”

²⁰ 3 mai, MOLDPRES. Declarația șefilor de state GUAM afirmă că, “teritoriul unui stat nu poate fi i obiectul ocupației militare, care constituie rezultatul amenințării cu forța sau utilizarea acesteia în scopul de violare a dreptului internațional.

²¹ A.Grițenco «Ucraina este interesată de structurile euro-atlantice, iar aceasta nu se încadrează deloc pe coordonatele politicii de apărare a CSI ».

mai rămas, ar putea să ia cursul spre o escalare progresivă a conflictelor pe care le-a generat tot ea, la sfârșitul anilor 90. Înlocuirea pacificatorilor ruși din regiunea transnistreană este o chestiune de maximă prioritate în anul 2006 pentru RM. O asemenea acțiune este susținută astăzi de toți partenerii occidentali (OSCE, UE și UE, și Ucraina). Mai multe impedimente fac improbabil însă sprijinul UE, motivele UE țin de faptul că GUAM este perceput de europeni drept o inițiativă "prea" americană. Totuși, ideea unei misiuni de consolidare a păcii sub responsabilitate europeană este foarte vie în mai multe birouri ale Comisiei Europene, iar crearea unei oferte irezistibile pe plan regional ar putea grăbi această decizie. Analizând pe un ton zemflemitor evoluțiile GUAM, analiștii ruși consideră că țările acestui club nu vor putea îndeplini nici un rol serios în zonele de conflict activ, acolo unde situația este controlată de Rusia.

● PREDICȚII PENTRU 2006

Dificultățile curente ale coaliției oranj la Kiev au degenerat într-o nouă etapă a dezbaterilor pe marginea cursului urmat de Ucraina : spre o integrare plenară în UE, ori spre o politică pro-rusă, care se înscrie pe deplin în politica Kremlinului de re-constituire a cercurilor concentrice în jurul granițelor actuale ale Rusiei.

După încheierea "cu succes" a Summitului G8, Federația Rusă are mâinile libere să sprijine un scenariu de acutizare a elitelor ucrainene, deoarece, (1) chiar înainte de scrutinul din martie 2006, a recunoscut că Partidul Regiunilor nu poate ajunge la putere prin alegeri libere (rata sa de popularitate este în scădere), (2) Moscova este determinată să blocheze prin orice mijloace integrarea Ucrainei în NATO (discuții asupra unei eventuale invitații de aderare ar putea fi oficial lansate la Summitul NATO de la Riga); (3) Posibilitatea rezilierii contractului de furnizare a gazului de către Blocul Iuliei Timoșenko ar anula multe planuri agreate și ratificate recent între Rusia și consumatorii de gaz din Europa Occidentală, platformă strategică pe care se

centrează întreaga schimbare de paradigmă a politici externe rusești, din ultimii 2 ani.

Fluiditatea situației politice din Ucraina va orienta automat atenția intereselor occidentale spre Moldova, Georgia și Azerbaidjan care, în comparație cu actualul Kiev, sunt un "exemplu de coerență și stabilitate". Este de presupus că, în aceste condiții, SUA și UE vor reveni la discursul pe care l-au avut înainte de "revoluția oranj" din 2004, sprijinind cursul democratic, dar și nepermisibilitatea implicării altor actori în viața politică a Ucrainei. Este crucial important ca, în aceste condiții, RM să rămână solidară partenerilor săi de la Kiev (Președintele Iușcenکو, ex-Premierul Timoșenko), afirmându-și totodată interesul pentru aplicarea principiului diferențierii și integrării pe bază de "merit individual", în raport cu UE. Căutarea de soluții de diferențiere a importurilor de energie, și rezolvarea problemei tarifelor de tranzit, și a contorului la intrarea gazului în sistemul de distribuție al RM trebuie să fie o prioritate a Guvernului Tarlev în lunile următoare, care prevestesc ajutorul unui nou conflict energetic.

Conflictul transnistrean

Nimeni nu mai pune la îndoială rolul pe care acest regim de monitorizare a frontierei îl are la schimbarea paradigmei "conflictului înghețat din Moldova".

Noul regim vamal la frontiera moldo-ucraineană a împlinit recent 4 luni de la aplicarea sa, sub monitorizare internațională (Misiunea UE). Deși presa internațională continuă să comenteze persiflant despre zecile de tone de pui de contrabandă, trecute ilegal din și spre Ucraina, prin portul Iliichevsk (fără tonele de cocaină pe care unii le-au așteptat chiar din prima săptămână!)²², nimeni nu mai pune la îndoială rolul pe care acest regim de monitorizare a frontierei îl are la schimbarea paradigmei "conflictului înghețat din Moldova". Valoarea instrumentală a Misiunii rezidă în faptul că transformă paradigma de abordare a conflictului: de la o așa-zia "paritate a părților implicate în conflict" (abordarea rusă, prin termenii utilizați în Memorandumul din 1997) spre o abordare nouă în care cuvintele-cheie sunt legate de: "obligațiile internaționale ale Rusiei, confirmate prin Declarația OSCE de la Istanbul, din 1999", "evacuarea necondiționată a trupelor rusești", integrarea teritorială a Transnistriei în cadrul "statului indivizibil al suveran al Republicii Moldova", în condițiile în care cele 3 principii formulate de societatea civilă - "democratizarea, demilitarizare și decriminalizare" – priorități operaționalizate de Chișinău în procesul de reglementare.

Cursul oficial al RM și încurajat de UE și SUA modifică cadrul de referință pentru reglementare.

Este evident că exact aceste elemente sunt de bază pentru rezolvarea democratică a conflictului, înainte de adoptarea oricăror "statute speciale", sau de "recunoaștere a realităților existente", după cum și-ar visa sfernicii administrației de la Kremlin. Cursul oficial al RM și încurajat de UE și SUA modifică cadrul de referință pentru reglementare²³, și implicit determină comportamentul actorilor implicați în procesul de reglementare (Ucraina, UE, SUA și Rusia). Atâta timp cât Ucraina va spera și va fi chemată să-și exercite opțiunile "pro-UE", Kievul își va onora obligațiile sale la frontiera moldo-ucraineană, aliniindu-se poziției partenerilor occidentali SUA și UE, alături de RM, care își dorește accelerarea reintegrării teritoriale "fără Smirnov", fără ca prețul acestei integrări să însemne anularea suveranității sale. "Noii europeni", Țările Baltice, Polonia și România susțin și ei, prin eforturi cumulate restabilirea integrală a suveranității RM asupra Transnistriei, folosind inițiativele regionale (COD, GUAM și Marea Neagră extinsă) în calitate de instituții de referință în favoarea acestui demers. Se urmărește ca aceste inițiative să articuleze procesul unei regionalizări în vecinătatea duală a UE și NATO pentru spațiul ex-Sovietic, eventual ca antecameră pentru integrarea lor ulterioară,

Enclava separatistă rezistă, mai ales prin transferurile generoase obținute din partea Moscovei, pe care Chișinăul nu le poate controla sau opri în acest moment.

De cealaltă parte, enclava separatistă rezistă, mai ales prin transferurile generoase obținute din partea Moscovei, pe care Chișinăul nu le poate controla sau opri în acest moment. Sau, poate nu vrea să le controleze, simulând o nepăsare deplină față de modul în care suveranitatea sa este sfidată deschis de către oficialii ai statului rus! La mai puțin de 2 săptămâni după aceste declarații, Banca republicană de la Tiraspol a primit de la Rusia un credit de stabilizare de \$15 mln., ca o primă tranșă dintr-un ajutor estimat la circa 200 mln dolari USD. Se știe că banii alocați regimului separatist sunt gajați prin obiecte din patrimoniul industriei locale, i.e. industria constructoare de mașini, electrotehnică și militară, care vor intra în acest fel în posesiunea capitalului rus, în ciuda avertizărilor făcute anterior la Chișinău de a nu recunoaște actele de proprietate emise de liderii separatiști. Concomitent, mai multe bănci de la Chișinău au oferit cu o suspectă generozitate credite proprietarilor de întreprinderi vinicole

Concomitent, mai multe bănci de la Chișinău au oferit cu o suspectă generozitate credite proprietarilor de întreprinderi vinicole din RM.

22 Moldova-Ukraine anti-smuggling operation acclaimed by EUBAM, 05.06.2006. „Faptul că într-o săptămână, Misiunea a depistat mai mult decât în 3 luni de monitorizare arată rezultatele reale care pot fi atinse ca urmare a cooperării intense între agențiile implicate în menținerea controlului între Ucraina și Moldova”, susține Gral Banfi, Șeful Misiunii de Monitorizare a Frontierei. Astfel, circa 322 persoane care au traversat ilegal frontiera au fost reținuți, de asemenea au fost confiscate 52 tone de carne, 63 tone de legume, 11.30 kg de narcotice, 5520 pachete de țigări și 2555 litri de alcool.

23 Legea privind statutul raioanelor estice ale Republicii Moldova se înscrie în cadrul constituțional al RM, un element protejat de improvizațiile unor proiecte influențate de mediatori, dar și adaptat regulilor de drept internațional.

din RM, mai ales celor orientate spre piețele de desfacere rusești, iar analiștii economici apreciază destul de pesimist șansele reînțoarcerii creditelor cerute de ei și prezic o importantă criză bancară în toamna anului 2006. Menționăm că, Banca Centrală a Federației Ruse interzice băncilor străine deschiderea de filiale pe teritoriul statului rus, un argument pe care nimeni la Chișinău încă nu l-a utilizat pentru a “gripa” funcționarea regimului financiar-bancar transnistrean, unul din instrumentele de bază ale supraviețuirii acestui regim..

Nici cursul luat de separatiști spre organizarea unui referendum asupra chestiunii de proclamare a independenței nu a trezit sprijin public, ideea fiind calificată drept “neproductivă” și “absurdă”²⁴. Este clar însă că Tiraspolul va mobiliza toate resursele sale propagandistice și militare pentru a-și întări pozițiile șubrezeite ca urmare a presiunilor economice suportate recent, de pe care să poată solicita păstrarea status quo-ului său curent. Într-un raport editat pe 22 mai, de către Modest Colerov, Șeful Direcției Președintelui FR pentru relațiile culturale și regionale cu țările vecine, se afirmă că “dezghețarea conflictelor ar putea produce o nouă escalare a lor, pentru că nu toate țările care se pot destrăma s-au destrămat”, autorii luifăcând aluzii străvezii la Moldova, Ucraina, Georgia, Cosovo și Curdistan, ca zone cu potențial de destrămare. Liderii moscoviți susțin că și Abkhazia, Osetia de Sud și Transnistria ar trebui să facă pașii necesari pentru a obține recunoașterea internațională a secesiunii lor, pe baza “dreptului la autodeterminare” al acestor teritorii.

Conceptele de “identitate teritorială” și “autodeterminare teritorială” caută să substituie pe cel de “autodeterminare națională”, care este inaplicabil în aceste cazuri, din cauza complexității demografice și “curățării” etnice operate. Este notabil că, în replică la opoziția Occidentului și a țărilor GUAM față de aceste proiecte anexioniste, Rusia a dat curs la Moscova creării unei contra-alianțe - Comunitatea pentru Democrație și Drepturi ale Popoarelor (12-14 iunie), formată din liderii separatiști abhazi, sud-osetini și transnistreni.²⁵ Menționăm că proiectul acestei alianțe a fost conceput în decembrie 2005, la Moscova, prin care liderii de la Kremlin și-au propus să respingă presiunile SUA, UE și a partenerilor lor din Europa Centrală și de Est. Afirmându-și opoziția în raport cu orice schimbare a formatului trupelor de pacificare ruse din regiune, liderii separatiști au stabilit crearea unor forțe proprii de pacificare care să le substituie în cazul în care “acestea vor fi forțate să se evacueze”²⁶. Este evident că aceste acțiuni vor radicaliza reacțiile Tiraspolului, pe parcursul alegerilor prezidențiale din toamnă. Chiar dacă Moscova nu-și exprimă în mod oficial sprijinul, vizitele recente ale lui Smirnov la Kremlin, la Sukhumi, ne vorbesc elocvent pentru cine va înclina balanța preferințelor rusești. Acest lucru transpare și din mediatizarea excesivă a liderului transnistrean în presa oficială moscovită, dar și din tranșele financiare livrate cu regularitate de Rusia din martie 2006, cu scopul diminuării pierderilor economice suportate de regim. Și OSCE, și autoritățile de la Chișinău au declarat că nu vor recunoaște rezultatele referendumului, indiferent de rezultatele lui.²⁷ Există totuși, puține șanse ca acest plebiscit să poată fi anulat.

24 RFE/RL, Newslines, June 8, 2006

25 Liderii separatiști din Abhazia, Osetia de sud și Transnistria au anunțat crearea unui CSI-2, afirmând că scopul acestei formațiuni este „încheierea destrămării politico-juridice a URSS prin afirmarea continuității legale a entităților separatiste. <http://www.kommersant.ru/doc.html?docId=682234>

26 Observatorii străini menționează că în iunie 2004, grupuri înarmate de voluntari din aceleași enclave au ajuns, de pe teritoriul rus, în Osetia de Sud, cu echipamente militare complete și cu o vastă acoperire mediatică. *Interfax, Apsnypress, Regnum, NTV Mir*, June 12-14) – *Vladimir Socor*.

27 *The Times*, 02/06/06

Moscova va căuta să folosească rezultatele referendumului fie ca motiv de absorbire a enclavei separatiste în cadrul Federației Ruse, fie ca motiv de solicitare a unor compensații solide din partea Occidentului pentru a înceta acordarea de sprijin regimului Smirnov.

O altă piesă neclară ține, mai ales după formarea coaliției "anti-criză" la Kiev de configurația post-electorală din Ucraina. Intenția Tiraspolului este de a folosi exemplul recent al Montenegro și Cosovo, prin care Tiraspolul ar putea obține o independență de stat, ca urmare a unui vot deschis și recunoscut. În replică, președintele Voronin a declarat că va căuta să facă ordine în originea proprietăților din regiune, precum și în ceea ce privește funcționarea unor bănci străine pe teritoriul pe care, de facto, Chișinăul nu-l poate controla. Putem presupune că și viitorul scrutin va fi dominat de competiția celor 2 mișcări concurente—pe de o parte, administrația Smirnov, susținută de componenta militară și de serviciile speciale rusești, i.e., având în sprijinul său, partidul "Proriv", iar pe de cealaltă parte, mișcarea "Obovlenie", legată de interesele businessului din regiune și pe anumiți lideri, care ar dori să negocieze un armistițiu, inclusiv cu Chișinăul. Pregătirile pentru organizarea în septembrie a unui referendum asupra independenței RMN de R.Moldova au fost lansate și acestea, la inițiativa Moscovei, pentru ca în fața rezultatelor acestui plebiscit să se diminueze asperitățile dintre clanul Antiufeev-Smirnov și grupul financiar-oligarhic Sherrif-Shevciuc. În plan diplomatic, Moscova va căuta să folosească rezultatele referendumului fie ca motiv de absorbire a enclavei separatiste în cadrul Federației Ruse, fie ca motiv de solicitare a unor compensații solide din partea Occidentului pentru a înceta acordarea de sprijin regimului Smirnov. În aceste condiții, Chișinăul trebuie să nu aștepte cadouri, ci să-și propună obiective realiste, tehnice, măsurabile, care să separe elita industrial-financiară de regimul politic Smirnov, stimulând pe plan extern, critici sporite față de subsidiile alocate de Rusia acestei enclave.

● PREDICȚII PENTRU 2006

Acceptarea regimului vamal pe segmental de frontieră moldo-ucraiană va juca în continuare un rol major în procesul de monitorizare a traficului de frontieră și verificare a exporturilor din regiune. Totuși, procedura de înregistrare provizorie a agenților economici din regiune încă nu oferă o garanția reintegrării spațiului economic, vamal și comercial. Derularea unui nou referendum în Transnistria și apropiatele alegeri din Moldova solicită noi tactici pe teren. Acestea ar trebui să sprijine crearea unor platforme pro moldovene în regiune, mesajul subliniind că reintegrarea teritorială a RM este inevitabilă și că această obligație o va avea oricine ar câștiga poziția de lider oficial al regiunii.

Autoritățile de la Chișinău ar trebui să creeze un Fond Regional, în care să acumuleze accizele preluate de la agenții economici transnistreni, înregistrați provizoriu potrivit legislației sale, oferind posibilitate de a orienta aceste resurse pentru dezvoltarea unor proiecte necesare pentru infrastructura comunicării

transversale dintre regiune și restul teritoriului RM: reparația drumurilor, podurilor, comunicației întrerupte între localități, proiecte sociale pentru nevoile populației locale. În primul rând, acest curs ar trebui să determine Chișinăul să renunțe la proiectul renunțării benevole la accizele exportatorilor transnistreni. În al doilea rând, autoritățile RM trebuie să gestioneze datoria sa externă pentru gaz, separat de banii pompați de Gazprom, în sprijinul industriilor nerentabile transnitrene, ori pentru subsidierea directă a regimului.

Nefiind o baghetă magică, acest instrument trebuie utilizat cu grijă și responsabilitate, astfel încât partenerii occidentali și ucraineni să descopere motivații reale în asigurarea unui control efectiv, transparent și credibil. Mai mult decât atât, acest regim vamal trebuie completat de urgență cu alte măsuri și politici, de natură să relaționeze actorii economici centrali din regiune cu sistemul economiei naționale din RM.

Agricultura

În prima jumătate a anului 2006, în sectorul agricol nu s-au produs schimbări care ar înregistra o evoluție pozitivă în acest domeniu economic. Creșterea producției agricole, cu numai 0,8% în primul trimestru al anului 2006, este primul semnal, în acest sens. În anul curent, recoltele de cereale și de leguminoase- boabe, din prima grupă, vor fi cu mult mici decât cele înregistrate în anul trecut. O situație similară va fi înregistrată și la alte culturi agricole, printre care culturile multianuale. (Vezi ME nr. 5, 2006). În sectorul zootehnic este puțin probabil să fie înregistrate evoluții pozitive de genul celor din anul 2005. La 1 ianuarie 2006, efectivul de animale din gospodăriile de toate categoriile s-a diminuat, comparativ cu aceeași perioadă a anului 2005, iar în primul trimestru al anului 2006, creșterea producției animale a constituit numai 0,7% față de perioada aceluiași semestru din anul 2006. În opinia noastră, în anul 2006, creșterea producției agricole nu va depăși două puncte, procentual, ceea ce reprezintă o creștere nesemnificativă față de anul 2005.

În prima jumătate a anului 2006, în sectorul agricol nu s-au produs schimbări care ar înregistra o evoluție pozitivă în acest domeniu .

În 2006, creșterea producției agricole nu va depăși două puncte, procentual.

Folosirea terenurilor agricole

Conform cadastrului funciar privind situația de la 1 noiembrie 2005¹, suprafața terenurilor cu destinație agricolă aflate în proprietate privată constituia 1688592,29 ha, dintre care: 921,02 ha-intravilan, 1450302,55 ha-terenuri arabile, 11621,73 ha-pârloagă, 97407,64 ha- livezi și 118959,53 ha-vii. În perioada ianuarie-noiembrie 2005, suprafața terenurilor agricole arendate și aflate în posesia cooperativelor și societăților pe acțiuni a crescut, iar suprafețele terenurilor agricole, aflate în gestiunea societăților cu răspundere limitată, a întreprinderilor individuale și a gospodăriilor țărănești s-au diminuat. Conform cadastrului funciar privind starea de lucruri înregistrată până la 1 noiembrie 2005, suprafața terenurilor agricole prelucrate de gospodăriile țărănești (de fermier) s-a redus simțitor. Astfel, suprafețele terenurilor agricole aflate în proprietatea gospodăriilor țărănești și cele arendate de acestea s-au diminuat cu 119000 mii ha sau cu 17,5% comparativ cu începutul anului 2005. În același timp, s-a redus și numărul deținătorilor funciari care gestionau aceste terenuri până la 378070, ceea ce constituie o reducere a acestora cu 125002 față de începutul anului 2005². Aceste schimbări nu s-au produs în urma unor optimizări importante întreprinse pe piața funciară, ci reflectă doar modificările operate în Fișa Cadastrală Centralizatoare a Terenurilor, privind situația de până la 1 noiembrie 2005. La capitolul „Alte terenuri aflate în proprietate privată” al acestui document aflăm numărul deținătorilor funciari și al terenurilor aflate în posesia acestora, excedent din numărul total al gospodăriilor țărănești și al terenurilor aflate în posesia acestora, înregistrate până la 1 ianuarie 2005.

În perioada ianuarie-noiembrie 2005, suprafețele terenurilor agricole aflate în gestiunea gospodăriilor țărănești s-au diminuat cu 119000 mii ha sau cu 17,5%, comparativ cu începutul anului 2005.

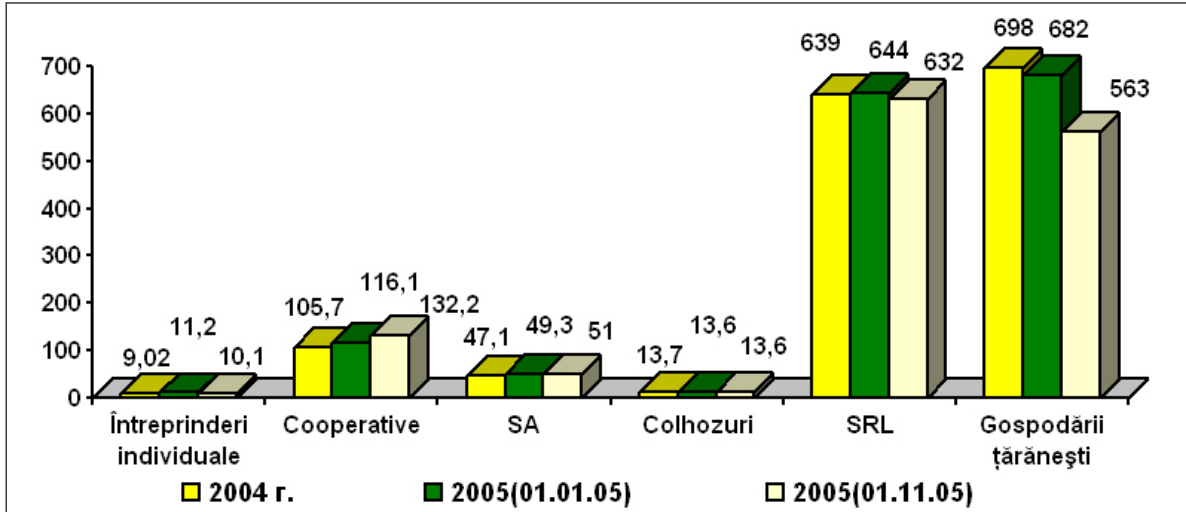
Unitățile agricole incluse în acest tabel al fișei cadastrale ocupă poziția a patra în structura terenurilor agricole private (privind forma organizatorico-juridică), după terenurile agricole aflate în posesie, și poziția a doua după numărul deținătorilor funciari. După părerea noastră, aceste mutații în cadastrul funciar au fost cauzate de neregulile din cadrul mo-

1 Hotărârea Guvernului nr. 422 din 25.04.2006 cu privire la aprobarea Cadastrului funciar la data de 1 noiembrie 2005. Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 70-72/465 din 05.05.2006.

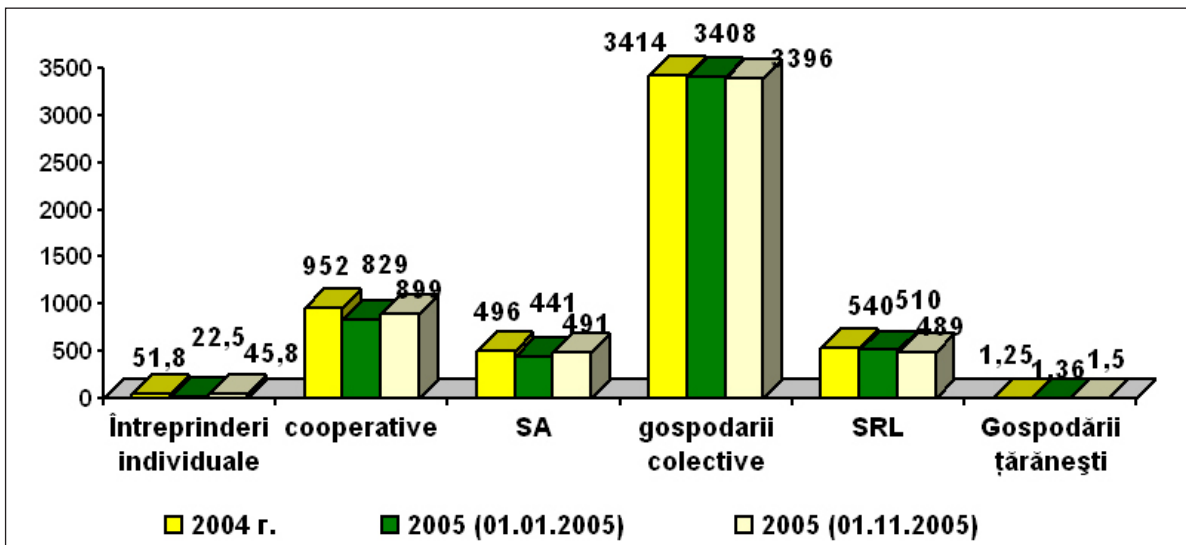
2 Conform articolului 4 din Codul Funciar, prin deținătorii de terenuri se presupun titularii dreptului de proprietate, de posesiune, de beneficiere funciară. Deținătorii de terenuri cu titlu de proprietate privată pot fi cetățeni ai Republicii Moldova și investitorii străini, în conformitate cu legislația RM. Deținătorii de terenuri, cu orice titlu, sînt protejați de stat. Nu se admite restituirea terenurilor foștilor proprietari și urmașilor lor. Acestora li se pot atribui terenuri în proprietate în condițiile prevăzute de Codul Funciar.

monitoringului funciar³ și al sistemului informațional al monitoringului funciar⁴.

Graficul 3. Structura terenurilor agricole aflate în proprietate privată după forma organizatorico-juridică, mii ha

Graficul 4. Suprafața medie a entităților agricole după forma organizatorico-juridică (inclusiv terenuri arendate), ha.

3 Monitoringul fondului funciar, ca parte componentă a monitoringului general al naturii, reprezintă un sistem de supraveghere permanentă a schimbărilor resurselor funciare, de analiză a lor și de pronosticare a acestor schimbări. Lucrările de monitoring se efectuează pe întreaga suprafață a fondului funciar și prevăd: 1) supravegherea permanentă a schimbărilor cantitative în hotarele deținătorilor de terenuri ale satelor (comunelor), orașelor (municipiilor), raioanelor republicii, în ansamblu, calcularea pe baza cercetărilor aerofotogeodezice și cartografice a suprafețelor terenurilor a căror destinație a fost schimbată; 2) supravegherea permanentă a schimbărilor calitative în componența resurselor funciare și a solurilor, calcularea suprafețelor schimbate, efectuarea sistematică a cercetărilor pedologice, agrochimice, geobotanice, geomorfologice, landșaftologice, climatice și de altă natură, necesare pentru aprecierea corectă și la timp a schimbărilor produse.

4 Sistemul informațional al monitoringului funciar se întocmește după o metodă unică și include date despre schimbările cantitative și calitative din cadrul republicii, raionului, orașului (municipiului), satului (comunei), gospodăriei. Conținutul informației și termenul de prezentare a acesteia organelor respective se aprobă de Guvern. Accesul la informația privind starea resurselor funciare este asigurat, în modul stabilit, tuturor persoanelor fizice și juridice interesate.

Aprobarea cadastrului funciar la 1 noiembrie 2005, și nu la 1 ianuarie 2006 constituie un argument în plus în sprijinul afirmației noastre⁵. Conform aceluiași cadastru funciar, în perioada ianuarie-noiembrie 2005, au avut loc importante schimbări care au influențat mărimea entităților agricole⁶. În această perioadă, suprafața medie a terenurilor agricole aflate în gestiunea cooperativelor, întreprinderilor individuale, societăților pe acțiuni și a gospodăriilor țărănești au crescut simțitor. O excepție constituie societățile cu răspundere limitată și colhozurile.

5 Cadastrul funciar tradițional este aprobat pe data de 1 ianuarie. Din anul 1995 până în anul 2006, această tradiție nu a fost încălcată.

6 După suprafața medie a terenurilor agricole aflate în gestiune.

● PROGRAMUL DE CONSOLIDARE A TERENURILOR AGRICOLE

Prin Hotărârea Guvernului nr. 554 din 22.05.2006 a fost aprobat Programul de consolidare a terenurilor agricole pentru anii 2006-2012⁷. Conform programului, „criteriul principal de consolidare a terenurilor îl constituie stabilitatea sectorului compact în spațiu și în timp, conform căruia sectorul de teren își va păstra forma și dimensiunile un interval cât mai mare de timp”. Programul de consolidare urmează a fi realizat pe parcursul a trei etape. Prima etapă de realizare a programului va include elaborarea și implementarea proiectelor-pilot, în conformitate cu legislația în vigoare. Etapa a doua va include elaborarea cadrului legislativ-normativ, asigurarea metodică-științifică, informarea populației, crearea comisiilor de coordonare a lucrărilor la nivel local.

7 Hotărârea Guvernului nr. 554 din 22.05.2006, privind aprobarea Programului de consolidare a terenurilor agricole. Monitorul Oficial nr. 83-86/606 din 02.06.2006

Etapa a treia va include crearea condițiilor tehnico-materiale și financiare favorabile consolidării terenurilor pe întreg teritoriul republicii. Programul de consolidare prevede înlăturarea greșelilor comise în cadrul privatizării a peste 1, 6 milioane hectare de terenuri agricole și implementarea unui concept, care urmează a fi definitivat după finalizarea primei etape de realizare a programului respectiv. Ar fi bine, ca acest concept de consolidare să nu contravină noului concept de agricultură europeană, care prevede, printre altele, dezvoltarea economică complexă a zonelor rurale, ceea ce înseamnă susținerea tuturor formelor economice de organizare în agricultură și oferirea unor facilități speciale pentru unitățile agricole mici din zonele limitrofe. De asemenea, este oportun ca un astfel de program să fie susținut și de mai multe acțiuni, iminente în crearea unui sector terțiar în mediul rural, ceea ce va duce la asimilarea unei bune părți a agriculturilor, care se vor retrage din activitățile agricole.

Zootehnie

Sectorul zootehnic a fost supus unor schimbări traumatizate în cadrul procesului de reformare a agriculturii. În perioada sistemului agricol de tip socialist, în zootehnie erau concentrate capacități de producere impunătoare, care ulterior, în cadrul reformei agrare, au fost ignorate în totalitate. În prezent, acest sector se caracterizează prin structuri de producere neperformante și prin creșterea necalitativă a producției animale. În pofida acestui fapt, în anul 2005, în zootehnie a fost înregistrată cea mai mare creștere a producției agricole din ultimii cinci ani, care a constituit 8,6 la sută.

Sectorul zootehnic se caracterizează prin structuri de producere neperformante și prin creșterea necalitativă a producției animale.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Bovine, total	405	410	373	331	311	311	
din care vaci	272	279	256	231	217	218	
Porcine	449	508	446	398	462	464	
Ovine și caprine	946	956	938	942	938	948	
Păsări	14119	14995	15765	17522	22235	-	-

Sursă: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova.

În primul trimestru al anului 2006, creșterea producției animale a constituit doar 0,7%, față de aceeași perioadă a anului 2005.

Rezultatele obținute de agricultori în sectorul zootehnic sunt apreciable, însă nu exprimă tendințe constante de creștere pe termen mediu și lung. Astfel, la 1 ianuarie 2006, efectivul de animale din gospodăriile de toate categoriile s-a diminuat, comparativ cu aceeași perioadă a anului 2005, iar în primul trimestru al anului 2006, creșterea producției animale a constituit numai 0,7%, față de anul 2005.

	La 1 aprilie 2006		Ponderea (în %, față de total)
	Mii capete	În %, față de 1 aprilie 2005.	
Bovine; total	311	93	100
din care: întreprinderile agricole	21	101	7
gospodăriile persoanelor fizice și cele țărănești (de fermier)	290	93	93
Porcine; total	464	116	100
din care: întreprinderile agricole	51	133	11
gospodăriile persoanelor fizice și cele țărănești (de fermier)	413	114	89
Ovine și caprine; total	948	100	100
din care: întreprinderile agricole	47	102	5
gospodăriile persoanelor fizice și cele țărănești (de fermier)	901	99,9	95
Păsări (întreprinderile agricole)	3057	127	×

Sursă: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova.

Ritmul lent de dezvoltare a acestui sector este influențat de mai mulți factori dintre care i-am menționa pe următorii:

Gospodăriile țărănești din zootehnie au devenit monopoliste, ceea ce implică anumite riscuri pe termen scurt și mediu.

- peste 90 la sută din efectivul de animale este concentrat în gospodăriile persoanelor fizice și gospodăriile țărănești (de fermier);
- culturile pentru nutreț au o pondere nesemnificativă în structura înființărilor agricole (4,3%);
- statul adoptă în sectorul zootehnic politici de susținere slabe și ne-coerente.

Gospodăriile țărănești din zootehnie au devenit monopoliste, ceea ce implică anumite riscuri pe termen scurt și mediu. Exporturile slabe ale producției agricole din zootehnie înregistrate în anul trecut (doar 0,7 mii tone) este una din consecințele acestor schimbări structurale.

În afară de aceasta, în avicultură, cea mai stabilă ramură din sectorul zootehnic persistă o serie de riscuri care nu sunt de neglijat: situația epizootică complicată din regiune și posibilitatea sistării exporturilor de produse avicole.

Fitotehnie

În anul curent, campania agricolă de primăvară a demarat cu o mare întârziere, din cauza condițiilor climaterice nefavorabile. Totodată, agricultorii au fost nevoiți să reabiliteze sau să completeze o parte din înființările agricole de cereale din toamna anului trecut cu cereale de primăvară. În consecință, prognozele privind recolta de cereale din prima grupă nu sunt optimiste. În anul curent, recolta de cereale din prima grupă va fi cu mult mai mică decât cea înregistrată în anul trecut și va constitui circa 900 mii tone. În opinia noastră, în toamna anului curent, suprafețele cu aceste culturi vor crește semnificativ, datorită lichidării stocurilor de cereale, creșterii prețurilor la aceste produse și ridicării restricțiilor la exportul cerealelor și produselor cerealiere⁸.

Pe data de 14.07.2006, conform datelor MAIA, erau înregistrate următoarele înființări agricole: cerealiere – 481394 ha, culturi tehnice-358127 ha, culturi furajere-30857 ha. Din culturile agricole, cea mai mare pondere în structura înființărilor agricole o are grâul de toamnă (246,9 mii ha), porumbul pentru boabe (354,4 mii ha) și floarea — soarelui (291 mii ha). De asemenea, se observă creșterea suprafețelor ocupate cu floarea— soarelui, care s-au extins cu 42 mii ha, comparativ cu anul 2005, în pofida intențiilor MAIA de a diminua ponderea acestei culturi în structura înființărilor agricole.

⁸ În toamna anului curent, Guvernul urmează să ridice restricțiile la exportul cerealelor instituite prin Hotărârea Guvernului nr. 834 din 26.07.2004 privind unele măsuri de reglementare a achiziționării și exportului de cereale și produse cerealiere. Conform hotărârii, lista mărfurilor al căror export este efectuat prin Bursa Universală de Mărfuri a Moldovei include următoarele poziții: 1001-grâu și meslin (amestec de grâu cu secară în proporție de doi la unu); 1003 00-orz; 1101 00-făină de grâu sau meslin.

Ponderea culturilor pentru nutreț în structura înființărilor agricole este nesemnificativă (4,3%).

Suprafețele ocupate cu floarea— soarelui s-au extins cu 42 mii ha, comparativ cu anul 2005.

Recolta de cereale din prima grupă va fi cu mult mai mică decât cea înregistrată în anul trecut și va constitui circa 900 mii tone.

În toamna anului 2006 va crește semnificativ suprafețele înființărilor cu cereale de toamnă.

● REZULTATELE CONTROLULUI CURȚII DE CONTURI ASUPRA UTILIZĂRII MIJLOACELOR DIN FONDUL PENTRU SUSȚINEREA SECTORULUI AGRAR ÎN ANUL 2005

Curtea de Conturi a examinat rezultatele controlului asupra utilizării mijloacelor din fondul pentru susținerea sectorului agrar în anul 2005⁹. Conform Hotărârii Parlamentului nr. 19-XV din 17.02.2005¹⁰, mijloacele fondului pentru susținerea sectorului agrar, în sumă de 180 milioane lei¹¹ au fost repartizate spre administrare și gestionare, după cum urmează:

1) Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare 41 milioane lei, inclusiv:

a) 29 milioane lei pentru subvenționarea și stimularea creditării agenților economici producători de producție agricolă din resursele interne ale băncilor comerciale, asociațiilor de economii și împrumut ale cetățenilor și Corporației de Finanțare Rurală;

b) 10 milioane lei pentru stimularea înființării plantațiilor pomicole;

c) 2 milioane lei pentru dotarea oficiilor zooveterinare cu echipament tehnologic;

2) Întreprinderii de Stat „Moldresurse” 18 milioane lei pentru stimularea creării de stațiuni tehnologice de mașini;

3) autorităților administrației publice locale de nivelul al doilea 121 milioane lei pentru subvenționarea lucrărilor agricole.

În urma controlului asupra utilizării mijloacelor din fondul pentru susținerea sectorului agrar în anul 2005, Curtea de Conturi a constatat mai multe încălcări la gestionarea și utilizarea mijloacelor din fondul respectiv:

- Grupul de lucru responsabil de gestionarea mijloacelor fondului pentru subvenționarea și stimularea creditării agenților economici producători de producție agricolă a micșorat cota maximă a subvențiilor până la 10% și valoarea maximă - până la 43,0 mii lei¹². A fost stimulată creditarea unor agenți economici care n-au utilizat în scopuri de producere a producției agricole creditele primite în anii precedenți, fiindu-le alocate în anul 2005 subvenții în sumă totală de 114,26 mii lei. Unele AEIC din raionul Orhei au acordat credite producătorilor agricoli cu rata dobânzii de 30%, din r-nul Ialoveni - cu 28%, Telenesți și Căușeni - cu 27%, pe când băncile comerciale acordau credite cu rata dobânzii de 20-24%.
- La gestionarea mijloacelor financiare alocate pentru stimularea înființării plantațiilor pomicole au fost stabilite cazuri de calculare a subvențiilor, în care nu s-a ținut cont de cheltuielile suportate de beneficiari la procurarea materialului săditor și plantarea lui pe suprafața utilă înființată.
- Din mijloacelor financiare alocate pentru dotarea oficiilor zooveterinare cu echipament tehnologic prin dispoziția incaso din 16.09.2005 a Inspectoratului Fiscal de Stat (IFS) pe r-nul Anenii Noi) s-a achitat impozitul pe venit din salariu în sumă de 123,25 mii lei.
- La repartizarea mijloacelor destinate creării stațiilor tehnologice de mașini nu s-au stabilit principiile de selectare a beneficiarilor de subvenții, prevăzute în pct. 27 din Regulamentul aprobat prin Hotărârea Parlamen-

tului nr.19-XV¹³. Deși Regulamentul aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.19-XV prevedea subvenționarea stațiilor tehnologice de mașini create în anul 2005, au fost subvenționate 6 stațiuni tehnologice de mașini create în anul 2004 în valoare totală de 660,8 mii lei. La 01.01.2006, stațiunile de mașini create în anul 2004 urmau să ramburseze 2927,7 mii lei, dar în realitate au fost rambursați 764,6 mii lei, sau cu 2163,1 mii lei mai puțin. La aceeași dată, datoria beneficiarilor de subvenții față de stat a constituit 25799,9 mii lei, inclusiv pe anul 2004 - 9000,0 mil.lei și pe anul 2005 - 16799,9 mii lei.

Mijloacele repartizate pentru subvenționarea lucrărilor agricole au fost transferate agenților economici și persoanelor fizice pentru compensarea parțială a cheltuielilor producătorilor agricoli, generate de majorarea prețurilor la motorină. Contrar pct. 32 din Regulamentul aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.19-XV, au fost alocate subvenții pentru suprafețele de terenuri neprelucrate, pășuni, terenuri ce le depășesc pe cele înregistrate în Cadastrul funciar¹⁴. Autoritățile administrației publice locale de nivelul al doilea au transferat mijloace financiare pentru subvenționarea lucrărilor agricole în sumă totală de 292,2 mii lei proprietarilor și utilizatorilor (arendășilor) care nu și-au înregistrat, în modul stabilit de legislație, dreptul asupra terenurilor agricole. Autoritățile administrației publice locale de nivelul întâi, la eliberarea subvențiilor în sumă totală de 420,4 mii lei beneficiarilor persoane fizice, n-au respectat modul prevăzut de pct.40 din Regulamentul aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.19-XV.¹⁵ Autoritățile administrației publice locale de nivelul al doilea din 3 raioane au restituit, cu depășirea termenului, mijloacele neutilizate în sumă de 650,0 mii lei, iar în 13 raioane subvențiile neutilizate în sumă de 1434,6 mii lei au fost transferate la buget în timpul controlului. Unele primării din raioanele Dondușeni, Drochia, Criuleni, Briceni, Leova și Cahul, atât cu acordul, cât și fără acordul beneficiarilor de subvenții, au folosit 27,7 mii lei din contul mijloacelor fondului pentru susținerea sectorului agrar în scopul achitării datoriilor la impozitul funciar. Prin dispoziția bancară incaso a IFS pe r-nul Florești, s-a încasat, din contul mijloacelor primite ca subvenții, suma de 200,0 mii lei pentru achitarea restanțelor la impozitul funciar. Din contul subvențiilor, prin dispoziții bancare incaso, BC "Moldindconbank" S.A., BC "Moldova Agroindbank" S.A. și BC "Businessbank" S.A. au încasat de la unii beneficiari din raioanele Rîșcani, Briceni și Dondușeni, respectiv, 42,2 mii lei, 23,1 mii lei și 11,3 mii lei (în total - 76,6 mii lei) în contul achitării creditelor și a dobânzilor bancare. Totodată, unii beneficiari de subvenții din raioanele Briceni, Drochia, Dondușeni, Edineț și Florești au transferat mijloacele primite sub formă de subvenții în sumă de 992,2 mii lei pentru achitarea datoriilor la plățile în buget și pentru diferite mărfuri și servicii (respectiv, 75,6 mii lei, 52,9 mii lei, 46,0 mii lei, 54,6 mii lei și 763,1 mii lei).

9 Hotărârea Curții de Conturi nr. 15 din 17.04.2006 privind raportul asupra utilizării mijloacelor din fondul pentru susținerea sectorului agrar în anul 2005. Monitorul Oficial nr. 98-101/22 din 30.06.2006.

10 Hotărârea Parlamentului nr. 19-XV din 17.02.2005 de aprobare a Regulamentului privind modul de utilizare a mijloacelor din fondul pentru susținerea sectorului agrar. Monitorul Oficial al R.Moldova nr. 30-33/107 din 25.02.2005.

11 Aprobat prin Legea bugetului de stat pe anul 2005.

12 Conform regulamentului din Hotărârea Parlamentului nr. 19-XV din 17.02.2005, cota maximă a subvenției (20% și 30%) și valoarea maximă a subvenției (85 mii lei și 125 mii lei) vor fi determinate de volumul creditelor acordate producătorilor de producție agricolă supuse subvenționării și de sursele fondului prevăzute la pct.1.

13 Principiile selectării beneficiarilor de subvenții, modul de utilizare și de rambursare a subvențiilor se stabilesc într-un regulament elaborat de Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare și aprobat de Guvern.

14 Suprafața totală a terenurilor agricole calculată pentru acordarea subvenției specificate la pct. 30 nu poate depăși suprafața terenurilor agricole stipulată în Cadastrul funciar, potrivit situației de la 1 ianuarie 2005.

15 Autoritatea administrației publice locale de nivelul întâi va elibera subvenția primită la contul său către beneficiarii persoane fizice potrivit listelor, sub semnătura lor personală, în care se indică datele din buletinul de identitate al acestora, și va remite o copie autenticată de pe liste comisiei speciale de nivelul al doilea pentru a fi anexată la documentele de transfer.

BUSINESS

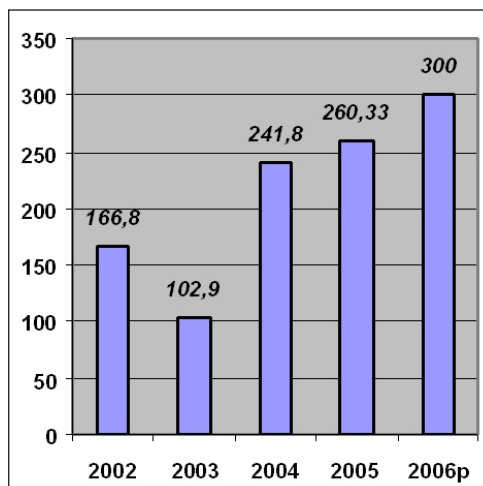
Declinul în producția industrială națională, incapacitatea guvernului de a încheia un armistițiu în „războiul vinului”, încercările disperate de a împiedica escaladarea iminentă a prețului la gazele naturale și lipsa unui progres susținut în îmbunătățirea climatului de afaceri sunt caracteristicile generale ale trimestrului al doilea în prima jumătate al anului 2006.

Experții CPE consideră că până la sfârșitul anului nivelul producției industriale va continua să descrească, comparativ cu anul precedent. Criza din sectorul industrial se adâncește, iar ca urmare al acestui fapt, experții ME și-au revizuit prognozele privind creșterea industrială, reducând indicatorul creșterii industriale de la 5% la 2,5%, ceea ce este un fapt firesc și chiar obligatoriu în condițiile volatilității acestui sector în structura generală a economiei. În ceea ce privește sectorul serviciilor, se așteaptă o creștere de 10% până la sfârșitul anului.

Nivelul investițiilor

Volumul investițiilor străine directe în economia țării rămâne a fi la un nivel scăzut, comparativ cu rata ISD înregistrată pe plan regional și în țările vecine. În anul 2005 Republica Moldova a atras **investiții străine directe** în valoare de 260 mln dolari SUA, acest indicator demonstrând atractivitatea investițională redusă a RM. Deși poziția geografică a țării și forța de muncă calificată sunt printre factorii care ar trebui să încurajeze investițiile străine, totuși se resimte acut absența factorilor de stabilitate economică, a transparenței, a regulilor de joc egale pentru toți agenții economici, a respectării legislației, a justiției independente. Pe lângă toate acestea, nivelul înalt al corupției, dezinteresul funcționarilor publici în susținerea inițiativelor economice, infrastructura slab dezvoltată combinate cu o guvernare impulsivă, lipsită de acțiuni hotărâte și viziune clară îi descurajează pe investitorii străini.

Graficul 5. Investițiile Străine Directe, mln. dolari USA

Declarațiile recente ale ministrului Economiei și Comerțului, în care se recunoaște nivelul nesatisfăcător de atragere a investițiilor străine pe cap de locuitor – cea mai joasă rată pe plan european - scoate în evidență lipsa de politici efective și necesitatea urgentă de a căuta soluții netradiționale. Simpla constatare a situației de stagnare în acest domeniu nu rezolvă problema și nu oferă o perspectivă asupra pașilor necesari în acest domeniu. Cadrul legal precar, executarea arbitrară a legilor, precum și dezinteresul general al „castei” de funcționari de stat, care-și văd de treburile lor private indiferent de programele anti-corupție ori de legislația „ghilotină” punctează, de fapt, motivele pentru care procesul investițional este înghețat în RM.

Pentru acest an, Organizația de Promovare a Exporturilor din Moldova a pronosticat investiții străine directe în valoare de 300 mln dolari SUA experții CPE calificându-l drept unul „prea optimist”. Republica Moldova are o șansă unică de a utiliza la maximum timpul rămas până la sfârșitul anului doar în condițiile inițierii unor politici mai ferme și mai consistente, sau chiar radicale în vederea îmbunătățirii considerabile a climatului investițional și

a utilizării oportunităților de țară vecină cu Uniunea Europeană, avantaj incontestabil care se va resimți o dată cu intrarea României în UE.

Investițiile în capital fix la întreprinderile autohtone se realizează la un nivel scăzut. Astfel, în primul trimestru al anului 2006, acest nivel a atins modesta cifră de 54.4 mln de dolari.

Majoritatea întreprinderilor din RM se află într-un cerc vicios. Nivelul scăzut al investițiilor este cauzat nu doar de lipsa mijloacelor bănești și de capacitatea redusă de a atrage resurse financiare, dar și de cererea scăzută pentru produsele moldovenești, care și descurajează creșterea capacităților de producție. Totodată, lipsa investițiilor în activitățile de cercetare și dezvoltare și în creșterea calificării personalului conduc la realizarea unor produse necompetitive pe piețele externe.

Pe de o parte, efectuarea investițiilor în astfel de condiții pare a fi riscantă, iar pe de altă parte, întreprinderile ezită să-și mărească capacitățile de producție în condițiile în care lipsesc cu desăvârșire produsele care ar cuceri nu doar piața autohtonă, dar și piețele străine.

Așadar, nu avem produse competitive pentru că nu avem idei noi și specialiști de calificare înaltă și, drept urmare nu avem ce să producem. Dacă nu avem ce produce, riscul de a investi nu este justificat, deoarece produsele existente actualmente pe piață nu sunt competitive. În consecință, creditorii sau investitorii externi nu văd perspective de a investi în proiecte fără viitor.

Ritmul de creștere în construcții

Volumul lucrărilor de antrepriză efectuate de întreprinderile de construcții-montaj în primele patru luni ale anului sunt la nivelul de 111%, comparativ cu anul 2005, în aceeași perioadă a anului 2005 se înregistra o creștere de 121% față de aceeași perioadă a anului 2004.

Deși în momentul actual, peste 50% din totalul investițiilor în capitalul fix s-au făcut în construcția unor unități de producție(în condițiile unui nivel de investiții scăzut și a creșterii semnificative a costului construcțiilor) volumul investițiilor în unitățile de producție va descrește.

Peste 70% din toate lucrările de construcție- montaj s-au efectuat în mun. Chișinău, ceea ce denotă o polarizare geografică semnificativă a economiei.

Volumul lucrărilor de construcție a spațiului locativ se va diminua ca urmare a creșterii prețului lucrărilor de construcție și a scăderii puterii de cumpărare a populației (inclusiv a populației angajate peste hotare). Creșterea cererii pentru spațiile locative va putea fi stimulată prin dezvoltarea schemelor accesibile de creditare ipotecară, ceea ce va determina includerea în categoria cumpărătorilor potențiali a persoanelor care realizează venituri în interiorul țării.

Criza din Industria Națională

Întreprinderile din Moldova se află într-un cerc vicios.

Lipsa produselor competitive descurajează investițiile, iar produsele competitive lipsesc pentru că nu se investește...

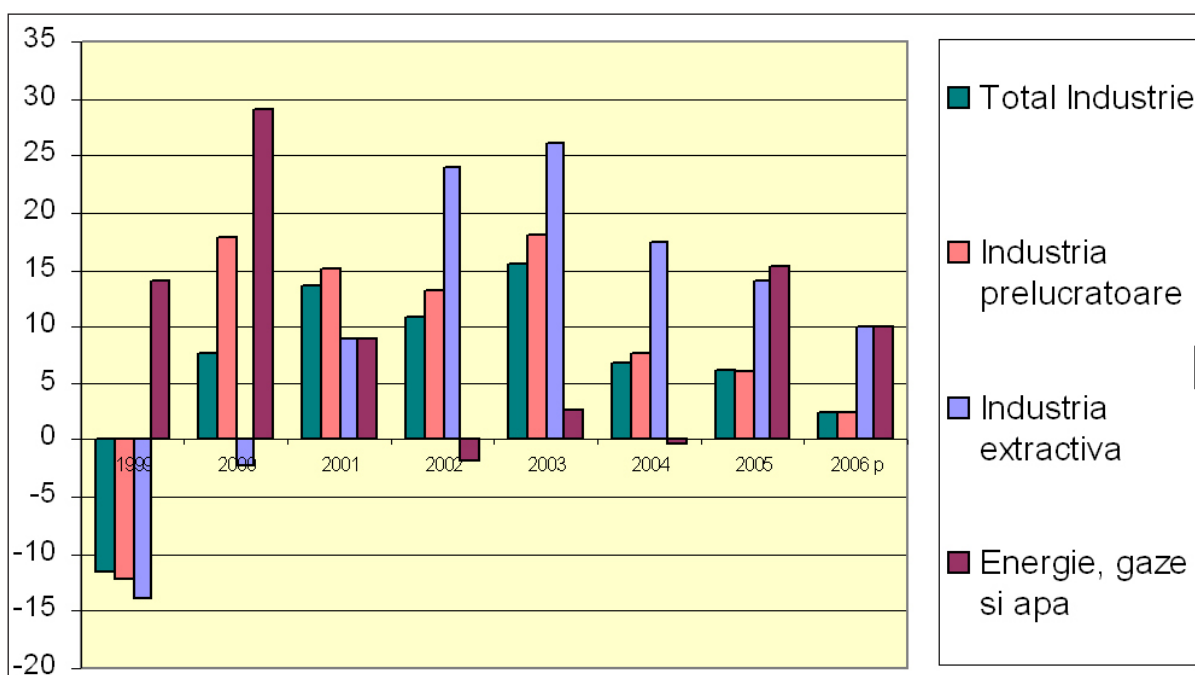
Ritmul activităților în construcții va cunoaște o încetinire...

...se va diminua și volumul de construcție a locuințelor noi.

Nivelului producției industriale a atins cota minimă în 2006, în luna mai. Scăderea volumului producției în industrie cu 6.9% este cauzată de criza prin care trec întreprinderile din ramurile tradiționale: fabricarea vinului și a băuturilor alcoolice distilate, prelucrarea tutunului și fabricarea uleiurilor și grăsimilor. Diminuarea indicatorului de creștere industrială pronosticat, de la 5% până la nivelul de 2.5% ,reflectă faptul că industria națională nu va reuși să se redrezeze până la sfârșitul anului curent.

**Modificarea
pronosticului
de creștere
industrială de
la 5% la 4%,
ca urmare a
aprofundării
crizei din
industrie.**

Graficul 6. Ritmul de creștere a sectoarelor industriei naționale

Sursa: BNS, CPE

Industria Prelucrătoare

Criza din industrie, pe ansamblu, este condiționată de declinul prin care trece industria prelucrătoare.

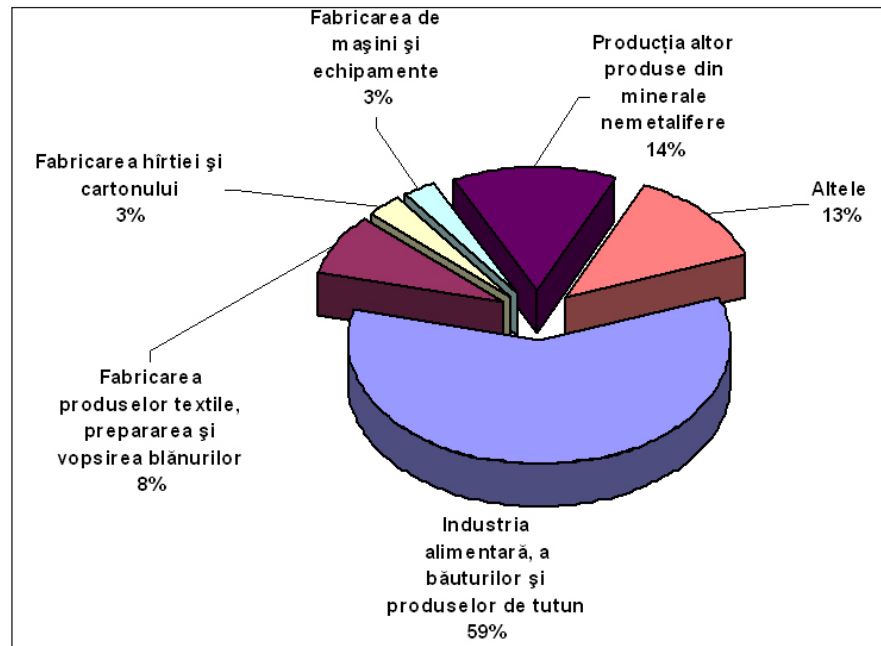
Ca urmare a scăderii volumului producției în industria prelucrătoare cu 9% în perioada ianuarie – mai 2006, echipa de experți a CPE a corectat pronosticul de creștere, de la 5%, anunțat inițial, la 2.5%.

Scăderea volumului producției în industria prelucrătoare a fost determinată de diminuarea semnificativă a volumului producției în industria alimentară și a băuturilor (cu 18%) care deține o pondere de peste 50% în industria prelucrătoare.

Diminuarea volumului *produselor de tutun* cu 21% a avut un impact negativ asupra industriei prelucrătoare, în această situație, privatizarea SA „Tutun-CTC” trebuie să devină o prioritate pentru guvern. Acest fapt implică însă

și rezultate negative; experții CPE consideră că măsurile protecționiste ale Guvernului vor fi lipsite de suport economic, vor avea un caracter discriminatoriu față de alți jucători de pe piața produselor de tutun (mărirea taxei pentru licență la import, de exemplu) și de aceea vor fi, mai curând, dăunătoare. Considerăm că statul ar trebui să descurajeze fumatul, urmând exemplul țărilor cu economie avansată, și să aibă o atitudine „protecționistă” față de cetățeni și sănătatea întregii societăți, și nu față de întreprinderea al cărei proprietar este.

Graficul 7. Structura Industriei Prelucrătoare; %

Sursa: BNS

Industria alimentară și a băuturilor a fost afectată cel mai mult de scăderea cu 18% a volumului de producție a vinurilor, care dețin o pondere de 37% în cadrul acestei industrii, precum și diminuarea producției de bere, lactate, uleiuri și grăsimi.

Vor urma oare restricții și pentru fructele și legumele conservate? Echipa ME consideră că acțiunile restrictive ale Federației Ruse au un caracter politic și urmăresc determinarea Republicii Moldova de a renunța la anumite deziderate de ordin politic. Metoda de convingere, aleasă de puterea de la Moscova, se manifestă prin presiunile de ordin economic exercitate asupra conducerii de la Chișinău: scumpirea gazelor naturale, interzicerea importului unui șir de produse care dețin o pondere semnificativă în industria și agricultura moldovenească. Autoritățile ruse au negat caracterul politic al acestor acțiuni aducând și unele argumente. Moscova susține că acceptă importul altor produse din Republica Moldova, printre care fructele și legumele conservate, deoarece acestea „corespund cerințelor organelor sanitare din Rusia”. Acest argument *pro domo* este eufemistic spus, infantil; importul unor astfel de produse nu vor fi interzise pentru că astfel de acțiuni nu vor avea un caracter economic distructiv semnificativ pentru economia Republicii Moldova, prin urmare, nu vor contribui la atingerea obiectivelor politice urmărite de Federația Rusă.

Fabricarea vinului a scăzut cu 38% în primele 5 luni ale anului curent ca urmare a sistării de către Federația Rusă a importurilor de vinuri din R. M.

Ce învățăminte urmează să tragă Republica Moldova din „războiul vinurilor”?

1. Acest „război” era previzibil, fiind doar o chestiune de timp. Acțiunile restricționiste ale Federației Ruse încă din primăvara anului 2005 sugerau un posibil scenariu, însă autoritățile de la Chișinău nu au întreprins aproape nimic pentru a diminua impactul acestui „război”.

2. Reacția vinificatorilor moldoveni la acțiunile Federației Ruse a fost anemică, lipsită de seriozitate. Conducătorii întreprinderilor de ramură, se pare, au fost prea siguri de capacitatea autorităților moldovenești de a preîntâmpina acest război economic. Astfel, majoritatea întreprinderilor autohtone au demonstrat că sunt total nepregătite de a se înfrunta această situație dramatică .

3. Starea de panică ce i-a cuprins și pe guvernanți, și pe vinificatori i-a lipsit de capacitatea de a lua decizii calculate și bine gândite din punct de vedere strategic. S-au întreprins o serie de măsuri haotice și disperate privind promovarea și comercializarea vinurilor moldovenești pe alte piețe. România, Ucraina, Belarus, Polonia și alte țări au fost asaltate de oferte și „festivaluri ale vinului”. Aceste acțiuni nu au adus rezultatele scontate, pentru că nu orice țară prezintă o potențială piață de desfacere a vinurilor. Credem că mișcările febrile ale guvernanților noștri au avut menirea de a crea impresia că se lucrează intens la soluționarea crizei.

4. Negocierile cu Federația Rusă pot să aibă succes doar în cazul în care Moldova renunță la poziția sa tranșantă în chestiunile de ordin politic care au și determinat Rusia să înceapă acest război. Situația s-ar rezolva dacă Moldova nu ar mai fi atât de insistentă la evacuarea trupelor rusești din Transnistria, ar renunța la noul regim vamal pentru aceasta regiune și ar uita de aspirațiile de integrare în Uniunea Europeană.

5. Republica Moldova a întârziat la trenul care ar fi putut să transporte vinurile în Europa. Dacă ar fi dat dovadă de un atașament hotărât față de valorile democratice europene și ar fi demonstrat prin fapte opțiunea sa politică, ar fi fost susținută mai activ de comunitatea europeană în procesul de diversificare a piețelor de desfacere. În aceste condiții însă, cucerirea noilor piețe de desfacere va solicita eforturi susținute și considerabile.

6. Realitatea dură pentru producătorii vinicoli poate fi ilustrată prin enunțul: „A produce și a vinde sunt două meserii diferite”. Astfel, vinificatorii moldoveni au două posibilități: fie se învață să vândă (ce ar putea lua ani de zile și investiții considerabile) - fie încredințează acest lucru unor companii specializate în exporturi competitive, care ar promova în mod consecvent și eficient vinurile moldovenești pe alte piețe. Unii conducători au intuit rapid acest lucru și orientat și au găsit astfel de experți în domeniu, alții sunt încă în căutarea agenților de marketing specializați, sarcina cărora va consta în descoperirea și dezvoltarea canalelor de distribuție a vinurilor.

7. Acest „război al vinurilor” cu Federația Rusă trebuie să fie privit ca o bătălie mică, pe care trebuie să o pierdem de dragul biruinței într-o bătălie mare. Efortul guvernanților și vinificatorilor ar trebui să fie îndreptat spre: ridicarea calității vinurilor și menținerea acesteia, indiferent de țara în

care se va exporta; recucerirea pieței din Rusia cu produse calitative (superioare celor exportate anterior), pătrunderea aici și pe o alte „nișe” de piață; unificarea eforturilor tuturor producătorilor în promovarea peste hotarele țării a produselor și utilizarea companiilor străine specializate pentru aceasta; și, nu în ultimul rând, elaborarea unei strategii de marketing care va schimba pe termen lung imaginea despre vinurile moldovenești ca fiind mai ieftine și mai necalitative.

Majoritatea întreprinderilor din vinificație au fost specializate, în primul rând, în producerea vinului vrac, care era livrat și ulterior prelucrat și îmbuteliat în alte republici sovietice. Din această cauză, la întreprinderile din sectorul dat lipsește experiența promovării unor brand-uri și a activităților de marketing. După privatizarea întreprinderilor, Federația Rusă a fost prima piața de desfacere pentru vinurile moldovenești. Comercializarea vinurilor se efectua prin companiile de distribuție rusești, fără acțiuni intense de marketing.

În aceste condiții, când se înregistrează absența unei experiențe de promovare a vinurilor, iar capacitățile reduse ale întreprinderilor sunt limitate, brand-urile vinurilor din Moldova trebuie să fie create de urgență și promovate pe piețele străine, de aceea se impune apariția unor producători virtuali care ar putea contribui substanțial la remedierea situației create. Producătorii virtuali ar fi niște agenții specializate în crearea brand-urilor și promovării produselor pe piețe noi, acționând în numele producătorului. Pentru Republica Moldova ar fi posibile două scenarii: 1) Un număr de întreprinderi din acest sector creează o astfel de agenție (un producător virtual), pe care îl vor finanța în comun și pentru care vor recruta specialiști de marketing din Moldova și de peste hotare, aceștia urmând să promoveze câteva brand-uri, ale acestor producători. 2) Un producător virtual este recrutat din străinătate, de una sau mai multe întreprinderi autohtone.

În ambele cazuri rolul producătorului virtual va consta în crearea brand-ului, promovarea acestuia și dezvoltarea canalelor de distribuție pentru vinurile autohtone.

Serviciile

Serviciile cu plată prestate populației au realizat în primele patru luni ale anului o creștere de 7.7%, comparativ cu aceeași perioadă a anului precedent. Volumul serviciilor prestate își va încetini însă ritmul de creștere pe parcursul anului 2006. Creșterea în acest sector este susținută în continuare de volumul înalt de remitențe și cererea sporită pentru servicii.

Investițiile canalizate în dezvoltarea telefoniei fixe și mobile vor susține și în continuare creșterea din acest sector, precum și sporirea numărului abonaților.

Ramura transportului de pasageri va fi în continuă creștere. În mod special, va crește transportul de pasageri pe cale aeriană datorită măririi numărului de cetățeni care lucrează peste hotarele țării și care preferă să se deplaseze cu avionul.

Volumul mărfurilor transportate pe calea ferată și cu transportul rutier a înregistrat o descreștere în primele cinci luni ale anului. Această tendință se va păstra până la sfârșitul anului 2006, din cauza diminuării atât a ritmurilor de creștere industrială, cât și a micșorării volumului exporturilor.

Se înregistrează o creștere la transportul mărfurilor pe cale aeriană, tendință care se va păstra și până la sfârșitul anului.

Comerțul

Vânzările cu amănuntul se vor menține în continuare pe linia de creștere datorită caracterului consumptiv al economiei, acestea fiind stimulate în același timp, și de remitențe. În același timp, se accentuează caracterul organizat al activităților de comerț. Astfel, rata de creștere a volumului de vânzări cu amănuntul în unitățile comerciale depășește rata creșterii volumului de vânzări în piețe. Aceasta tendință se va accentua și mai mult în anii următori, atât datorită retragerii patentelor pentru activitatea de comerț cu amănuntul, cât și reorientării preferințelor și comportamentului consumatorilor. Creșterea totală a volumului vânzărilor a constituit 10.1% în primele patru luni ale anului, față de perioada corespunzătoare a anului precedent.

Micul Business

Reforma regulatorie și-a prorus revizuirea și optimizarea reglementarilor în domeniul antreprenoriatului la toate nivelurile administrării de stat din Moldova, ținând în vedere eliminarea reglementarilor ineficiente care împiedicau dezvoltarea afacerilor și fluxul de investiții.

Prima inițiativă legislativă care trebuia să sprijine această reformă a intrat în vigoare la 7 februarie 2005. Desfășurată în mai multe etape, această inițiativă nu constituie decât un prim pas în normalizarea climatului de afaceri— prin simplificarea procedurilor, reducerea numărului de acte regulatorii, creșterea transparenței și stabilității în cadrul regulatoriu de afaceri.

Cu certitudine că reforma regulatorie a demarat, iar ceea ce a întreprins statul constituie un lucru necesar pe care era obligat să-l facă. Micul business are nevoie în continuare de simplificarea tuturor procedurilor, începând cu înregistrarea afacerilor la Camera de Înregistrări și la alte organe de stat și terminând cu standardele și normele contabile și politica fiscală a statului. Pentru crearea unui cadru legal, cu adevărat favorabil dezvoltării micului business, urmează să fie revăzută legislația fiscală și să se creeze un cadru legal simplificat, stabil și mai puțin costisitor pentru agenții micului business.

COMERȚUL EXTERN

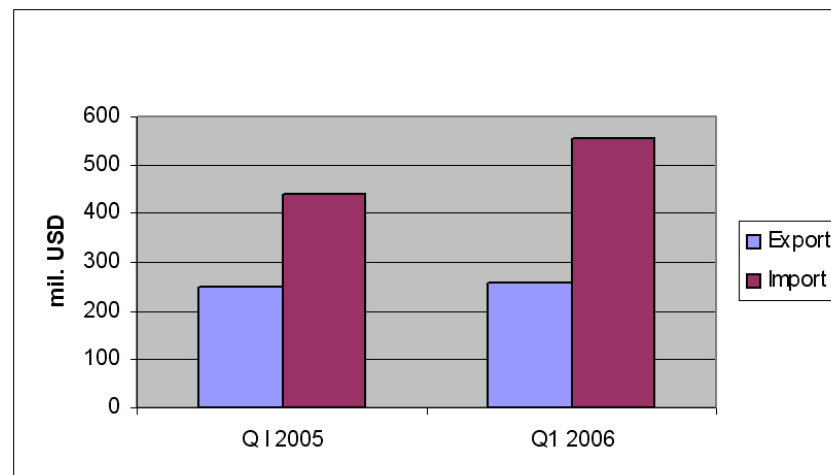
Dinamica Comerțului Extern al Moldovei se caracterizează, în cea mai mare parte, de creșterea și diversificarea importurilor.

Se credea că anul 2005 nu a fost cel mai bun an din perspectiva dezvoltării Comerțului Extern al Moldovei, dar nu ne-am putut imagina că în primul trimestru al anului 2006 s-au conturat doar tendințele de bază ale acestuia. Depășirea importurilor de exporturi, la finele primului trimestru, 2006, a atins nivelul de 46,8% , spre sfârșitul anului se așteaptă ca acest indice să atingă 42%.

Tendințe generale

Deficitul balanței comerciale a înregistrat tendințe incredibile pe fundalul creșterii neînsemnate a exporturilor în primul trimestru al anului, ceea ce va avea consecințe foarte grave pentru economia Moldovei. Situația creată în relațiile cu Rusia a demonstrat că astăzi, factorul politicul poate prevala cu ușurință asupra raționalității deciziilor economice pentru că regimurile politice existente în spațiul ex-sovietic face posibil (sau chiar inerent!) instrumentarea instrumentelor pieței în scopuri geopolitic. Problema barării unilaterale a exporturilor moldovenești și georgiene de către o țară care se prezintă „ca și intrată în OMC” reflectă o intervenție disproporționată a statului în sfera economiei reale. Cu toate eforturile depuse în ultimele luni de către autoritățile RM pentru reluarea accesului exportatorilor autohtoni pe piețe noi (China, SUA, UE), situația nu s-a îmbunătățit substanțial și suficient de rapid pentru producătorii locali. Fenomenul care salvează RM din situația economică curentă este legat preponderent de remitențele muncitorilor moldoveni de peste hotare, un colac salvator al economiei RM, și nu de soluțiile miraculoase ale agențiilor de stat. Rateurile lor sunt resimțite dureros de producători, iar lipsa de strategii vizionare pe sectoarele exportatoare crează neîncredere între autorități și business.

Graficul 8. Evoluția Comerțului Extern a Moldovei

Sursa: Birou National de Statistica a RM.

Reexportul – o soluție pentru ieșirea din situația economică actuală.

Exportul

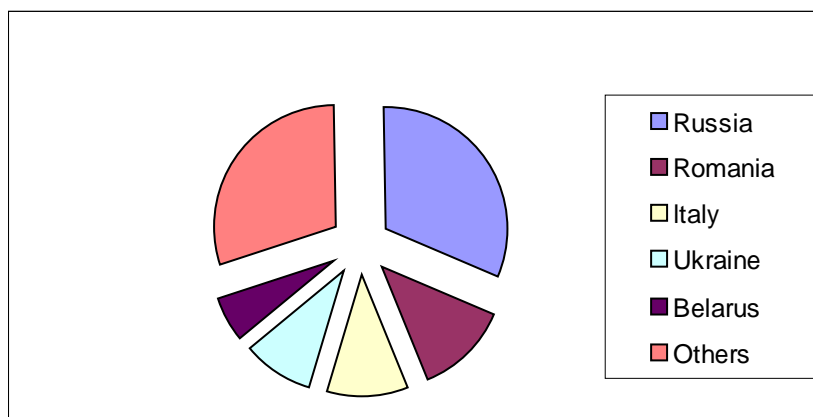
În pofida inițiativelor de diversificare a piețelor de desfacere, tendințele actuale conturează o creștere stabilă și chiar o intensificare a relațiilor comerciale cu partenerii tradiționali.

În primul trimestru al anului 2006, partenerii principali ai Moldovei (piețele principale de export al bunurilor moldovenești) au rămas Rusia, România, Italia și Ucraina. Există multe predicții cu privire la reorientarea exporturilor moldovenești spre alte piețe, considerăm însă că acest proces va dura câțiva ani, și nu câteva luni, după cum cred unii. Susținem ideea că relațiile politice și economice cu Rusia se vor rezolva în următoarele câteva luni și, într-o oarecare măsură, acest fapt va permite acoperirea pierderilor înregistrate.

Putem vorbi despre introducerea noțiunii de „re-export” a bunurilor moldovenești în țările CSI, deoarece exporturile în Belarus și Ucraina pot fi orientate din aceste țări pe piața Rusiei.

Graficul 9. Partenerii de Export Q1 2006

Sursa: Biroul National de Statistica a RM

EXPORTUL DE CEREALE. În sfârșit, negocierile cu Bursa Universală de Mărfuri a ajuns la un final logic – începând cu septembrie 2006 se permite efectuarea operațiunilor de export a cerealelor fără implicarea BUM-ului ca intermediar. Acest fapt va contribui la creșterea flexibilității exporturilor și va simplifica procedura de perfectare a documentelor.

EXPORTUL DE PRODUSE ALIMENTARE. În această ramură a economiei naționale s-a mărit volumul exporturilor, această tendință se va menține, se pare, și în anii următori.

EXPORTUL DE PRODUSE ANIMALIERE. Autoritățile ucrainene au afirmat că e posibil să fie introduse restricții la exporturile moldovenești de produse animaliere. Menționăm însă exportul de produse animaliere în țara vecină constituie o parte nesemnificativă din ansamblul exporturilor și o eventuală sistare a acestui tip de exporturi nu va influența în mod substanțial comerțul extern al Moldovei.

EXPORTUL DE TEXTILE. În ultima vreme, se observă tendințe pozitive în exportul de textile – forța de muncă ieftină și calificată, mediul politic stabil au dat roade : companiile străine au început să folosească mai frecvent capacitățile de producție ale Moldovei.

**Atitudinea
autorităților față
de promovarea
exporturilor
dă rezultate
pozitive.**

Importul

Creșterea importurilor constituie cea mai stabilă tendință în dezvoltarea comerțului.

Importurile continuă să crească, nemodificându-și arealul geografic. Între timp, importurile provenite din Rusia aproape că și-au dublat volumul atingând cifra de apr. 30,8% din ansamblul importurilor economiei naționale. Partea pozitivă în acest context este că principalele categorii de importuri rămân a fi produsele minerale, vitale pentru dezvoltarea economică a Moldovei în regiune.

Se observă o creștere a importurilor și în industria de construcții (materiale de construcții și produse complementare), importurile acestor categorii de produse crescând considerabil în anumite perioade ale anului. E adevărat că importurile au permis statului nostru să execute bugetul, dar nicidecum nu a contribuit la dezvoltarea economiei. Tendințele negative în această sferă sunt stabile, amintim, în acest sens, creșterea constantă a importurilor produselor alimentare – aproximativ cu 1/3 pe an.

E necesar să menționăm că unele companii, orientate spre export, ignorează existența pieței interne, fapt care a provocat următoarea situație – raportul dintre export și import rămâne aproape neschimbat. Urmărind comportamentul producătorilor moldoveni în „războiul vinului”, putem afirma că doar terapia de șoc îi forțează pe producătorii locali să înțeleagă importanța pieței interne.

Investițiile străine

Moldova devine tot mai atractivă pentru investitorii străini, acest fapt poate fi observat în tendințele de dezvoltare de ultimă oră. Investitorii străini nu mai sunt interesați doar în investiții pe termen scurt, care le permitea returnarea imediată a mijloacelor investite. Este evidentă intensificarea activității potențialilor investitori în ramurile strategice ale economiei naționale : sectorul energetic, bancar, producția vinicolă. Se așteaptă ca în timpul apropiat să aibă loc câteva achiziții importante efectuate de mari companii. Investitorii strategici sunt gata să între pe piața Moldovei. Pe lângă toate aceasta, guvernul a declarat continuarea în 2006 a procesului de privatizare, deși „cele mai dorite” active încă nu sunt scoase la vânzare.

● ÎNCEPE MAREA PRIVATIZARE ?

În ultimul timp se observă o intensificare a activității investitorilor străini în sectorul bancar. Acțiunile Băncii Moldova Agroindbank au fost cumpărate de companii slovene, 100% din acțiunile băncii Eximbank au fost cumpărate de o bancă italiană. Se așteaptă privatizarea Băncii de Economii, cea mai mare bancă cu capital de stat (statul deține mai mult de 50% din acțiuni), cu cea mai mare rețea . E clar că nici o companie locală nu va fi în stare să achiziționeze un astfel de activ. Așadar, afirmăm cu toată certitudinea că instituțiile financiare internaționale sunt gata să înceapă expansiunea pe piața financiară a Moldovei.

Guvernul a inițiat deja căutarea unei companii internaționale pentru evaluarea Băncii de Economii . Considerăm drept pozitiv faptul că guvernul nu se grăbește să vândă banca, sperăm că aceasta ezitare nu este de natură birocratică, ci o încercare de a găsi o ofertă cât mai bună. Există un precedent negativ de a intra pe piața Moldovei prin achiziționarea unei bănci locale de către o bancă de proporții din străinătate (autoritățile au reacționat represiv, în acel moment), o decizie inadecvată repetată ar influența negativ imaginea Moldovei pe plan internațional.

PIAȚA MONETARĂ

În luna mai, anul curent, sistemul monetar al Republicii Moldova a fost pus la încercare de fluctuațiile ratei de schimb ale leului față valutele străine. Predicțiile lansate în presă privind deprecierea iminentă a valutei naționale a generat un val de panică în rândul clienților unor bănci importante, răsândindu-se ușor în rândurile populației, în timp ce activitatea caselor de schimb valutar a sporit în progresie geometrică. Absența unor factori obiectivi care ar fi declanșat aceste fluctuații în cursul valutar și durata scurtă a acestui eveniment ne-au determinat să denumim acest fenomen - „febra valutară” din luna mai. Raportat la dolarului SUA, leul moldovenesc nu s-a depreciat în prima jumătate a anului curent, pentru că și dolarul SUA a înregistrat în perioada respectivă o depreciere pe arena internațională. Leul moldovenesc a cunoscut depreciere față de Euro, rata de schimb, față de valuta europeană, ajungând până la 16.90 lei pentru un euro în ultimele săptămâni.

Influența fluctuațiilor pieței valutare asupra depozitelor la termen.

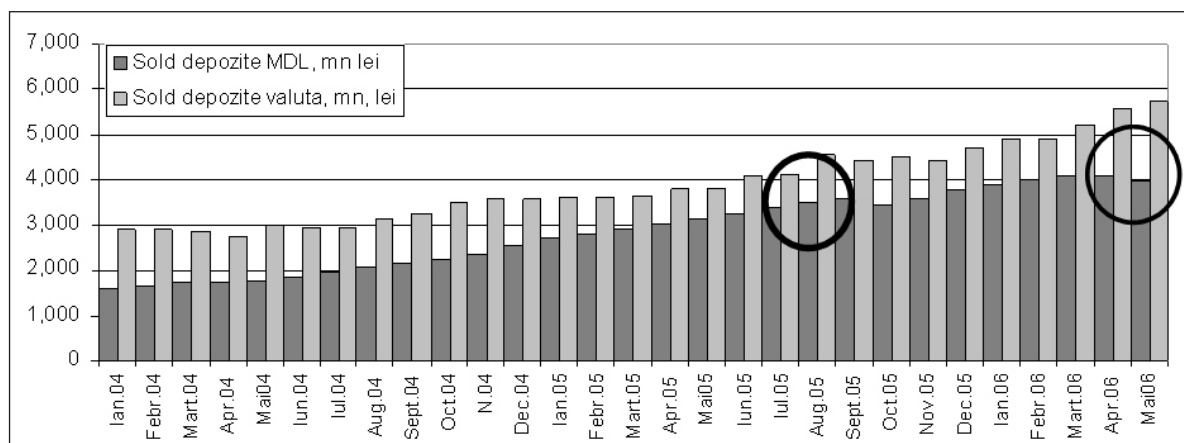
„Febra valutară” a influențat, fără îndoială, și fluxurile monetare din sistemul bancar al Republicii Moldova. Cu toate acestea, efectul asupra structurii depozitelor în lei /valută nu s-a schimbat semnificativ.

În luna mai 2006, soldul depozitelor la termen în lei s-a micșorat cu 3% față de aprilie 2006. Acest fenomen (micșorarea soldului depozitelor în lei) este întâlnit foarte rar. Pe parcursul ultimilor ani, depozitele în lei moldovenești erau, de obicei, mai rentabile ca depozitele la termen în valută străină. Drept urmare, soldul lunar al depozitelor la termen a fost în creștere continuă. În ultimii 3 ani, scăderea soldului depozitelor la termen s-a observat numai în luna octombrie 2005 și, evident, în mai 2006.

„Febra valutară” a stimulat convertirea depozitelor în lei, în depozite în valută străină.

În același timp, soldul depozitelor la termen în valută s-a majorat cu 3% când, de regulă, soldul depozitelor în valută e aproape stabil în lunile mai-iulie. Acest lucru ne demonstrează o dată în plus că o parte mică din depozitele la termen în lei au fost schimbate în valută străină și depuse în valută străină.

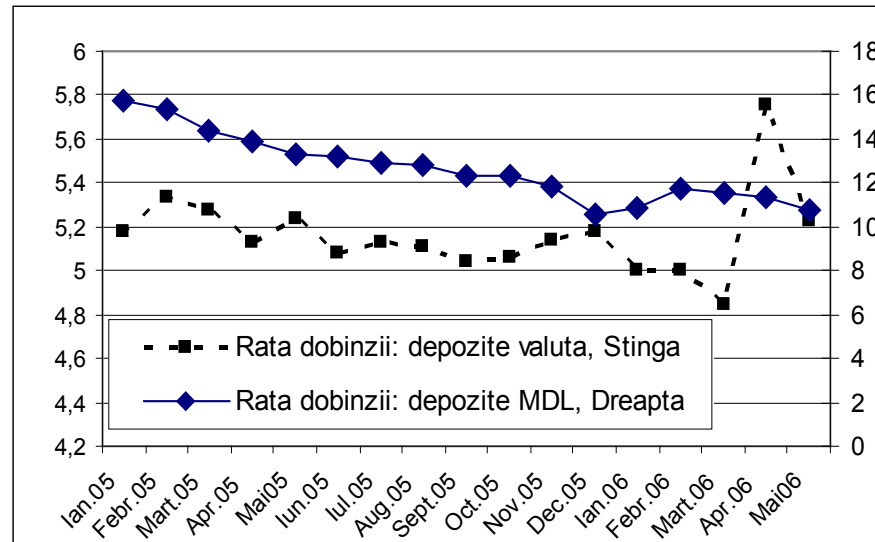
Graficul 10. Evoluția depozitelor la termen în MDL și valută străină

Sursa: Calculele ME în baza datelor BNM

În același timp, cererea mai mare la depozitele în valută le-a permis băncilor comerciale să micșoreze rata dobânzii la acestea și să majoreze, în același timp, rata dobânzii la creditele în valută. Fenomenul este foarte evident, deoarece pe piețele internaționale rata dobânzii atât pentru dolarul SUA (LIBOR), cât și pentru euro (EURIBOR) a fost în creștere pe parcursul lunii mai a anului curent.

Graficul 11. Ratele medii ale dobânzii la depozitele în lei și valută

Sursa: Calculele ME în baza datelor BNM

INFLUENȚA SITUAȚIEI ÎN INDUSTRIA VINICOLĂ ASUPRA CURSULUI VALUTAR. PRONOSTICURI

În lunile aprilie – mai ale anului acesta, pe piața valutară a Republicii Moldova a obținut teren tot mai mare opinia conform căreia situația dificilă din exportul produselor vinicole ar putea genera, în toamnă, o depreciere a leului moldovenesc. De aceea, ne-am propus în acest număr să analizăm aceste pronosticuri care au creat panică pe piața valutară.

Părerile referitoare la deprecierea leului se bazează, în mare parte, pe ipoteza că oprirea exportului produselor vinicole în Rusia ar putea reduce semnificativ încasările din export, încasări necesare în menținerea balanței dintre cererea și oferta de valută străină în Republică Moldova.

Datele statistice ne prezintă însă o altă realitate. În anul 2005, industria vinicolă a exportat producție în valoare de 208,3 mn dolari SUA. În același timp, estimăm că industria vinicolă a importat din Rusia mărfuri primare în valoare de cel puțin 23 mln dolari SUA pentru necesitățile de producție și încă 15 mln dolari SUA (estimativ) nu au fost repatriați. Astfel

considerăm că exporturile industriei vinicole în Rusia au adus încasări nete de aproximativ 170 mln USD.

Lipsa acestor încasări în anul curent nu va genera deprecierea leului din cauza multor alte forțe care ar putea compensa aceste pierderi de valută. Și anume:

1. Un factor important îl va constitui remitențele de peste hotare. Lunile august-septembrie sunt caracterizate printr-un consum mai mare. Acest fapt atrage după sine remitențe sporite de peste hotare în această perioadă. Dacă analizăm evoluția rulajului pieței valutare interbancare (care cuprinde majoritatea operațiunilor valutare ale persoanelor fizice)¹ observăm un rulaj mare în lunile decembrie – ianuarie (perioada sărbătorilor de iarnă) și în lunile august – septembrie. În aceste perioade oferta de valută străină în Republica Moldova crește brusc, condiționându-se, î astfel, tendința de apreciere a leului.

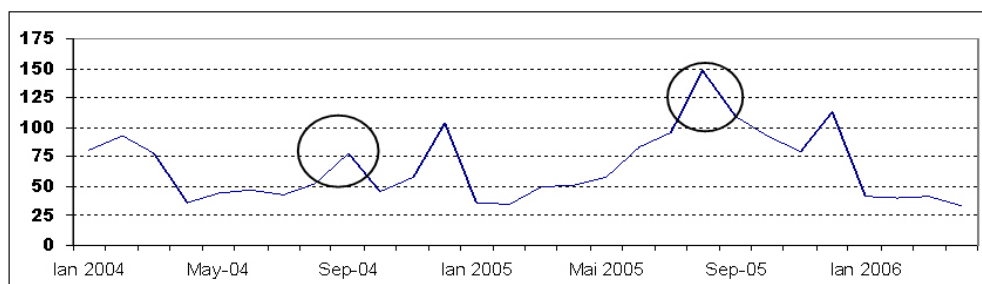
¹ Tranzacțiile valutare ale persoanelor juridice se regăsesc în categoria operațiunii valutare intrabancare.

Graficul 3. Exportul net al industriei vinicole în Rusia; 2004-2005

mn USD	2005
Vin de struguri, îmbuteliat	176.9
Vinuri spumante și spumoase	9.0
Vin - materie prima	22.4
Total export, industria vinicolă	208.3
Importurile industriei vinicole (estimativ)	23
Valuta nerepatriată	15
Export net, industria vinicolă (estimativ)	170.3

Sursa: Moldova-Vin

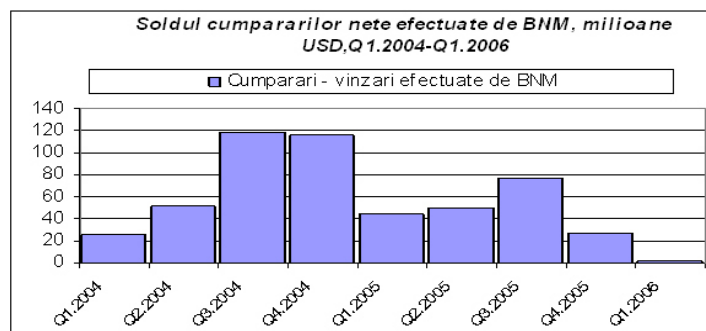
Graficul 12. Rulajul lunar al pieței valutare interbancare; milioane USD, Ian.2004-Apr.2006

Sursa: Calculele ME în baza datelor BNM

În consecință, intervențiile BNM-ului pe piața valutară erau de obicei mai mari în trimestrul al treilea, comparativ cu celelalte trimestre. BNM-ul cumpăra excesul de valută străină de pe piața valutară pentru a nu permite aprecierea puternică a leului moldovenesc.

Graficul 13. Soldul cumpărărilor nete efectuate de BNM, milioane USD, Q1.2004-Q1.2006

Sursa: Calculele ME în baza datelor BNM

2. BNM dispune de un exces de rezerve valutare. BNM nu va permite o puternică depreciere a leului moldovenesc. În momentul actual, rezervele valutare ale BNM constituie 650 milioane USD și BNM dispune de un exces de rezerve de aproximativ 60-70 milioane dolari SUA. În caz de necesitate, BNM va putea interveni pe piața valutară pentru a satisface cererile temporare de valută străină.

Dacă în lunile august – septembrie se observa, de regulă, o presiune asupra leului de apreciere, anul aceasta forțele se vor compensa. Cel mai pesimist scenariu al nostru prevede că valuta națională se va deprecia cu cel mult 3 -5% față de dolarul SUA, dar în nici un caz nu va înregistra o depreciere dramatică. Pe termen lung însă, gradul de acoperire al importului prin exporturilor se va diminua considerabil și acest factor ar putea genera o depreciere a valutei naționale¹.

¹ Acest factor însă a persistat de la introducerea leului în circulație.

Pe termen lung, micșorarea gradului de acoperire al importului prin exporturi ar putea genera o depreciere a valutei naționale.

Pe plan mondial se observă o scumpire a resurselor creditate.

În perioada 1-15 iunie 2006, 12 bănci centrale din lume (din care majoritatea aparțin țărilor ce reprezintă astăzi Grupul G8) au majorat rata de refinanțare. Aceste majorări au fost justificate de presiunea inflaționistă care s-a manifestat la nivel mondial ca urmare a scumpirii resurselor energetice și a materialelor de construcție. Rata dobânzii a fost majorată inclusiv pentru dolarul SUA și valuta Euro. Evenimentul se va răsfrânge, fără îndoială, asupra majorării ratei dobânzii la depozitele în valută străină atrase de băncile comerciale din RM, ceea ce va face ca depunerile în valută străină să fie mai avantajoase în a 2-a jumătate a anului curent. În prima jumătate a anului curent, au început să crească ratele dobânzii la depozitele atrase în valuta străină, de la media de 5% anual în ianuarie 2006, la 5,23% în luna mai 2006.

Concluzie și pronosticuri

În cel mai rău caz, deprecierea leului moldovenesc, în anul 2006, va constitui 5%.

Insistăm asupra pronosticurilor noastre referitoare la ratele dobânzii pe piața R.Moldova considerând că spre sfârșitul anului curent, BNM va majora rata de bază. Această majorare va fi determinată în mare măsură de efectele inflaționiste apărute în decursul primelor două trimestre ceea ce va condiționa schimbarea trendului, pentru că rata de refinanțare a fost în descreștere pe parcursul ultimilor doi ani. În cazul în care BNM va decide să mărească rata de refinanțare, se va rezolva parțial și problema excesului de lichiditate în economie, dar se va provoca, în același timp, scumpirea creditelor.

Considerăm că situația creată de „războiul vinului” nu va genera o devalorizare puternică a leului. În cel mai rău caz, deprecierea leului moldovenesc va constitui în anul 2005 5% față de dolarul SUA.

Ca urmare a situației pe piața valutară care a adus modificări în evoluția depozitelor la termen în lei, pronosticurile noastre, privind soldul final al depozitelor pentru sfârșitul anului 2006, au suportat oarecare schimbări. Prevedem că soldul depozitelor la termen în lei va crește doar cu 32% față de decembrie 2005, cu mult sub creșterea de 47% înregistrată în anul 2005. Agregatul monetar M2 pare să evolueze în tandem cu pronosticurile noastre anterioare, înregistrând în ultimele 12 luni o creștere de doar 20%², ceea ce este o manifestare pozitivă, încât excesul de lichiditate pare să se echilibreze.

² BNM a planificat o creștere de 40% pentru întreg 2006.

FINANȚE PUBLICE

Tendențe generale

După o creștere spectaculoasă a veniturilor bugetare în 2005 anul 2006 se prezintă mai mult ca o stagnare îngrijorătoare. Veniturile de bază ale bugetului de stat vor constitui circa 8,8 mlrd. lei și vor depăși volumul planificat cu circa 5%.

Cu toate că economia Moldovei înregistrează creșteri negative, totuși această tendință proastă nu a afectat esențial bugetul de stat, ceea ce denotă o legătură slabă între bugetul de stat și economia națională.

În lipsa unei strategii clare de dezvoltare a țării atragerea resurselor financiare externe devine un obiectiv tot mai dificil de realizat. Iar atragerea finanțării externe va fi posibilă doar prin intermediul proiectelor investiționale, ceea ce limitează acțiunile Guvernului și reduce esențial volumul de resurse financiare atrase. Cel mai mult probabil că primele finanțări vor avea loc doar la începutul anului 2007.

În anul 2006 se va urmări o stagnare a creșterii veniturilor bugetare.

În 2006 bugetul de stat î-și va epuiza baza de creștere

După cum am anticipat și în numerele precedente deja se face văzut pronosticul nostru privind epuizarea bazei de creștere a veniturilor în bugetul de stat.

Fără o schimbare radicală a paradigmei de dezvoltare economice a țării nu poate fi asigurată dezvoltarea și respectiv, în anii următori, Guvernul se va confrunta cu probleme legate de acumulări ale veniturilor în bugetul de stat.

Anul 2006 este ultimul an când taxa pe valoare adăugată va servi drept locomotivă de creștere a veniturilor în bugetul de stat. Însă din păcate alte forme de venituri încă nu au devenit o sursă reală de creștere.

TVA în 2006 î-și va pierde rolul de locomotivă de creștere a veniturilor bugetare.

Simptomele negative din economia națională, sau făcute văzute în prima jumătate a anului 2006, când ritmul de creștere în majoritatea sectoarelor economice a devenit negativ. Însă procesele negative din economie, cum și era de așteptat, nu au afectat veniturile bugetare. Cel puțin ele se execută conform prognozelor Ministerului Finanțelor, diferența fiind că supra-veniturile în acest an v-or fi cu mult mai mici decât în 2005. Aceasta denotă încă odată în plus că bugetul de stat nu are practic nici un fel de legătură cu economia țării, ceea ce face ca el să fie foarte vulnerabil la capitolul venituri, deoarece Guvernul nu are nici un fel de pârghii de influență asupra executării lui. Baza economică, care asigură executarea bugetului de stat este dincolo de aria de competențe a Guvernului.

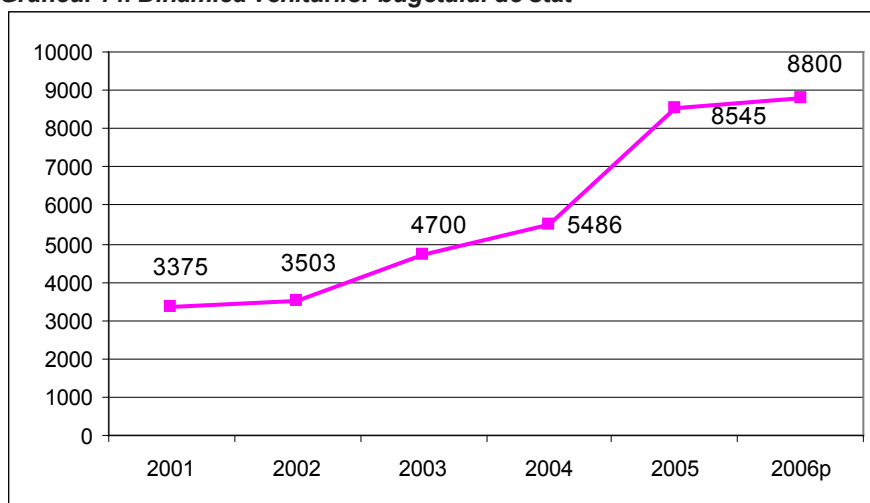
Relațiile economice tensionate cu Federația Rusă și „criza vinului” nu au afectat semnificativ bugetul de stat, însă a arătat cu lux de amănunte cât de fragilă și dependentă este cea mai importantă ramură a economiei naționale. Mai mult ca atât, această criză a arătat de fapt un lucru cunoscut de noi, că centrul decizional în ramura prioritară pentru noi nu se află în Republica Moldova și, atât Guvernul cât și agenții economici, nu pot întreprinde nimic pentru a salva situația.

După creșterea spectaculoasă din a. 2005 în prezent urmărim o stagnare îngrijorătoare a creșterii veniturilor bugetare.

Evoluțiile din trimestrul II, au adevărit prognozele noastre privind reducerea ritmului de creștere a remitențelor de peste hotare, care a scăzut de 2 ori față de anul 2005, cea ce confirmă ipoteza noastră privind diminuarea pe viitor a rolului TVA în creșterea veniturilor bugetare.

Continuăm să credem că bugetul de stat la capitolul venituri va fi executat cu o depășire față de veniturile pronosticate de cel puțin +5% și încasările totale vor constitui peste 8,8 miliarde lei. Dorim doar să menționăm că bugetul de stat pentru anul 2006 la capitolul venituri curente a fost aprobat într-o variantă foarte pesimistă, cu venituri de 8,18 mlrd. lei în condiția când deja era clar că în 2005 el se va executa la acest capitol nu mai puțin de 8,4 mlrd. lei cea ce și sa adevărit (vezi graficul de mai jos).

Graficul 14. Dinamica veniturilor bugetului de stat

Sursa: Legea bugetului de stat 2000-2006, Pronosticul experților CPE

Lipsa unei strategii clare de dezvoltare a țării, este impedimentul de bază în atragerea granturilor externe.

După cum am anticipat în numărul precedent Guvernul a semnat cu succes Memorandumul cu Fondul Monetar Internațional, însă lipsa unei viziuni privind dezvoltarea țării, mecanisme defectuoase de alocare a banilor publici în proiecte investiționale, reduce simțitor capacitatea Guvernului de a atrage resurse financiare externe. Considerăm că până la sfârșitul anului la capitolul granturi externe nu se va întâmpla nimic semnificativ și fără o

● FINANȚAREA EXTERNĂ PRIN PRISMA CALITĂȚII GUVERNĂRII

După mai mulți ani, Republica Moldova în 2006 și-a dezamorsat relațiile cu instituțiile financiare internaționale. În condițiile unei insuficiențe de resurse financiare interne, este imposibilă dezvoltarea infrastructurii naționale fără suport financiar extern.

Însă forma pe care o poate lua relațiile între Republica Moldova și principalii donatori și instituții financiare internaționale depinde de calitatea guvernării și abilitatea autorităților publice de a formula clar agenda guvernării.

Resursele financiare externe pot veni în Moldova pe două căi:

1. Fonduri pentru reforme structurale
2. Finanțare prin intermediul proiectelor

Prima formă de finanțare este promovată atunci, când toți actorii internaționali sunt siguri în capacitatea autorităților naționale de a formula strategii adecvate de dezvoltare și când instituțiile statului au o pregătire și grad de competență suficient pentru realizarea obiectivelor propuse.

A doua formă de finanțare este tipică pentru statele slabe, fără viziuni clare și cu instituții publice slabe și deseori corupte. În acest caz domeniile de finanțare de regulă sunt stabilite de finanțator.

Putem să afirmăm, cu un mare grad de certitudine, că pentru Moldova va fi aleasă a doua metodă de finanțare. Cea ce înseamnă că:

1. Împrumuturile externe vor fi oferite doar pentru proiecte investiționale concrete și nu sub formă de granturi cu destinație generală.
2. Fondurile Europene începând cu 2007 nu vor fi oferite pentru reforme structurale instituțiilor publice, dar sub formă de proiecte organizațiilor ne-guvernamentale.

Această relație nou-formată între Republica Moldova și instituțiile financiare internaționale are două efecte negative:

În primul rând procedurile de alocare a resurselor financiare durează foarte mult timp, deoarece Guvernul nu are formulată o strategie clară de dezvoltare care este susținută financiar, dar de fiecare dată trebuie să treacă procedura de acceptare a fiecărui proiect demarat de el.

În al doilea rând sumele care pot fi atrase sunt mult mai mici decât în cazul existenței unei strategii acceptabile de dezvoltare a țării.

Această stare de lucruri denotă încrederea scăzută din partea donatorilor, în capacitățile instituțiilor publice naționale.

Fără o creștere a credibilității în instituțiile publice și fără formularea unei agende clare de dezvoltare a țării, este imposibil de obținut resurse financiare, fie sub formă de granturi sau sub formă de împrumuturi, atât de necesare pentru dezvoltare.

îmbunătățire a sistemului finanțelor publice, și o delimitare clară între bugetul de stat și bugetele locale, este dificil de a atrage resurse financiare din exterior.

În ultimii cinc ani cheltuielile pentru ocrotirea sănătății au crescut de 6 ori

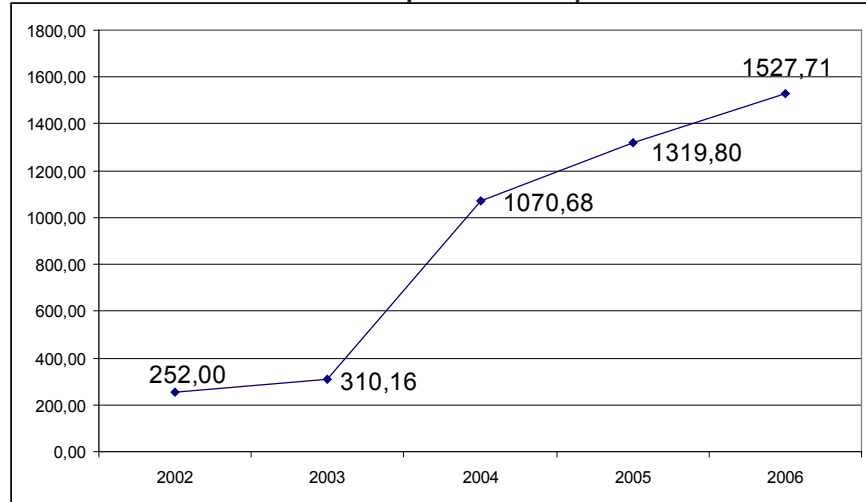
În anul 2006 cheltuielile de bază ale bugetului de stat vor crește comparativ cu anul 2002 de 2 ori și v-or constitui în jur de 8 mldr. lei comparativ cu 3,9 mldr. lei în 2002. Dacă în majoritatea domeniilor de activitate s-a respectat o creștere uniformă atunci, datorită reformelor demarate în anii 2003-2004 cheltuielile pentru ocrotirea sănătății în aceeași perioadă de referință au crescut de 6 ori de la 252 mil. lei în 2002 la peste 1,5 mldr. lei în 2006.

Cea mai mare creștere fost înregistrată în anul 2004 odată cu înființarea Fondului de Asigurare Obligatorie de Asistență Medicală. Odată cu

Cheltuielile pentru ocrotirea sănătății au crescut de 3 ori mai repede ca restul cheltuielilor publice.

implementarea noului sistem de asigurare medicală pentru fiecare angajat sunt achitate 4% din salariu (2% angajatul și 2% angajatorul), iar cei care nu au un loc de muncă, pot cumpăra prima de asigurare, prețul cărei este stabilit în fiecare an.

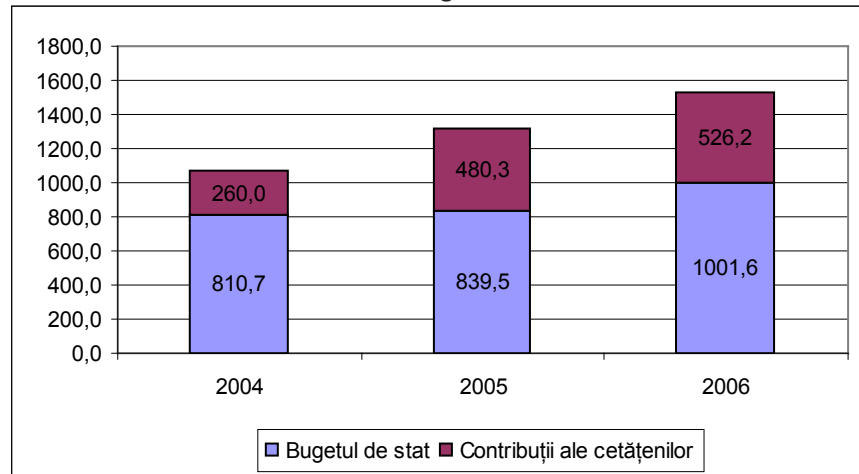
Graficul 15. Dinamica cheltuielilor pentru asistența medicală

Sursa: Legea bugetului de stat 2002-2006, Fondul Asigurărilor obligatorii de asistență medicală 2004-2006

Bugetul de stat rămâne cel mai mare contribuitor la formarea Fondului medical. În anul 2004 ponderea transferurilor din bugetul de stat a constituit 75% din totalul veniturilor fondului medical. În 2006 contribuția bugetului de stat la formarea fondului medical se va reduce până la 65%, în mare măsură datorită creșterii primelor de asigurări medicale plătite de angajatori și angajați.

Graficul 16. Formarea Fondului de Asigurare în Medicină

Sursa: Legea Fondul Asigurărilor obligatorii de asistență medicală 2004-2006

Însă din totalul populației în vârstă aptă de muncă sunt angajați, și respectiv achită primele de asigurări medicale, doar 25%. Pe lângă ei mai sunt 25% care exercită o anumită activitate economică și conform legii sunt obligați să-și procure prime de asigurări medicale. Dacă toți cei ocupați în economia națională ar procura prime de asigurări medicale atunci bugetul de asigurare în medicină ar încasa suplimentar 450 mil. lei la cele 28 mil. cât sunt

Îmbunătățirea sistemului de colectare a primelor de asigurare ar aduce suplimentar 450 mil. lei.

colecții în realitate. Aceasta în afară de restul 50% din populație care nu sunt angajați în economia națională.

De aceea statul, ca cel mai bun plătitor, este și cel mai mare contribuabil al fondului de asigurări medicale. În mod normal ponderea transferurilor din bugetul de stat nu ar trebui să depășească 25-35% din totalul veniturilor fondului de asigurări medicale. Altfel spus rezerva de creștere a Fondului de Asigurări Medicale este de minim 500 mil. lei la situația anului 2006.

În majoritatea țărilor europene se consideră că funcționarea normală a sistemului de ocrotire a sănătății poate fi asigurat doar dacă contribuțiile în fondul de asigurări medicale sunt de minim 7% din salariu.

Considerăm că pe parcursul următorilor ani, în scopul îmbunătățirii sistemului de asigurare medicală este necesar de întreprins următoarele acțiuni:

1. Majorarea odată la 2 ani, cu câte un punct procentual, a contribuțiilor în fondul de asigurări medicale, astfel încât acestea să crească de la 4% la 7%. Aceasta ar permite ca veniturile fondului să se majoreze cu 75%.
2. Îmbunătățirea sistemului de colectare a primelor de la persoanele nesalariate, cea ce ar permite creșterea încasărilor în fondul medical cu 30-50%.

Dacă am extrapola acțiunile propuse, atunci pentru anul 2006 veniturile totale ale fondului de asigurări obligatorii în medicină trebuia să constituie cel puțin 3,5 miliarde lei.

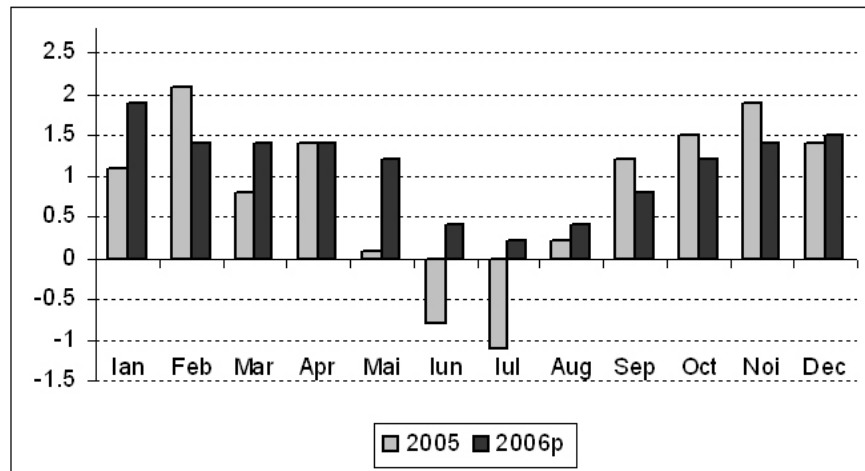
PREȚURILE

Pentru 2006, pronosticăm o rată anuală a inflației de 13%.

Prețurile continuă să crească

În primul semestru al anului 2006, nivelul prețurilor a crescut cu peste 7.5%, ceea ce constituie mai mult de jumătate față de pronosticurile făcute pentru acest an de către Banca Națională. Ritmul mare de creștere a inflației este cauzat, în primul rând, de majorarea prețurilor la produsele alimentare și la cele energetice.

Graficul 17. Ratele lunare ale inflației pentru 2005 și pronosticurile pentru 2006

Sursa: DSS, estimările ME

Pentru 2006, menținem pronosticurile care presupun o creștere a nivelului prețurilor cu peste 13%, anual, cauzată în mare, de următorii factori:

1. Majorarea inevitabilă a prețului la gazele naturale până la sfârșitul anului 2006;
2. Prețurile înalte la petrol se vor menține în 2006 la nivelul de 65-70 USD pentru un baril.
3. Suspendarea exporturilor în Rusia, care poate provoca creșterea șomajului, creșterea deficitului balanței comerciale externe și a deficitului bugetar.
4. Ineficiența economiei naționale care riscă să se prăbușească în orice moment.

Prețul gazelor naturale va ajunge la 160 USD pentru o mie m³ până la sfârșitul anului.

Majorarea prețului la gazele naturale, până la 110 USD, nu s-a reflectat încă integral în indicii prețurilor de consum, de aceea acestea vor continua să crească sub influența noului preț la gaze. Chiar dacă guvernul va reuși să obțină prețul de 110 USD la o mie de m³ de gaze în trimestrul al treilea al anului 2006, în trimestrul al patrulea avem certitudinea că prețul va fi ridicat totuși până la 160 USD. Mai mult decât atât, mass-media din

Rusia vehiculează ideea unui tarif inițial de 180 USD pentru o mie m³ de gaze, calculat în baza unei metodologii concrete, care să reflecte evoluția prețurilor mondiale la petrol.

Guvernul nu dispune de pârghiile necesare pentru negocierea unui preț avantajos la gaze, în aceste condiții, Rusia va decide când și cu cât vor fi majorate prețurile la gaze. Aceasta pe de o parte, pe de altă parte, incertitudinea privind prețul la gaze nu trebuie menținută la infinit, pentru că reprezentanții business-ului nu sunt în stare să-și planifice corect afacerile. Incapacitatea Guvernului de a semna un contract pe termen lung de aprovizionare cu gaze naturale dă naștere, în continuare, la speculații privind nivelul inflației.

În această ordine de idei nu este clară strategia guvernului privind tarifele locale la gazele naturale. Deși creșterea tarifelor este iminentă, totuși ele nu au fost restructurate în sensul unei mai bune balansări sezoniere a tarifelor. Creșterea tarifelor se va produce, după toate probabilitățile, în trimestrul al IV-lea, iar guvernul, cu regret, nu are un plan de rezervă pentru situația nefavorabilă care se va crea orientat spre diminuarea nemulțumirii populației.

Pe de altă parte, structura tarifelor pentru consumatorii finali ne face să credem că populația casnică achită o parte din consumul de gaze ale centralelor electro-termice. Tarifele plătite de centralele electro-termice sunt sub 110 USD pentru o mie m³ de gaze. Astfel, se creează impresia că populația casnică (în mare parte populația rurală) sponsorizează încălzirea pe timp de iarnă a populației urbane. Datele statistice arată, de fapt, că populația urbană are un nivel de trai mai ridicat decât cel al populației rurale.

O altă consecință importantă a creșterii prețului la gaze va fi majorarea iminentă a prețului la energia electrică. Staționarea Centralei Termoelectrice de la Cuciurgan nu este avantajoasă pentru RAO EAS (așadar, guvernului Rusiei) și de aceea e de așteptat că importurile de energie electrică la prețul de 2.5 cenți pentru kW*oră nu se vor menține foarte mult. Rusia deja nu mai exportă energie electrică în Moldova, Ucraina având și ea probleme ca și Moldova privind menținerea prețului la gaze. O eventuală creștere a prețului la gaze în Ucraina va genera o majorare a prețului la energia electrică livrată Moldovei.

Desigur că scumpirile resurselor energetice vor afecta, în primul rând, gospodăriile casnice și vor stârni nemulțumirea oamenilor. Economia Națională va fi afectată mai puțin, din simplul motiv că în Moldova economia națională practic nu există. Deși se prefigurează o situație alarmantă, guvernul nu pare a fi pregătit de a contracara efectele negative produse de o eventuală scumpire a gazelor.

Prețurile la petrol se vor menține în 2006 la nivelul de 65-70 USD/baril

Incetitudinea privind prețurile mondiale la petrol este întreținută în continuare de programul nuclear al Iranului, de creșterea economică înaltă în țările din Asia și Europa de Est, precum și de instabilitatea politică din Regiunea golfului Persic. Cererea și oferta mondială de petrol se află într-un echilibru aproape perfect, de aceea, o reducere neînsemnată a ofertei de petrol ar genera un dezechilibru și, în consecință, prețurile ar exploda.

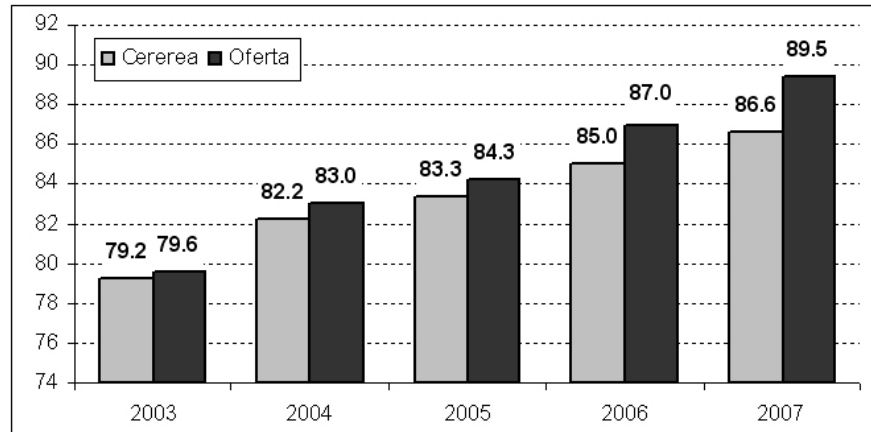
Incapacitatea Guvernului de a semna un contract pe termen lung de aprovizionare cu gaze naturale dă naștere în continuare unei stări de incertitudine și speculațiilor.

Structura tarifelor la gaze pentru consumatorii finali sugerează că populația casnică achită o parte din consumul de gaze al centralelor electro-termice.

Actualmente, orice speciație privind inițierea unor acțiuni militare sau a unor sancțiuni economice împotriva Iranului vor conduce inevitabil la destabilizarea pieței mondiale și la creșterea prețului la petrol.

Conform estimărilor din *Economist Intelligence Unit*, Iranul furnizează pe piața mondială circa 2.6 milioane de barili pe zi, în timp ce oferta de petrol depășește cererea cu doar 2.0 milioane de barili pe zi.

Graficul 18. Cererea și oferta de petrol, milioane baril/zi

Sursa: http://www.viewswire.com/index.asp?layout=IWArticleVW3&article_id=240200209%20&refm=iwIndustry&industry_id=280000028

Conform estimărilor din *Economist Intelligence Unit*, capacitățile de producție a petrolului vor crește nesemnificativ în 2007, de aceea pericolul unui dezechilibru pe piața mondială se va reduce, datorită acestui fapt, prețul mediu la petrol în 2007 se așteaptă a fi mai mic, decât în 2006 și va constitui 60-65 USD pentru un baril.

Blocarea exporturilor de vinuri de către Rusia poate crea presiuni inflaționiste suplimentare

Suspendarea exporturilor de vinuri în Rusia va genera, indubitabil, o creștere a deficitului balanței comerciale. În primul semestru al anului 2006, exporturile de vinuri s-au redus considerabil, totodată, eforturile de pătrundere pe alte piețe încă nu au adus rezultatele scontate.

Majoritatea fabricilor de vinuri și a întreprinderilor ce furnizează materialele necesare acestei ramuri și-au redus volumul de activitate, trimițând o bună parte din angajați în concediu forțat. Astfel, încasările la buget a impozitelor din activitatea sectorului vinicol se vor reduce drastic, cauzând o creștere a deficitului bugetar.

În consecință, un deficit bugetar mai mare, va genera presiuni inflaționiste suplimentare, iar nemulțumirea angajaților cauzată de pierderea veniturilor va declanșa un nou val de emigrări.

Această problemă se acutizează și din cauza obligațiilor asumate de către guvern față de angajații din sfera bugetară, privind creșterea rapidă a salariilor.

În opinia noastră, problema reluării exporturilor de vinuri în Rusia este o una de stabilire a echilibrului macroeconomic, rezolvarea acesteia fiind benefică și pentru reducerea presiunilor inflaționiste.

Menținerea crizei exporturilor de vinuri în Rusia poate genera creșterea deficitului bugetar.

Ineficiența economiei naționale favorizează inflația

Transferurile masive de valută au stimulat consumul și, respectiv, au contribuit la creșterea presiunilor inflaționiste. În ultimii trei ani, consumul a înregistrat o creștere anuală medie de peste 20%. De fapt, o mare parte a banilor veniți de peste hotare au fost orientați spre consumul final, în timp ce investițiile reprezintă mai puțin de 20% din consumul total. Lipsa proiectelor investiționale atractive, slaba funcționalitate a piețelor de capital, au obligat, realmente, populația să-și consume rezervele sau să le dețină în afara sistemului bancar, ignorând varianta de investiții.

Sesizând predispoziția populației pentru consum, antreprenorii au majorat prețurile, astfel ne-am pomenit în situația când consumatorii din Moldova sunt nevoiți să suporte prețuri mult mai mari, la anumite produse, decât consumatorii din România și Ucraina.

Pe de altă parte, lipsa de profesionalism a managementului, nedorința de a risca, se răsfrâng, de asemenea, asupra prețurilor mari la produsele și serviciile de pe piață.

Absența unui număr mare de întreprinderi intermediare care afectează în sens negativ prețurile, scoaterea profiturilor din țară prin intermediul zonelor off-shore, problemele legate de interacțiunea managerilor cu proprietarii întreprinderilor ș.a. provoacă o anumită sensibilitate a economiei noastre la eventualele crize provocate din exterior și, implicit, creează pericole privind reducerea cursului valutei naționale și creșterea nivelului inflației.

Fărămițarea întreprinderilor generează inflație și ineficiență

Din punctul de vedere al volumului de activitate, întreprinderile moldovenești pot fi atribuite (cu 3-4 excepții), conform clasificărilor internaționale, business-ului mic. Întreprinderile mici au anumite avantaje legate de specializare, orientare spre un anumit segment de clienți, însă ele nu pot forma baza economiei naționale. Dimpotrivă, ele sunt orientate spre deservirea întreprinderilor mari, deseori fiind chiar neeficiente fără întreprinderile mari. Problema principală a întreprinderilor mici este costul de producție ridicat, din cauza că nu pot beneficia de economiile de scară. Întreprinderile mari pot dezvolta mărci comerciale care să fie promovate pe piețe mai mari, sunt mai puțin vulnerabile la factorii de mediu și au costuri unitare mai mici.

În Republica Moldova există un număr mare de întreprinderi mici care, din cauza ineficienței însă, sunt nevoite să ridice mereu prețurile ca să nu falimenteze și să aibă un oarecare profit. Guvernul încearcă să susțină aceste întreprinderi, impunând bariere la importuri, însă problema eficienței nu este rezolvată în așa mod. De exemplu, în sectorul construcțiilor fărămițarea excesivă a întreprinderilor a provocat situația când costurile sunt cu peste 50% mai mari decât era normal să fie, în sistemul bancar dobânzile sunt de 2,5 ori mai mari decât cele oferite de băncile din țările UE, în sistemul de asigurări companiile impun plata unor prime exagerate nejustificate etc. Întreprinderile moldovenești rezolvă problemele interne, legate de profitabilitate, prin simpla ridicare a prețurilor, fără a încerca creșterea eficienței din contul rezervelor interne. Se cunosc și situații paradoxale, când persoanele fizice înseși își construiesc case, deoarece companiile de construcții cer prețuri foarte mari.

Singura destinație a rezervelor financiare ale populației din Republica Moldova este consumul, în lipsa unor proiecte investiționale atractive.

În ultimul timp se observă o prezență mai activă a companiilor străine în ramurile care, până mai ieri, se considerau „autohtone”: produsele alimentare proprii sunt prezente din ce în ce mai puțin în magazine, băncile comerciale străine caută să intre pe piața locală, companiile de construcții străine își anunță tot mai frecvent prezența, iar comerțul cu amănuntul aparține deja, în bună parte, companiilor cu capital străin.

Dacă până nu demult, se vorbea despre strategii de promovare a exporturilor, acum accentul ar trebui schimbat, în primul rând, pe menținerea pieței locale de către întreprinderile autohtone, deoarece riscăm să pierdem și puținul pe care îl mai avem.

SFERA SOCIALĂ

Dezechilibrul pieței forței de muncă dezorientează business-ul și pe investitori

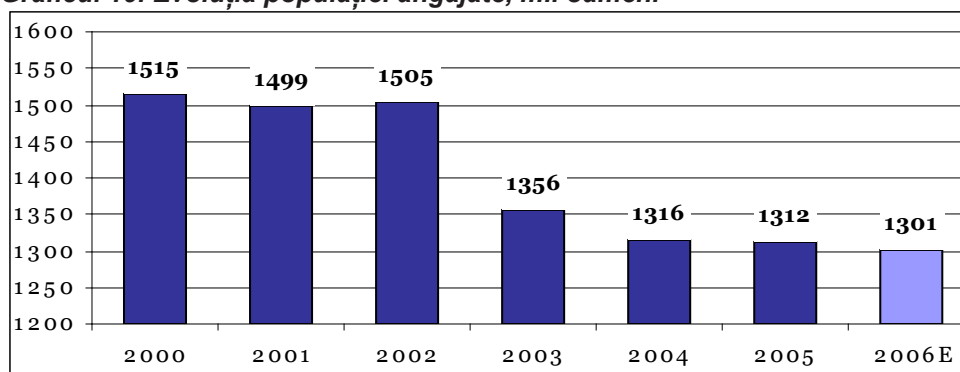
Situația pe piața forței de muncă, în primul semestru al anului 2006, continuă a fi rigidă generând dezechilibre structurale și teritoriale în economia națională.

Problema dezechilibrului pieței forței de muncă din Moldova este atât de acută, încât faptul angajării în câmpul muncii nu reprezintă o garanție împotriva sărăciei. Paradoxal, conform datelor recente ale MEC, ratele sărăciei sunt mai înalte pentru persoanele care lucrează, decât pentru invalizi, bolnavi sau cei care studiază. Această situație îi determină pe tot mai mulți moldoveni să caute de lucru peste hotarele țării. În 2005, numărul emigranților a crescut cu 14.3%, față de anul precedent (sau cu 85.9%, față de 2000). Pronosticările CPE pentru 2006 sânt la fel de pesimiste. Considerăm că numărul emigranților moldoveni va crește cu 15%, respectiv va spori până la 30% și cota persoanelor declarate plecate peste hotare la muncă din ansamblul populației economic activă (în anul 2005 acestea a reprezentat 27.7%).

Totodată, pe piața forței de muncă se conturează o altă situație alarmantă – **deficitul forței de muncă**. Din unele sectoare ale economiei naționale ne parvin în mod frecvent semnale de alarmă în acest sens. Acest factor creează riscuri reale pentru creșterea PIB-ului.

Ratele sărăciei sunt mai înalte pentru persoanele care lucrează, decât pentru invalizi, bolnavi sau cei care studiază.

Graficul 19. Evoluția populației angajate, mii oameni

Sursa: DSS, estimările CPE.

Datele pentru primul semestru al anului 2006 și estimările CPE pentru aceeași perioadă arată că populația angajată în industrie va scădea cu cca. 5% în 2006. Reducerea producției globale a industriei de la începutul anului confirmă așteptările noastre. Mai mult decât atât, încetinirea ritmului de creștere economică pronosticat pentru 2006 poate contribui, într-o măsură mai mare, la minimalizarea gradului de angajare a populației în economie.

Accentuăm că FMI a atras atenția Guvernului în repetate rânduri că statistica pieței forței de muncă rămâne inadecvată pentru analiza schimbărilor macroeconomice. Acest lucru e confirmat de faptul că nu există date despre șomaj conform metodologiei OIM, iar datele despre salarii nu includ beneficiile suplimentare, care formează o parte importantă a remunerării¹.

¹ Raportul IMF privind consultările pe marginea Articolului IV din 2006.

Modul și nivelul de motivare a muncii salariaților nu stimulează actualmente forța de muncă.

Sărăcia este influențată în Moldova nu numai de gradul de angajare, dar și de sursa de venit principală a populației. S-a menționat în mod frecvent faptul că modul și nivelul de motivare a muncii salariaților nu stimulează actualmente forța de muncă de la noi ceea ce contribuie la menținerea unui factor suplimentar de pauperizare. Conform pronosticurilor Guvernului, în perioada anilor 2005-2008, salariul mediu nominal, în ansamblu pe economie, se va majora de 2,5 ori, față de anul 2004, și va atinge în anul 2008 suma de 2765 lei (216 dolari SUA), iar fondul de remunerare a muncii se va majora de 2,3 ori, atingând suma de 19,3 mild. de lei sau 33,4% în raport cu PIB-ul, față de 26,7% în anul 2004². Pe de altă parte, conform Cadrului de Cheltuieli pe Termin Mediu (CCTM)³ se așteaptă ca rata creșterii reale a salariului mediu lunar pe economie va constitui 12% în anii 2005 și 2006, atingând 17-18% în anii 2007-2008.

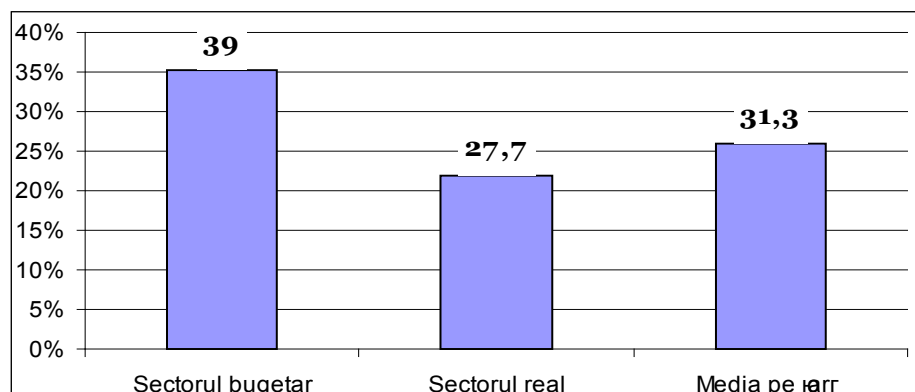
Având în vedere că Guvernul Republicii Moldova are deja cheltuieli de aproximativ 40% din PIB (ceea ce este foarte mult în comparație cu alte țări cu un nivel similar de venituri pe cap de locuitor), "sporul mare la salariile din sectorul public realizat în 2006 este regretabil și autoritățile au fost chemate de FMI să asigure pe termen mediu conformitatea salariilor cu CCTM și, astfel, cu obiectivele de creștere stabilite"⁴. Cu alte cuvinte, Guvernul are obligația să schimbe prioritățile politicii pe piața forței de muncă, concentrându-se asupra stimulării evoluției în sectorul real, prin îmbunătățirea mediului de afaceri și crearea unui climat investițional atractiv (cu scopul de a spori baza impozitară a bugetului național și de a crea mai multe locuri de muncă bine plătite).

Totodată, datele oficiale ale BNS-ului ne demonstrează că în primul semestru a anului 2006, salariul mediu lunar a crescut cu 26%, datorită, în mare măsură, majorării salariilor bugetarilor, iar salariul real s-a mărit doar cu 13,5%. De asemenea, pensia medie lunară a crescut, realmente, cu 22,5%, față de 1 aprilie 2005.

Luând în considerație acești factori-cheie (care în următorii trei ani vor continua să modeleze situația pe piața internă a forței de muncă), în interdependență cu scopurile anti-inflaționiste predominante în politicile BNM-ului și ale Guvernului (Vezi capitolul Politici monetare), CPE pronosticează încetinirea ritmului de creștere a salariilor în sectorul public în anii 2006-2007 cu cca. 12%-13%.

Veniturile non-financiare, inclusiv din proprietatea asupra pământului, nu contribuie la creșterea veniturilor din economii.

Graficul 20. Creșterea salariului în primul semestru al a. 2006

Sursa: DSS, estimările CPE.

² Parametrii indicatorilor macroeconomici pentru anii 2006-2008, ajustați la prevederile Programului de Activitate al Guvernului pe anii 2005-2009 "Modernizarea țării – bunăstarea poporului" (actualizați în august 2005, Legea privind sistemul de stabilire a salariilor de baza în sectorul bugetar și a salariilor pentru persoanele care ocupa funcții de demnitate publică, 355-XVI 23.12.2005)

³ Hotărîrea Guvernului nr. 1079 din 19.10.2005

⁴ Raportul IMF privind consultările pe marginea Articolului IV din 2006.

O dată cu majorarea retribuției bugetarilor, creșterea rapidă a salariilor, în primul rând, în sectorul financiar și construcție, va continua să influențeze dimensiunea salariilor în modificarea veniturilor populației în următorii doi ani. Conform estimărilor CPE, ponderea veniturilor din salarii va contribui cu 56,5% la creșterea veniturilor gospodăriilor casnice în 2006.

Pe termen mic și mediu, va continua să se mărească și ponderea prestațiilor sociale în veniturile disponibile ale gospodăriilor casnice, în primul rând, al pensiilor, creșterea cărora va constitui la sfârșitul anului 2006 cca. 15.7% .

Concluzie: În 2006-2007, emigrația și fluxul remitențelor de peste hotare vor continua să exercite presiuni asupra mărimii salariilor și să provoace consecințe macroeconomice importante, conducând atât la majorarea nivelului de consum al gospodăriilor casnice, cât și la reducerea ofertei brațelor de muncă.

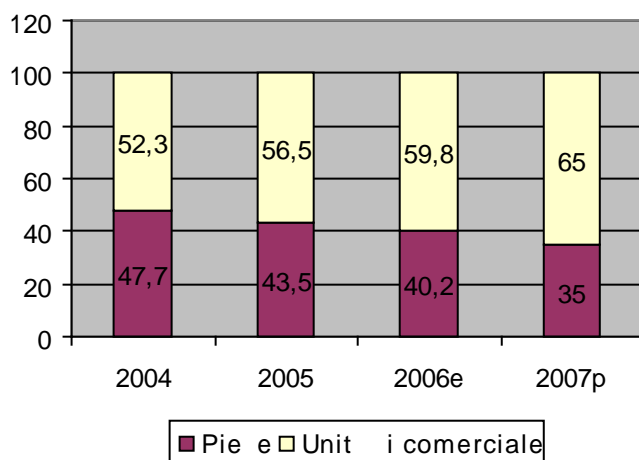
Modelul actual de creștere economică nu se bazează pe potențialul durabil

În trimestrul I al anului 2006, PIB-ul a crescut, în termeni reali, cu 6,2%, comparativ cu 8,2% din aceeași perioadă a anului 2005, ritmul de creștere a valorii adăugate brute a constituit 3,5%, în termeni reali, față de 6,4% în 2005 (vezi capitolul *Industria*). Tabloul creșterii economice nu s-a modificat față de anul precedent, deoarece consumul final s-a mărit, depășind cu 13% consumul din aceeași perioadă din 2005, ceea ce a antrenat și creșterea potențialului inflaționist al cererii de consum. (vezi capitolul *Prețurile*).

Creșterea cererii agregate continuă să stimuleze, la rândul său, mărirea importului care a crescut cu 15% în 2006 (față de 8,6% în 2005), fiind finanțat, în mare măsură, de remitențele masive de peste hotare. Concomitent, în 2006- 2007 va continua să crească ponderea vânzărilor cu amănuntul și a serviciilor prestate populației prin unități comerciale.

În 2006, tabloul creșterii economice nu s-a modificat față de anul precedent, din cauza creșterii accelerate a consumului final; stimulându-se, în același timp, și presiunea inflaționistă.

Graficul 21. Structura vânzărilor cu amănuntul

Sursa: BSN; estimările CPE

În cheltuielile familiilor de emigranți, se mențin, ca și în anii precedenți, preferințele pentru consumul casnic: pentru necesitățile consumului de bază, pentru întreținerea spațiului locativ și pentru instruirea copiilor. Acest fapt stimulează creșterea rapidă a serviciilor prestate populației (cu 8% în ianuarie – aprilie 2006) și a comerțului cu amănuntul (cu peste 11% în Q1,2006). În anul 2006, CPE prevede o creștere a comerțului cu amănuntul cu cca. 12% și a serviciilor prestate populației cu cca. 10%.

Depășirea ritmului de creștere a consumului final, în raport cu creșterea PIB-ului, se explică prin tendința de legalizare a veniturilor nedeclarate.

Volumul investițiilor în afaceri de către gospodăriile casnice va rămâne neînsemnat relevându-se, astfel, tendința menținere a mijloacelor valutare ca sursă stabilă și contraciclică, de scurtă durată.

În 2006, la fel ca și în anul precedent, se observă depășirea ritmului de creștere a consumului final, raportat la creșterea PIB-lui acest fapt explicându-se prin legalizarea economiei neoficiale, a cărei pondere în economia națională este de peste 45%, conform estimărilor BM.

Consumul raportat la PIB ;mii lei;preturi curente

	2001	2002	2003	2004	2005	2006e
PIB	19052	22556	27619	31992	36200	40226
Consumul final	19263	23289	30450	33832	40700	48026
Gospodarii casnice	16385	18493	24711	28576	34500	41698

Sursa: DSS, pronostic CPE

Din cele expuse mai sus, se poate prevedea ușor accentuarea și în următorii ani a tendinței de oficializare a veniturilor prin consum ceea ce ar însemna depășirea ritmului de creștere a consumului final față de creșterea PIB-ului, cota-parte de bază revenind consumului gospodărilor casnice.

Creștere fără dezvoltare

În pofida creșterii economice din ultimii șase ani, în 2005 a avut loc, pentru prima dată după 1999, o creștere a ratei sărăciei.

În pofida creșterii economice din ultimii șase ani, în anul 2005, pentru prima dată după 1999, a avut loc **o creștere a ratei sărăciei**, despre riscul căreia experții CPE ne - au avertizat pe parcursului întregului an 2005 (vezi ME, 2005). Acest fenomen este cauzat, în mare parte, de creșterea ratei sărăciei din mediul rural, unde mărirea numărului angajaților în agricultură nu înseamnă altceva, decât lipsa unor oportunități de angajare în industrie și servicii, adică aprofundarea sărăciei.

Pe parcursul anilor 2000-2004, creșterea economică a fost însoțită de reducerea semnificativă și constantă a ratei sărăciei și a inegalității. În același timp, în 2003 - 2004, au fost înregistrate mai multe semnale alarmante privind politicile incoerente și utilizarea neeficientă a resurselor ceea ce a condus la nerealizarea scopurilor declarate anterior. În consecință, o dată cu creșterea PIB-ului, pe parcursul ultimilor ani, crește și nivelul de sărăcie (cu 3% în 2005, comparativ cu 2004). În 2005, o treime din cetățenii Moldovei (29%) trăiesc într-o sărăcie profundă⁵, iar 16% se află în pragul unei sărăcii totale⁶; în mediul rural, riscul sărăciei a fost de 6 ori mai mare, decât în Chișinău și Bălți și a cres-

⁵ Estimat prin compararea cheltuielilor de consum pe adult, echivalent cu pragul sărăciei absolute - 353,87 MDL.

⁶ Estimat prin compararea cheltuielilor de consum pe adult, echivalent cu pragul sărăciei, bazate pe consumul de alimente – 278.52 MDL.

cut cu 2%, comparativ cu orașele mici. Pe parcursul anilor 1998-2004, nivelul sărăciei a fost în scădere continuă, pe când anul trecut s-a observat o creștere a deficitului de venituri ale persoanelor sărace, în raport cu pragul sărăciei.

În 2005, s-a mărit și inegalitatea privind nivelul material : 20% din cele mai bogate gospodării casnice utilizează 45% din consumul total (comparativ cu 43,9% în 2004 și cu 45% în 2005), iar 40% din familiile cele mai sărace au consumat mai puțin de 20% (față de 7,2% în 2004 și 6,7% în 2005).

Este important să menționăm faptul că absolut toate gospodăriile casnice sărace din zona rurală dispun de terenuri agricole, mai mici sau mai mari, dar acest lucru nu a contribuit la îmbunătățirea situației materiale a acestor familii.

Indicii dezvoltării umane

	2000	2002	2004	2006p
Ponderea populației cu venitul zilnic mai mic de 2.15%; %	64.5	39.8	27.8	28
Coeficientul Gini 1/	0.34	034	...	
Speranța de viață la naștere; ani	67.8	67.0	...	
Rata mortalității infantile (la 1,000 născuți vii)	23.3	18.2	15.3	15
Rata mortalității materne (la 100,000 nașteri)	27.1	28.0	23.5	23
Rata mortalității asociată cu tuberculoză (decesuri) la 100,000 persoane	16.9	15.8	16.8	13.9
Ponderea populației cu accesul sigur la sursele de apă; %	37.8	38.5	44.5	47.7
Ponderea populației cu accesul la serviciile sanitare sigure, %	41.1	41.7	43.6	56.0

Sursa: Ministerul Economiei și Comerțului; Baza de Date a BM: Indicii de dezvoltare; 1/ Inegalitatea repartizării veniturilor disponibile.

Sușținem, în final că modelul actual al creșterii economice, bazat pe consum, nu corespunde ODM (Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului pe care Moldova și-a asumat răspunderea de a le îndeplini). În timp ce în anumite domenii, cum ar fi: reducerea mortalității infantile și asigurarea accesului la surse sigure de apă potabilă, au fost înregistrate anumite succese notabile, menținerea Indicilor Dezvoltării Umane reprezintă un test mult mai dificil pentru autoritățile RM. Conform datelor recente ale Fondului Națiunilor Unite pentru Populație (UNFPA), populația Moldovei s-a redus cu aproape un milion de persoane din cauza emigrației din ultimii ani, a scăzut dramatic rata natalității populației pe ansamblu, iar procesul de îmbătrânire a populației afectează puternic economia de scală a țării.

Populația Moldovei s-a redus cu aproape un milion de persoane din cauza emigrației, a reducerii radicale a ratei natalității și a îmbătrânirii populației.

TRANSNISTRIA

Tendențe Generale

În ultima vreme, Transnistria a continuat să-și exercite rolul de „factor de tensiune”.

În ultima vreme, Transnistria a continuat să-și exercite rolul de „factor de tensiune”¹, conform misiunii politice cu care a fost învestită de către Rusia, trasată încă înainte de începerea conflictului transnistrean din anul 1992. Administrația de la Tiraspol dă dovadă de „fidelitate” totală față de orice mișcări întreprinse de Rusia întru distabilizarea situației, menținerii vulnerabilității Republicii Moldova și „sub influență” Estică, chiar și în privința banalei probleme a exporturilor de vinuri (RBC, 2006)².

În regiune, se recurge la măsuri tot mai agresive de intimidare a oricăror inițiative sociale ale populației din teritoriu, comportament tipic oricărui regim ultra-centralizat; drept exemplu poate fi interzicerea de către „autoritățile” locale de a primi susținere financiară, sub orice formă și pentru orice gen de activitate, de către ONG-uri^{3,4}. Comportamentul și atitudinea Tiraspolului dau pe față menirea acestuia și scopul adevărat⁵, care până la inițierea acordului bilateral dintre Ucraina și Moldova, cu privire la securizarea frontierei Moldo-Ucrainene, mai era „deghizat” prin diverse speculații. Oricum, cei 196⁶ de agenți economici din Transnistria înregistrați pentru obținerea actelor vamale oficiale de legalizare a tranzacțiilor de comerț extern, pentru exportarea produselor pe piețele europene, sunt niște rezultate demne de atenție, dar care nu anulează nici pe departe problemele..

Industria

În lunile martie-aprilie 2006, industria din zona transnistreană a înregistrat o scădere a productivității, care a fost calificată de „banca centrală transnistreană” drept cel mai mic nivel al creșterii din ultimii trei ani (101,1%). În anul 2005, volumul nominal al PIB-ului regiunii a atins suma de 4 198,6 mln. rub. sau 517,5 mln.\$ SUA, ceea ce în termeni reali depășește indicele respectiv pentru anul trecut cu 11,8%. În anul trecut, PIB-ul pe cap de locuitor a sporit cu 25,0%, atingând suma de 844,0 \$ SUA.

Această situație poate fi influențată considerabil și de intrarea în „joc” a agenților economici „cu pondere importantă”, cum ar fi Uzina Metalurgică din Râbnîța, una din cele mai mari 5 întreprinderi de profil din Europa. Din considerentele pretinsei “blocade economice” instituite de Republica Moldova și Ucraina, după o staționare de 3 luni, această uzină a reluat (după ce a decis să se înregistreze provizoriu în R.Moldova⁷) transporturile de producție finită de la depozite (peste 33,5 mii de tone de laminate, în aproape 3 săptămâni, dintre care 10 mii de tone - în Rusia. Staționarea timp de 3 luni a companiei s-a produs în pofida facilităților de liber schimb, prevăzute în acordurile semnate de Republica Moldova cu țările CSI, precum și de facilitățile acordate Moldovei în comerțul cu UE și țările Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, cu care țara noastră are semnate acorduri de liber schimb.

1 Un exemplu recent este cerința din partea autorităților orașului Bender, de a evacua de urgență poliția moldovenească din oraș, motivând că astfel va putea fi evitat un conflict militar. INFOTAG, 9 iunie, 2006. “Autoritățile or. Bender cer evacuarea poliției moldovenești din oraș”, la: <http://www.conflict.md/stiri.php?ID=890>

2 RBC. 2006. *Transnistria tightens control over Moldovan wine quality. (Transnistria intensifică controlul asupra calității vinurilor)* At: <http://www.rbcnews.com/free/20060530111303.shtml>, on May 31, 2006.

3 INFOTAG. Chișinău, 18 mai, 2006.

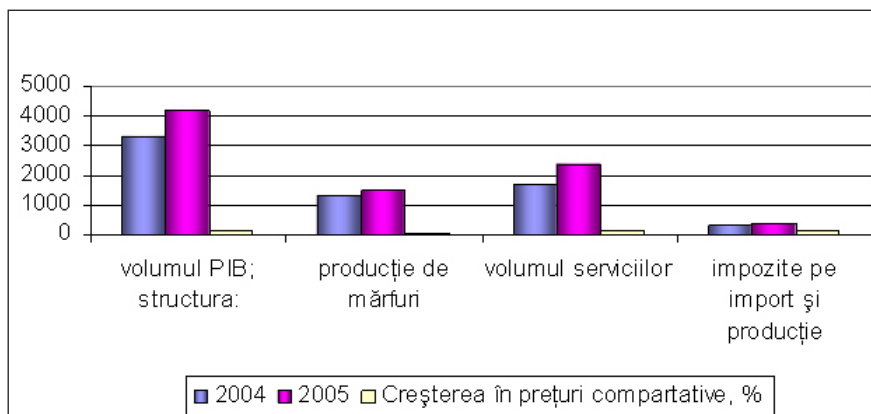
4 INFOTAG. Chișinău, 21 iunie 2006. **Membrii Comitetului Helsinki pentru Drepturile Omului în Moldova au fost amenințați de securitatea transnistreană.**

5 INFOTAG. Chișinău, 20 iunie 2006. Polițiștii moldoveni au fost torturați la Tiraspol.

6 “Novosti-Moldova”. CHIȘINĂU, 30 iunie 2006. *Până la 29 iunie 2006, la Camera Înregistrării de Stat a Moldovei au fost înregistrați 196 agenți economici din regiunea transnistreană.*

7 INFOTAG. Chișinău, 19 iunie 2006. Uzina metalurgică din Rîbnîța intensifică exporturile de laminate.

Graficul 22. Dinamica și structura PIB-ului regiunii transnistrene, anii 2004-2005

Pe parcursul anului 1995, contribuția producției industriale la PIB a fost de 65,4%, iar a sferei serviciilor – de 55,5%, ceea ce relevă că sfera serviciilor în regiune devine un component considerabil al activităților economice.

Pe de altă parte, în anul 1995 s-a înregistrat o diminuare a cotei valorii adăugate: în trimestrul al II-lea aceasta constituia 98,6%, față de nivelul trimestrului I, iar în trimestrul al IV-lea aceasta s-a redus până la 95,8%. Aceste realități demonstrează că pe fundalul situației economice, în general, consumul s-a intensificat, în a doua jumătate a anului 2005, cu 2,0 puncte procentuale în trimestrul al III-lea și cu 1,4 puncte procentuale în trimestrul al IV-lea.

În anul 2005, în regiune s-a înregistrat o creștere a cheltuielilor bugetare care au depășit cu mult ritmul dezvoltării economiei, în general (150,6% comparativ cu 110,8% în anul precedent). Aceste tendințe scot în evidență faptul că structurile „statale” din Transnistria și-au asumat angajamente sociale mai mari, ce nu-și găsesc bază economică în activitatea sectorului industrial, care ar crea valori materiale reale. În situația când mai lipsesc și potențiale surse de investiții pe termen lung, bugetul regional al Transnistriei este amenințată de un dezechilbru considerabil pe termen mediu și lung. De regulă, în asemenea situații, dacă nu se fac „injecții” financiare considerabile din alte surse, se intră în faza stăgnării și/sau a depresiei economice.

Un alt indiciu al problemelor apărute în regiune este și subfinanțarea unor sfere economice cum ar fi industria, sectorul energetic și construcțiile (cu 39,0%); la capitolul „investiții capitale” observăm că au fost alocate mai puține resurse, față de volumul planificat de 20,1%. Această descreștere a fost înregistrată doar în decurs de un an; în anul precedent, 2004, aceste finanțări au fost onorate aproape integral. Prin urmare, politica populistă promovată în regiune pare să pună miza mai mult pe emoții, decât pe potențial administrativ și economic bazate pe viabilitate reală.

Cota majoră a veniturilor bugetului din regiunea transnistreană a constituit-o colectările fiscale, care au înregistrat în anul 2005 cu 29,2% mai mult, decât în perioada similară a anului precedent, și cu 2,5% mai puțin față de procentul planificat. Unul din factorii colectării impozitelor sub nivelul preconizat a fost neatingerea rezultatelor preconizate de către unele întreprinderi privatizate care nu și-au respectat angajamentele asumate în finalizarea unor proiecte.

Din cauza deficitului mare al bugetului, au fost reduse considerabil angajamentele structurilor administrației publice locale, până la nivelul de 89,1% (comparativ cu anul 2004 – 95,3%). Situația creată a impus autoritățile

regionale să recurgă la aplicarea unei poveri fiscale „pe extreme”: cea mai mică povară fiind pe seama comerțului și a alimentației publice – de 2,8% (în anul 2004 – 3,8%), iar cea mai mare – pe sectorul industriei – de 44,7% (respectiv, în anul 2004 – de 43,5%).

În structura contribuțiilor fiscale, cota majoră a fost generată de impozitul pe venit al întreprinderilor – 53,7%, depășind volumul planificat cu 2,5%. Contribuabilii de bază la bugetul regional au fost companiile metalurgiei feroase, electro-energeticii, comerțului cu amănuntul și cu ridicata, întreprinderile din sfera alimentației publice și a industriei de coniacuri și vinificație.

Agricultura

În a doua jumătate a anului 2005, sectorul agrar a înregistrat un rezultat pozitiv, comparativ cu primul semestru, dar o descreștere de 20,8%, față de anul 2004; de asemenea, în regiune s-a înregistrat o descreștere a Produsului Agrar Brut cu 3,0% și a crescut consumul cu 9,3%.

Tendința negativă a creșterii sectorului agrar a implicat scăderea cu 2,2 puncte procentuale a ponderii acestui sector în structura PIB-ului, comparativ cu anul 2004. Creșterea poverii fiscale asupra agriculturii regiunii de la 10,3% la 26,9% s-a înregistrat pe fundalul menținerii în regiune a rentabilității negative: potrivit rezultatelor anului 2005 pierderile înregistrate în acest sector au constituit 36,8% față de venitul brut.

Aceste tendințe implică și restanțe mari la salarii, care la 1 ianuarie 2006 erau de 82,2 mln. rub., înregistrând o creștere anuală de 22,5%, indice care a devenit deja o tradiție în sectorul agrar și constituie cel mai mare nivel al restanțelor pe economie.

Povara socială, din cauza veniturilor mici din activitatea economică (posibile la un loc de muncă permanent), a impulsionat dezvoltarea antreprenoriatului privat, în anul 2005 în acest segment s-au înregistrat venituri cu 38,8% mai mari decât în anul precedent.

Sfera financiară

Bugetele locale din regiune, au înregistrat la capitolul cheltuieli o descreștere cu 15,8%, față de nivelul planificat. Pe de altă parte, comparativ cu anul 2004, finanțarea cheltuielilor bugetelor locale a crescut cu 39,0%.

Executarea angajamentelor bugetelor locale au fost în cea mai mare parte nerealizate la toate capitolele de cheltuieli. Din mijloacele colectate au fost alocate pentru educație 91,6% (față de volumul planificat), pentru gospodăria comunală – 79,3%, prestarea serviciilor „de stat” de menire socială – 86,6%. Au fost subfinanțate asemenea sfere ca: ocrotirea sănătății (28,9%), investițiile de capital (64,5%), transportul și comunicațiile (33,9%), și apărarea „națională” (30,8%) din volumul planificat. Pe de altă parte, a crescut cu 22,5% volumul direcționat spre achitarea datoriilor/creditelor interne și a dobânzilor.

Sursele principale ale fluxului financiar au fost colectările din activitatea comercială, în casele băncilor și instituțiilor de creditare din regiune, în sumă de – 362,5 mln. rub., precum și din vânzările de către persoanele fizice a valutei străine – 181,3 mln. rub., ceea ce au constituit respectiv 48,6% și 24,3% în volumul total al încasărilor (pentru comparație, în trimestrul I ale anului 2005 – 46,4% și 32,4% respectiv).

În anul 2005 în Transnistria și în țările care sunt partenerii comerciali principali ai acesteia, rubla transnistreană s-a consolidat în termeni reali: față de dolarul SUA cu 4,0%, față de Euro – cu 3,8%, față de MDL – cu 3,0%, față de grivna ucraineană – cu 2,2%, iar față de rubla rusească s-a devalorizat cu 2,7%.

Comerțul

În perioada la care ne referim, comerțul și alimentația publică au contribuit cu 43,5% la volumul total al valorii adăugate brute, create în sectorul serviciilor de piață, ceea ce a constituit mai mult decât contribuția sferei transporturilor, comunicațiilor și întreprinderile comunale (34,0%).

Tendința nefavorabilă generală din industria regională va afecta, fără îndoială, și cererea de consum, care, la rândul ei, va influența dezvoltarea sfera serviciilor de piață (comerțul, comunicațiile și transportul); amintim că una din cele 5 sfere care contribuie cel mai mult la formarea bugetului⁸ este comerțul.

Impozitele din comerțul extern și operațiile economice externe constituie a doua sursă, ca pondere, de formare a veniturilor fiscale la bugetul regional. Aceste surse au alcătuit 67,1 mln. de rub., ceea ce înseamnă o depășire cu 20,3% a nivelului planificat, inclusiv taxa pe importuri – 64,6 mln. rub. sau 128,4% față de nivelul planificat. Efecte majore, în acest sens, au fost produse de schimbarea la începutul anului 2005 a metodei de colectare a taxei vamale pe importuri.

Volumul vânzărilor în anul 2005 pe piețele de desfacere din țările CSI, pe toate canalele, a crescut cu 13,0%, ceea ce constituie o rată de creștere similară cu cea din 2004. Volumul comercial, efectuat în țările CSI de către întreprinderile comerciale, a constituit 57-79%.

În pofida scăderii generale a ritmului creșterii economice din Ucraina, mărirea consumului intern din această țară a implicat o creștere a volumului comercial al Transnistriei cu țara vecină, acesta (cel mai mare față de cel realizat cu alte țări din CSI) atingând 121,8%, cu Republica Belarus – 119,4%, cu Rusia – 112,0%, cu R. Moldova volumul vânzărilor s-a dovedit a fi cel mai scăzut – 4,7%.

Potrivit datelor Eurostat, în anul 2005 vânzările cu amănuntul în Eurozonă au crescut cu 0,8%; comparativ cu anul 2004, în prima jumătate a anului volumul acestora a cunoscut o evoluție susținută, față de a doua jumătate, respectiv cu 2,1%, comparativ cu perioada respectivă a anului trecut, și în perioada primelor 9 luni ale anului 2005 - cu 0,9%.

În perioada respectivă, comerțul extern al regiunii a crescut cu 9,2%, exporturile înregistrând o creștere de 16,8%, iar importurile de 2,5%. Balanța comercială externă a fost pozitivă, în sumă de 164,6 mln. dolari SUA.

Relațiile comerciale se mai caracterizează printr-o dinamizare a activității comerțului extern, preponderent cu țările CSI, dar și cu țări mai îndepărtate, cu excepția țărilor Uniunii Europene. Comparativ cu anul 2004, exporturile de mărfuri în țările CSI au crescut cu 34,3%, iar importurile din acestea țări - cu 31,4%. Exporturile în țările mai îndepărtate s-a redus cu 11,2%, iar importurile din această categorie de țări - cu 22,3%. Cota țărilor CSI în structura comercială, atât a exporturilor, cât și a importurilor a constituit, respectiv, 53,2% și 63,4%.

8 Alte patru sunt: metalurgia feroasă, energia electrică, alimentația publică și industria vinurilor și a coniacurilor.

Anexe

Tabelul 1. PIB după utilizări, milioane MDL, prețuri curente

Anul	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006p
PIB	12322	16020	19052	22556	27619	32032	36755	40285
Consum final	11090	16503	19263	23289	29706	33298	39846	49135
gospodării	9137	14031	16385	18493	24417	28125	33650	42000
administrație publică	1888	2348	2736	4600	5072	5504	5951	6850
administrații private	65	124	142	196	216	235	245	285
Formarea brută de capital	2820	3836	4436	4886	5916	8443	10951	14650
formarea brută de capital fix	2272	2472	3190	3682	4668	6787	8954	12800
modificarea stocurilor	548	1364	1246	1204	1248	1141	1997	1850
Exporturi nete de bunuri și servicii	-1588	-4319	-4647	-5619	-8325	-9936	-14042	-23500
exporturi de bunuri și servicii	6446	7946	9536	11834	14487	16398	19526	21000
importuri de bunuri și servicii	8035	12265	14183	17453	22812	25107	33568	44500.0
Memo: PIB în milioane USD, rsma	1171	1288	1481	1663	2007	2520	2895	2919.2

Surse: DSS; estimări și prognoze de ME

Tabelul 2. Structura PIB după utilizări, %

Anul	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006p
PIB	100	100	100	100	100	100,0	100,0	100
Consum final	90.0	103.0	101.1	103.3	108.8	103,9	108,4	122.0
gospodării	74.2	87.6	86.0	82.0	89.5	87,8	91,6	104.3
administrație publică	15.3	14.7	14.4	20.3	18.4	17,2	16,4	17.0
administrații private	0.5	0.8	0.7	1.0	1.0	0,7	0,7	0.7
Formarea brută de capital	22.9	23.9	23.3	21.7	21.7	26,4	29,8	36.4
formarea brută de capital fix	18.4	15.4	16.7	16.3	17.1	21,2	24,4	31.8
modificarea stocurilor	4.4	8.5	6.5	5.3	4.6	5,2	5,4	4.6
Exporturi nete de bunuri și servicii	-12.9	-27.0	-24.4	-24.9	-30.5	-30,3	-38,2	-58.3
exporturi de bunuri și servicii	52.3	49.6	50.1	52.4	53.1	51,2	53,1	52.1
importuri de bunuri și servicii	65.2	76.6	74.4	77.3	83.6	81,5	91,3	110.5

Surse: DSS; estimări și prognoze de ME

Tabelul 3. Modificarea reală anuală a componentelor PIB pe utilizări, %

Anul	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006p
Consum final	-15.8	17.2	4.4	9.7	15.4	2,0	9,5	18
gospodării	-8.2	20.7	6.1	5.9	18,5	6,2	10,1	20.1
administrație publică	-38.3	-1.2	-6.2	30.3	-0.5	1.5	8.1	8.4
administrații private	-37.9	48.4	1.5	52.4	-4.6	1.0	6.38	14
Formarea brută de capital	-19.8	11.9	5.2	1.1	13,5	10,5	11,0	15
formarea brută de capital fix	-23.1	-8.7	17.3	5.7	18,6	8,2	10,2	22.4
modificarea stocurilor	-0.7	97.6	-16.8	-10.9	-5.3	-7.0	13.9	3.8
Exporturi nete de bunuri și servicii	-65.9	124.6	-1.5	9.1	37.7	32.2	43.9	33.3
exporturi de bunuri și servicii	3.1	9.5	17.2	19.0	18.9	11.0	17.6	10
importuri de bunuri și servicii	-22.6	32.3	10.6	15.7	25.0	3.6	18.1	20

Surse: DSS; estimări, calcule și prognoze de ME

Tabelul 4. Contribuțiile componentelor de utilizări la modificarea reală a PIB, %

Anul	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006p
Consum final	-15.9	15.4	4.5	9.8	13.8	16.4	13.3	13.0
gospodării	-6.1	15.4	5.4	5.1	13.9	16.1	11.6	13.43
administrație publică	-9.4	-0.2	-0.9	4.4	-0.1	0.3	0.31	0.55
administrații private	-0.3	0.2	0.0	0.4	0.0	0.0	0.01	0.05
Formarea brută de capital	-5.1	2.7	1.2	0.2	1.9	1.4	3.36	2.44
formarea brută de capital fix	-5.1	-1.6	2.7	1.0	2.2	1.7	3.11	3.63
modificarea stocurilor	0.0	4.3	-1.4	-0.7	-0.3	-0.3	0.25	-0.02
Exporturi nete de bunuri și servicii	17.6	-16.1	0.4	-2.2	-9.4	-9.8	-10.4	-9.8
exporturi de bunuri și servicii	1.4	5.0	8.5	9.5	9.9	12.1	6.93	2.49
importuri de bunuri și servicii	-16.2	21.1	8.1	11.7	19.3	21.9	-17.3	-12.3
Variația PIB	-3.4	2.1	6.1	7.8	6.3	8.0	6.3	5.7

Surse: DSS; estimări, calcule și prognoze de ME

Tabelul 5. PIB pe tipuri de activități, milioane MDL, prețuri curente

Anul	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Valoarea adăugată	10999	14022	16773	19689	23523	27353	30745
Agricultură, vânat, silvicultură și piscicultură	3062	4066	4261	4730	5062	5633	5241
Industrie	1637	2307	3041	3402	4859	5469	6244
Energie electrică, gaze și apă	456	308	523	499	504	566	570
Construcție	409	433	584	665	812	1102	1284
Comerț angro și cu amănuntul	1885	2003	2287	2488	2967	3384	3895
Transport, depozitare și comunicații	1013	1528	1974	2255	2977	3780	4441
Alte activități	2537	3379	4103	5651	7493	8880	10362
Impozite nete pe produs și import	1323	1998	2278	2867	4096	4514	6010
PIB	12322	16020	19052	22566	27619	32032	36755

Surse: DSS; estimări, calcule și prognoze de ME

Tabelul 6. Producția industrială, milioane MDL, prețuri curente

Anul	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006p
Total industrie	7191	8168	10428	12624	15963	17591	21124	25063
Industrie extractivă	56	62	74	101	128	211	273	287
Industrie prelucrătoare	5002	6755	8452	10550	13776	15234	18430	16944
Energie electrică, gaze și apă	2133	1351	1902	1973	2059	2146	2421	2663

Surse: DSS; estimări și prognoze de ME

Tabelul 7. Produsul agricol brut, milioane MDL

	Total	Modificarea anuală reală, %	Producția vegetală	Modificarea anuală reală (%)	Producția animală	Modificarea anuală reală, %	Servicii	Modificarea anuală reală
1999	8184	-8.4	5401*	-11.7	2783	-3.5	n/a	n/a
2000	8268	-3.3	5790	-1.0	2202	-7.8	276	n/a
2001	8646	6.4	5727	8.8	2655	1.2	264	-4.3
2002	9474	3.4	6298	2.5	2870	5.7	306	15.9
2003	10354	-3.6	7086	-7.3	2937	-4.9	331	8.1
2004	11819	20.8	7900	29.3	3524	4.0	395	19.3
2005	11937	1.0	7321	-2.1	4216	8.6	400	1.3
2006p	12176	2,0	7431	1,5	4325	2,6	420	5
2007p	12770	4,9	7830	5,4	4500	4,1	440	4,8

Surse: DSS; estimări și prognoze de ME

Tabelul 8. Principalele produse agricole

Perioada	Cereale și leguminoase boabe, mii tone	Struguri, mii tone	Fructe și pomușoare, mii tone	Legume, mii tone	Carne(greutate vie), mii tone	Ouă, milioane	Lapte, mii tone
1999	2200	465	136	489	147	555	589
2000	1935	704	255	364	123	575	574
2001	2628	505	317	448	115	618	579
2002	2587	641	327	397	120	671	604
2003	1613	677	617	361	118	620	593
2004	2994	686	430	315	119	668	628
2005	2828	517	384	389	126	759	658
2006p	2200	520	460	420	118	770	680
2007p	2700	650	520	430	130	750	690

Surse: DSS; estimări de ME

Tabelul 9. Bugetul consolidat, datoria publică și arierate la energie, % of PIB

Anul	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006p
Total venituri	25.6	22.7	22.5	24.3	24.2	26.2	26.7
Venituri fiscale	19.3	18.0	19.0	21.0	21.9	25.0	24.7
Impozitul pe profitul corporațiilor	1.7	1.8	1.9	1.7	1.8	1.8	1.9
Impozitul pe venitul persoanelor fizice	1.7	1.8	2.1	1.7	2.1	2.1	2.0
Impozitul funciar	1.0	0.9	0.8	0.0	0.5	0.5	0.5
Impozitul pe imobil	0.2	0.1	0.1	0.0	0.1	0.1	0.1
TVA	8.4	7.9	9.0	10.2	9.6	12.8	13.9
Accize	4.1	3.6	2.9	3.3	3.2	2.9	2.8
Impozite pe comerțul extern	1.4	1.2	1.5	1.7	1.7	1.8	1.5
Alte venituri fiscale	0.8	0.7	0.6	2.4	2.9	2.1	2.0
Venituri nefiscale	5.5	3.9	3.2	2.9	2.3	2.1	2.0
Profiturile BNM	2.4	1.2	0.6	0.5	-	0.1	0.3
Venituri din operații cu capital	0.9	0.5	0.5	0.4	0.2	0.2	0.2
alte venituri nefiscale	2.2	2.2	2.1	2.0	-	1.8	1.5
Total cheltuieli	26.6	22.7	23.0	22.6	23.1	24.3	24.5
Economie	2.3	1.7	1.8	1.9	2.1	2.3	2.3
Activitate economică extern	0.4	0.4	0.4	0.0	0.5	0.4	0.5
Educație	4.5	4.8	5.5	4.8	4.7	5.4	5.4
Sănătate	2.9	2.8	3.5	2.6	2.4	3.0	2.9
Asistență socială	3.8	2.6	2.9	2.7	3.4	3.1	3.2
Administrație publică	4.1	4.0	4.7	3.8	4.3	4.2	4.3
Deservirea datoriei	6.4	4.2	2.2	2.1	2.1	1.8	1.8
Investiții capitale	1.1	1.1	1.1	0.3	0.9	1.8	1.7
Altele	1.0	1.1	0.9	4.3	3.5	2.3	2.4
Soldul bugetar	-1.0	0.0	-0.5	1.6	1.1	1.9	2.2
Datoria publică internă	12.6	12.6	12.5	10.7	11.2	11.1	11.0
Datoria publică externă și datoria privată garantată de guvern	79.3	64.5	59.4	51.5	42.9	24.9	25.0
Arierate la energie	24.6	19.4	18.1	15.9	10.9	9.1	9.1

Surse: DSS; estimări și calcule de ME

Tabelul 10. Indicatori monetari, sfârșitul perioadei

	Numerar în circulație		Rezervele băncilor		Baza monetară		Agregatul M2		Agregatul M3		Multiplicatori		Rezerve valutare ale BNM, milioane USD	USD/MDL media perioadei
	milioane MDL	creștere %	milioane MDL	creștere %	milioane MDL	creștere %	milioane MDL	creștere %	milioane MDL	creștere %	M2	M3		
Q1'01	1406.3	-4.3	477.8	0.3	1884.1	-3.2	2526.2	0.5	3574.0	1.8	1.34	1.90	222.7	12.69
Q2'01	1475.7	4.9	477.6	0.0	1953.3	3.7	2691.3	6.5	3886.1	8.7	1.38	1.99	210.2	12.95
Q3'01	1698.0	15.1	525.3	10.0	2223.3	13.8	3189.7	18.5	4423.5	13.8	1.43	1.99	227.1	12.88
Q4'01	1834.2	8.0	654.7	24.6	2488.9	11.9	3464.5	8.6	4787.4	8.2	1.39	1.92	228.5	12.94
Q1'02	1751.4	-4.5	776.1	18.5	2527.4	1.5	3450.9	-0.4	4852.7	1.4	1.37	1.92	225.0	13.21
Q2'02	1826.7	4.3	690.4	-11.0	2517.0	-0.4	3560.7	3.2	5187.0	6.9	1.41	2.06	220.0	13.62
Q3'02	2246.7	23.0	755.0	9.4	3001.7	19.3	4346.0	22.1	6126.7	18.1	1.45	2.04	279.3	13.64
Q4'02	2288.5	1.9	974.2	29.0	3262.7	8.7	4517.6	3.9	6511.5	6.3	1.38	2.00	269.6	13.81
Q1'03	2193.1	-4.2	944.0	-3.1	3137.1	-3.8	4455.1	-1.4	6885.7	5.7	1.42	2.19	250.4	14.18
Q2'03	2364.1	7.8	915.3	-3.0	3279.4	4.5	4749.5	6.6	7300.7	6.0	1.45	2.23	260.1	14.36
Q3'03	2907.5	23.0	797.3	-12.9	3704.9	13.0	5384.6	13.4	8199.0	12.3	1.45	2.21	285.9	13.92
Q4'03	2740.5	-5.7	1078.4	35.3	3818.9	3.1	5621.9	4.4	8509.2	3.8	1.47	2.23	302.3	13.32
Q1'04	2632.8	-3.9	1233.6	14.4	3866.5	1.2	5800.9	3.2	8659.2	1.8	1.5	2.2	309.6	12.92
Q2'04	2853.4	8.4	1350.5	9.5	4203.8	8.7	6130.1	5.7	9099.1	5.1	1.5	2.3	295.7	11.95
Q3'04	3320.9	16.4	1675.5	24.1	5000.4	18.9	7140.9	16.5	10384.9	14.1	1.5	2.3	391.6	12.03
Q4'04	3699.9	11.4	1611.4	-3.8	5313.1	6.3	8137.0	13.9	11719.6	12.9	1.5	2.3	470.3	12.42
Q1'05	3656.1	-1.2	1969.7	22.2	5626.4	5.9	8432.9	3.6	12103.3	3.3	1.5	2.2	461.2	12.52
Q2'05	3895.2	6.5	2102.0	6.7	5997.2	6.6	9692.0	14.9	13345.7	10.3	1.6	2.2	482.6	12.60
Q3'05	4350.0	11.7	2559.6	21.8	6320.6	5.4	10505.9	8.4	14932.7	11.9	1.5	2.2	582.1	12.58
Q4'05	4571.2	5.1	2761.9	7.9	7002.9	10.8	11125.5	5.9	15826.8	6.0	1.5	2.2	597.4	12.70
Q1'06	4541.2	-0.7	2451.1	-11.3	6992.3	-4.6	11050.5	-0.7	16299.6	3.0	1.6	2.3	587.7	12.9
Q2'06p	4850.0	6.8	2830.0	15.5	7680.0	9.8	12800.0	15.8	17400.0	6.8	1.7	2.3	613.0	13.1
Q3'06p	5280.0	8.9	3210.0	13.4	8490.0	10.5	13900.0	8.6	19300.0	10.9	1.6	2.3	660.0	13.0
Q4'06p	5500.0	4.2	3360.0	4.7	8860.0	4.4	14250.0	2.5	19900.0	3.1	1.6	2.2	670.0	12.9

Surse: BNM; calcule și prognoze de ME

Tabelul 11. Indicatori creditari, milioane MDL, dacă nu este indicat altceva, sfârșitul perioadei

	Depozite la termen în MDL	Rata medie a dobânzii pentru total depozite în MDL, %	Depozite la termen în valută	Rata medie a dobânzii pentru total depozite în valută, %	Credite BNM acordate guvernului	Credite BNM acordate băncilor	Rata de refinanțare a BNM, %	Credite acordate economiei de bănci	Rata dobânzii la credite în lei, %	Rata dobânzii la credite în valută, %
Q3'00	463.7	24.6	424.4	4.9	1675.9	103.7	28.7	1984.3	33.7	15.8
Q4'00	493.8	23.8	368.1	5.1	1675.9	62.3	27.0	2291.2	32.4	15.1
Q1'01	484.4	23.8	396.0	4.9	1660.8	102.8	20.0	2374.2	29.9	14.7
Q2'01	479.2	21.3	416.6	4.4	1645.8	104.2	19.0	2543.8	29.6	14.1
Q3'01	845.1	20.2	486.3	3.9	1750.9	96.7	16.0	2827.0	26.6	13.3
Q4'01	1028.4	18.4	809.6	3.0	1888.5	75.6	13.5	3101.3	26.2	11.9
Q1'02	1038.3	16.5	958.2	3.3	1984.0	178.1	13.0	3202.5	24.9	12.8
Q2'02	1058.2	14.1	1089.9	3.0	2007.1	86.8	12.0	3392.1	24.5	12.6
Q3'02	1211.6	14.3	1177.4	3.3	2007.1	84.8	10.0	3782.2	22.5	11.9
Q4'02	1172.1	12.6	1306.6	3.3	2144.0	81.4	9.5	4165.7	19.3	11.9
Q1'03	1211.9	12.3	1544.1	3.0	2144.0	79.6	10.5	4675.2	19.5	11.0
Q2'03	1280.1	11.9	1654.7	2.9	2144.0	76.7	10.5	4878.9	19.6	10.8
Q3'03	1330.4	12.2	1741.6	2.8	2144.0	92.4	12.0	5615.5	18.7	10.2
Q4'03	1469.6	13.8	1813.0	3.7	2144.0	72.3	14.0	5999.7	19.4	11.2
Q1'04	1725.9	15.0	1806.0	4.5	2143.6	67.96	14.0	6168.1	20.8	11.5
Q2'04	1856.3	14.8	1909.0	4.9	2635.8	67.96	14.0	6290.0	21.1	11.3
Q3'04	2145.9	15.8	2051.8	5.1	2472.2	65.41	14.5	6846.7	21.0	11.3
Q4'04	2572.3	15.5	2393.6	5.4	2741.0	62.29	14.5	7399.3	21.0	11.5
Q1'05	2901.5	15.4	2538.0	5.3	2821.7	61.6	14.0	7619.3	20.9	11.3
Q2'05	3260.7	13.5	2614.0	5.2	2728.0	61.5	13.0	8117.9	19.6	11.2
Q3'05	3596.2	12.7	2709.5	5.1	2800.0	54.2	12.5	8976.9	18.7	11.0
Q4'05	3792.3	11.5	2800.0	5.1	2800.0	62.5	12.5	9990.5	17.8	10.9
Q1'06	4057.8	11.3	3463.7	5.0	2611.0	65	12.5	10761.6	18.3	11.0
Q2'06p	4250.0	11.5	3400.0	5.2	2700.0	65	12.5	11205.0	18.5	10.8
Q3'06p	4680.0	11.8	3550.0	5.4	2700.0	65	13.0	12100.0	18.8	11.1
Q4'06p	5020.0	12.5	3620.0	5.3	2700.0	70	13.5	12900.0	19.1	11.2

Surse: BNM; calcule și prognoze de ME

Tabelul 12. Salarii

	Salariul lunar nominal, MDL (media perioadei)	Creșterea reală față de trimestrul precedent, % ajustată sezonier	Creșterea reală, Q4'96=100%	Bugetul minim de consum lunar, MDL, media perioadei	Raportul dintre salariul mediu nominal și bugetul minim de consum lunar, %
Q3'00	416.9	6.9	-6.3	954	43.7
Q4'00	530.7	-4.9	15.8	965	55.0
Q1'01	447.3	11.7	-4.6	1047	42.7
Q2'01	500.9	3.7	4.7	1085	46.2
Q3'01	531.0	4.5	13.2	1011	52.5
Q4'01	641.4	4.7	32.6	1007	63.7
Q1'02	579.0	8.4	16.4	1023	56.6
Q2'02	646.8	8.6	27.3	1068	60.6
Q3'02	705.5	4.5	43.8	1114	63.3
Q4'02	885.3	2.0	75.2	1136	77.9
Q1'03	775.7	11.0	46.0	1259	61.6
Q2'03	864.2	0.7	57.3	1279	67.6
Q3'03	921.3	3.4	62.9	1312	70.2
Q4'03	1088.7	6.8	78.9	1349	75.7
Q1'04	976.0	-2.1	55.7	1386	70.4
Q2'04	1087.7	4.7	70.9	1423	76.4
Q3'04	1123.3	4.1	73.4	1460	76.9
Q4'04	1282.3	2.9	87.2	1497	85.7
Q1'05	1148.0	-13.5	62.0	1545	74.7
Q2'05	1296.0	12.0	76.1	1590	81.3
Q3'05	1335.3	2.7	76.0	1646	81.2
Q4'05	1532.7	10.8	91.3	1736	88.3
Q1'06	1454.3	-9.5	73.2	1806	80.3
Q2'06p	1485.8	-0.9	74.0	1842	80.7
Q3'06p	1530.1	1.6	75.7	1879	81.5
Q4'06p	1716.2	9.1	77.7	1909	89.9
Q1'07p	1811.5	1.8	-	1934	93.7
Q2'07p	1896.7	2.5	-	1964	96.6
Q3'07p	1965.3	2.2	-	1999	98.3
Q4'07p	2025.2	0.1	-	1999	101.3

Surse: DSS; calcule și prognoze de ME

Tabelul 13. Structura populației ocupate, mii oameni

	2000	2001	2002	2003	2004e	2005	2006p	2007p
Total populație	3639	3631	3623	3612	3386	3383	3379	3350
Populația de peste 15 ani	2778	2807	2840	2868	2881	2899	2910	2915
Populația ocupată în economie	1515	1499	1505	1356	1316	1312	1301	1390
Șomeri	140	118	110	117	116	104	102	104
Populația inactivă	1123	1190	1225	1395	1449	1483	1507	1600
Rata de ocupare	0.55	0.53	0.53	0.47	0.46	0.45	0.45	0.47
Rata de dependență economică	1.40	1.42	1.41	1.66	1.57	1.58	1.60	1.66

Surse: DSS; estimări și prognoze de ME

Tabelul 14. Rata inflației, %

	Ian	Feb	Mar	Apr	Mai	Iun	Iul	Aug	Sep	Oct	Noi	Dec	Față de decembrie anul precedent	Media anuală
1997	1.9	1.4	1.0	0.8	0.6	2.0	-1.0	-0.8	1.2	0.9	1.1	1.5	11.2	12.0
1998	1.3	0.4	-0.1	0.7	0.2	-1.1	-1.4	-0.6	0.2	1.4	8.6	7.8	18.3	8.0
1999	5.4	1.5	0.6	2.0	4.1	7.2	2.5	0.7	1.7	2.1	4.3	5.0	43.7	39.0
2000	2.9	1.3	0.1	1.6	1.4	4.4	0.7	0.8	1.4	1.0	0.8	0.8	18.4	31.0
2001	1.2	0.3	0.3	1.5	0.5	-3.5	-1.7	-0.5	0.9	1.3	1.1	1.9	6.3	10.0
2002	1.3	-3.4	0.5	1.9	1.6	-3.4	-1.5	-0.6	0.8	1.2	1.2	1.9	4.4	5.2
2003	1.9	1.8	0.9	1.5	0.5	1	1.3	0.4	1.6	2.1	1.1	0.7	15.7	11.6
2004	1.5	0.9	0.6	0.9	0.5	0.1	0.3	0.5	1	2.2	1.8	1.6	12.5	12.4
2005	1.1	2.1	0.8	1.4	0.1	-0.8	-1.1	0.2	1.2	1.5	1.9	1.4	10.0	11.9
2006p	1.9	1.4	1.4	1.4	1.2	0.4	0.2	0.4	0.8	1.2	1.4	1.5	13.2	13.2
2007p	1.5	1.2	1.1	1.0	0.9	0.3	0.2	0.4	0.5	0.9	1.0	1.1	10.1	10.1

Surse: DSS; BNM; prognoze de ME

Tabelul 15. Balanța de plăți și poziția investițională netă, milioane USD

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006p	2007p
Contul curent	-46.99	-120.92	-108.05	-103.14	-142.09	-113	-285.0	-448.7	-473.9
Soldul balanței comerțului cu mărfuri	-134.7	-306.62	-312.92	-378.25	-622.3	-758.3	-1190.8	-1486.7	-1656.9
Exporturi FOB	474.84	476.58	569.43	659.8	806.3	995.2	1104.4	1058.5	1270.2
Importuri FOB	-609.54	-783.2	-882.35	-1038.1	-1428.6	-1753.5	-2295.2	-2545.2	-2927.1
Balanța serviciilor	-32.05	-43.13	-48.75	-38.8	-39.47	-54.8	-20.2	-12.0	-2.2
Venituri, inclusiv	33.99	72.25	100.78	159.27	215.04	336.5	358.8	395.0	445.0
Compensare pentru muncă	90.05	126.24	183.67	239.05	278	480	476.8	570.0	630.0
Transferuri curente	85.77	156.58	152.84	154.64	304.64	363.6	567.3	655.0	740.0
Contul de capital și financiar (fără modificarea netă a rezervelor BNM)	121.27	169.46	80.32	86.35	67.29	143.45	172.9	264.1	313.0
Contul de capital	116.61	-11.97	-20.66	-15.32	-12.81	-5.35	-3.8	3.0	-2.0
Investiții directe	37.83	135.99	146.05	116.18	58.37	147.92	225.5	240.5	280.0
Investiții de portofoliu	-140.06	117.03	-32	-27.48	-21.21	-10.41	-7.0	5.0	8.0
Alte investiții	106.89	-71.59	-13.07	12.97	42.94	11.29	8.4	15.6	35.0
Modificarea netă a rezervelor BNM	-48.7	-47.42	-9.47	-26.96	-14.07	-147.99	-80	72.6	-26.0
Erori / omisiuni	-25.58	-1.12	37.2	43.75	88.87	117.54	192.1	-112.0	-186.9
Poziția investițională netă	-1364.41	-1473.31	-1535.8	-1649.66	-1694.5	-1637	-1665.7	-1645.0	-1620.0

Surse: BNM; estimări și prognoze de ME

Tabelul 16. Creșterea PIB în principalele țări-partenere

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006p	2007p	Ponderea în exporturile Moldovei, %, 2005	Ponderea în produsul mondial, %
Rusia	-4.9	5.4	9.0	5.0	4.3	7.3	6.1	6.4	5.8	5.5	35.8	2.7
Zona Euro:	2.9	2.8	3.5	1.5	0.9	0.5	1.9	1.3	1.5	1.6	30.1	15.7
Italia	1.8	1.7	3.1	1.8	0.4	0.4	1.2	0.1	0.8	0.8	13.9	3.0
Germania	2.0	2.0	2.9	0.8	0.2	-0.1	1.7	0.9	1.2	1.3	7.3	4.4
Franța	3.5	3.2	4.2	2.1	1.2	0.5	2.4	1.4	1.6	1.5	1.1	3.2
România	-4.8	-1.2	2.1	5.7	4.9	4.5	8.0	4.1	4.6	4.8	10.0	0
Ucraina	-1.9	-0.2	5.9	9.2	5.2	9.4	12.0	2.8	3.8	4.1	6.6	0
Belarus	8.4	3.4	5.8	4.7	4.7	6.8	11.0	9.2	7.8	8.2	6.0	0
USA	4.3	4.1	3.8	0.3	2.4	3.0	4.4	3.5	3.2	3.4	4.3	21.1

Surse: FMI, estimări și prognoze de ME

Tabelul 17. Importurile Moldovei după țările de origini, milioane USD, prețuri curente

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006p	2007p
CIS	440.2	221.9	252.7	334.5	434.8	593.4	764.8	915.9	1070.9	1172.9
Rusia	233.0	118.8	104.6	136.3	168.6	183	212.3	273.6		
Ucraina	151.6	78	112.4	164.2	225.3	309.3	436.3	491.4	-	-
Belarus	50.6	21.3	32.7	38.7	39.1	50.6	64.3	84.5	-	-
Altele	5.0	3.8	3.0	4.7	1.8	50.5	51.9	66.4	-	-
UE	281.2	156.6	209.3	249.0	290.6	505.8	581.1	752.3	764.9	909.0
Germania	91.9	66.2	85.4	93.6	101.3	135.6	150.2	190.9	-	-
Italia	65.1	34.2	45.1	61.1	82.8	118.7	131.6	152.3	-	-
Altele	124.2	56.2	78.8	94.3	106.6	252.5	299.3	409.1	-	-
ECE	214.8	143.1	205.2	190.6	256.1	133.5	199.1	292.4	280.5	410.5
România	112.9	90.1	129.3	107.1	126.2	98.2	164.1	257.4	-	-
Bulgaria	29.3	9.7	14.4	23.5	28.9	30.1	29.6	29.0	-	-
Altele	72.6	43.3	61.6	60.0	101.0	20.0	5.4	6.0	-	-
Alte țări	87.5	51.5	107.8	123.1	121.7	4.8	223.5	351.2	433.5	439.8
Total	1023.7	573.1	777.4	897.2	1103.1	1402.8	1768.5	2311.8	2549.8	2932.2

Note: * - prețurile anului 2003

Surse: BNM; DSS; prognoze de ME

Tabelul 18. Exporturile Moldovei după țările de destinație, milioane USD, prețuri curente

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006p	2007p
CIS	429.1	256.3	279.7	348.0	368.8	423.8	502.4	551.2	473.4	530.2
Rusia	336.8	191.8	212.5	249.9	251.7	308.4	353.3	347.5	-	-
Ucraina	48.7	35.2	36.5	62.0	64.9	56.2	64.8	99.7	-	-
Belarus	31.8	21.7	21.8	30.2	39.6	41.1	58.7	71.2	-	-
Altele	11.8	7.6	8.9	5.9	12.6	18.1	25.6	32.8	-	-
UE	82.9	98.4	103.3	122.3	172.9	211.0	296.3	324.3	326.1	378.7
Germania	23.9	36.9	36.3	41.1	52.6	56.2	71.3	47.4	-	-
Italia	22.3	25.9	36.6	47.7	64.4	82.4	136.4	133.6	-	-
Altele	36.7	35.6	30.4	33.6	56.0	72.4	88.6	143.3	-	-
ECE	80.5	82.8	65.1	62.0	96.1	98.1	105.7	121.4	136.8	202.0
România	60.8	42.1	39.1	40.2	59.7	90.2	98.9	111.7	-	-
Bulgaria	2.8	5.4	3.2	3.8	3.5	6.2	5.5	7.6	-	-
Altele	16.9	35.3	22.9	18.0	33.0	1.7	1.3	2.1	-	-
Alte țări	39.6	24.8	25.9	37.8	72.8	57.1	80.8	94.4	115.7	151.5
Total	632.1	462.3	471.5	570.2	710.6	790.0	985.2	1091.3	1052.0	1262.4

Surse: BNM; DSS; prognoze de ME

Tabelul 19. Comerțul cu amănuntul, servicii și construcții de case particulare, milioane MDL, dacă nu este indicat altceva

	Comerțul cu amănuntul	Creșterea anuală reală, %	Servicii prestate populației	Creșterea anuală reală, %	Investiții în construcții de case particulare
1996	3840	12.3	820	-21.9	105
1997	3971	-7.7	1237	10.2	122
1998	3679	-14.2	1299	-11.7	114
1999	3602	-29.6	1897	-10.2	94
2000	6012	27.4	2600	0.1	67
2001	7612	15.1	3404	21.2	92
2002	10753	34.3	4222	11.8	105
2003	14537	18.2	5229	13.3	114
2004	16575.8	5.6	6970.4	5.3	150
2005	19368.2	4.7	8194.2	9.3	180
2006p	21082	10	8919	10	-

Surse: DSS; estimări și prognoze de ME

Tabelul 20. Veniturile nominale disponibile și cheltuielile de consum ale gospodăriilor casnice, milioane MDL

Anul	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006p	2007p
Venitul disponibil	5833	8105	10492	13961	18285	23838	28913	33249	3989.9
salarii	2065	3023	3966	5166	6820	9003	12237	15908	17816.9
din activități agricole	2246	2796	3347	4174	5284	6510	6945	7300	7800
din activități individuale	193	243	283	363	713	1098	1320	1550	1900
din proprietate	23	16	31	14	110	157	210	230	280
indemnizații sociale	484	778	1144	1969	2560	3379	4075	4686.3	5249
alte indemnizații	23	32	42	42	18	22	38	45	51
alte transferuri curente	799	1216	1679	2234	2779	3669	4088	4880	2010
Cheltuieli de consum	6144	8380	10831	14144	18610	24156	30150	34672	35088

Surse: DSS; estimări și prognoze de ME